

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**«ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

***«ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΜΕ
ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΣΩΜΑΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ»***

ΚΟΝΔΥΛΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

ΡΟΔΟΣ, Σεπτέμβριος 2021

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**«ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΟΝΔΥΛΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

A.M. 4372019007

***«ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΜΕ
ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΣΩΜΑΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ»***

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ: ΦΡΑΝΤΖΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: ΣΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ ΜΑΝΟΛΗΣ

ΡΟΔΟΣ, Σεπτέμβριος 2021

ΠΡΟΛΟΓΟΣ - ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω τη σύζυγό μου και το μικρό μας μαχητή για την υπομονή τους κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας και για την προτροπή τους για την ολοκλήρωσή της. Επίσης, θέλω να ευχαριστήσω τους εμπνευστές και συντελεστές του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού προγράμματος που μου έδωσαν την ευκαιρία να διευρύνω ακόμα περισσότερο τις γνώσεις μου σε σχέση με το αρχαίο θέατρο. Ιδιαίτερα θερμές ευχαριστίες αξίζουν στην εποπτεύουσα κ. Φραντζή, καθώς με τη διδασκαλία του μαθήματος « υπολογιστική επεξεργασία της γλώσσας του αρχαίου δράματος» ήρθα σε επαφή με έναν άγνωστο σε μένα ως τώρα τομέα-πλευρά της γλώσσας/γλωσσολογίας. Επιπλέον, θέλω να την ευχαριστήσω για το ενδιαφέρον και τη συμπαράστασή της στη δύσκολη οικογενειακή περιπέτεια. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τα δύο μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής, τον κ. Συρόπουλο και τον κ. Στεφανάκη για την πολύτιμη συνεισφορά τους στην εκπαιδευτική διαδικασία του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού προγράμματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος – Ευχαριστίες.....	2
Περίληψη.....	5
Summary.....	5
Εισαγωγή.....	7
Κεφάλαιο 1^ο Θεωρητικό πλαίσιο.....	8
1.1 Σώματα κειμένων.....	9
1.2 Η ανάπτυξη της ρητορικής τέχνης.....	12
1.3 Οι σοφιστές.....	16
1.4 Οι απαρχές και η εξέλιξη της τραγωδίας.....	17
Κεφάλαιο 2^ο Οι ιδέες και οι αξίες των ρητόρων – σοφιστών.....	20
2.1 Η σωτηρία και η ασφάλεια της πόλης.....	23
2.2 Η νομική σκέψη.....	25
2.3 Η ρητορική δεινότητα των χαρακτήρων της τραγωδίας.....	28
2.4 Η απόδοση της δικαιοσύνης.....	31
2.5 Ο κατάλληλος χρόνος και η τύχη.....	34
2.6 Η αντίθεση φύσις – νόμος.....	35
Κεφάλαιο 3^ο Πρακτική εφαρμογή.....	38
3.1 Διαδικασία της δημιουργίας και της επεξεργασίας σώματος κειμένων.....	38
3.2 Η Δ(δ)ίκη – το δίκαιο – το άδικο.....	41
3.3 Ο νόμος και η φύσις.....	53
3.4 Η αμαρτία – η ευθύνη – ο θυμός.....	57
3.5 Η πόλη.....	62
3.6 Η διδασκαλία, ο λόγος και η ομιλία.....	66

3.7 Η διάρθρωση της επιχειρηματολογίας.....	121
3.8 Η πειθώ και ο δόλος.....	130
3.9 Ο συλλογισμός – επιχείρημα της πιθανότητας.....	142
3.10 Ο καιρός και η τύχη.....	147
Συμπεράσματα.....	157
Βιβλιογραφία.....	161

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με την παρούσα διπλωματική εργασία θα διερευνηθεί και θα μελετηθεί η γλώσσα της ρητορικής – σοφιστικής στην αρχαία ελληνική τραγωδία. Η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ των δύο γραμματειακών ειδών (ρητορείας και δράματος) είναι μια σχέση αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης. Οι παράγοντες που διαμόρφωσαν αυτήν την ανάπτυξη και την αλληλεπίδραση των συγκεκριμένων γραμματειακών ειδών στα πλαίσια της πόλης κράτους της Αθήνας είναι πολιτικοί, οικονομικοί, κοινωνικοί και πολιτιστικοί - ηθικοί. Η ανάπτυξη της ρητορικής με τη συμβολή των σοφιστών κατά τον 5^ο αιώνα π. Χ. θα επηρεάσει σημαντικά την ιδεολογία και τη γλώσσα της τραγωδίας. Οι γλωσσικές μορφές και οι λέξεις κλειδιά της ρητορικής εντοπίζονται στα έργα των σημαντικών τραγικών ποιητών, Αισχύλου, Σοφοκλή και Ευριπίδη. Στην εργασία θα εφαρμοστεί η γλωσσολογία των σωμάτων κειμένων με τη βοήθεια των νέων τεχνολογικών και των ψηφιακών εργαλείων για τη μελέτη της γλώσσας. Για την πραγματοποίηση της γλωσσολογικής έρευνας θα χρησιμοποιηθούν σώματα κειμένων των έργων των τραγικών ποιητών του 5ου και 4ου π. Χ. αιώνα. Η γλωσσολογική επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων θα υλοποιηθεί με το πρόγραμμα Antconc. Τέλος, θα παρατεθούν τα συμπεράσματα της γλωσσικής επιρροής της ρητορικής – σοφιστικής στην τραγωδία.

Λέξεις κλειδιά: Σώματα κειμένων, Ρητορική γλώσσα, Αρχαία τραγωδία, Λογισμικό Antconc

Summary

With the present dissertation the language of rhetoric - sophistry in ancient Greek tragedy will be explored and studied. The relationship that develops between the two literary genres (rhetoric and drama) is a relationship of interaction and interdependence. The factors that shaped this development and the interaction of the specific secretarial items within the city-state of Athens are political, economic, social and cultural-moral. The development of rhetoric with the contribution of the sophists during the 5th century BC will significantly influence the ideology and language of the tragedy. The linguistic forms and key words of rhetoric are found in the works of

the important tragic poets, Aeschylus, Sophocles and Euripides. The work will apply the linguistics of text bodies with the help of new technological and digital tools for the study of language. Text bodies of the works of the tragic poets of the 5th and 4th century BC will be used for the realization of the linguistic research. Linguistic data processing and analysis will be implemented with the Antconc program. Finally, the conclusions of the linguistic influence of rhetoric - sophistry on tragedy will be presented.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία διαρθρώνεται ως εξής: Αρχικά, παρατίθενται το θεωρητικό πλαίσιο και δίνεται ο ορισμός των όρων σώματα κειμένων, υπολογιστική γλωσσολογία, λογισμικό AntConc, ρητορική τέχνη – σοφιστική και δράμα – τραγωδία. Στη συνέχεια παρουσιάζεται το ιστορικό πλαίσιο ανάπτυξης της ρητορικής – σοφιστικής, αναφέρονται οι επιδράσεις της στην τραγωδία και αναδεικνύονται όλα τα στοιχεία που εντοπίζονται στα δύο γραμματειακά είδη. Ύστερα, τονίζεται η πρωτοτυπία της παρούσας μελέτης, ακολουθεί η πρακτική εφαρμογή του λογισμικού Antconc και παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της αναζήτησης ρητορικών λέξεων και σχημάτων- νομικών όρων και σοφιστικών αντιλήψεων στις σωζόμενες τραγωδίες των σημαντικότερων τραγικών ποιητών, Αισχύλου, Σοφοκλή και Ευριπίδη. Τέλος, αναφέρονται επιγραμματικά τα συμπεράσματα της παρούσας εργασίας και διατυπώνονται προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

Οι στόχοι της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι οι εξής:

A) Να τονιστεί η σημασία και η συμβολή των νέων τεχνολογιών και των ψηφιακών εργαλείων στην έρευνα και στη μελέτη της γλώσσας.

B) Να παρουσιαστεί η διαδικασία κατασκευής σωμάτων κειμένου για την παρούσα γλωσσολογική έρευνα .

Γ) Να γίνει κατανοητός ο τρόπος λειτουργίας της εφαρμογής AntConc και να αναδειχθούν οι δυνατότητες και τα αποτελέσματα που προσφέρει στη μελέτη της γλώσσας (ορολογία, σύνταξη, λεξικογραφία, κ.α.).

Δ) Να τονιστεί η ανάπτυξη της ρητορικής – σοφιστικής κατά τον 5ο αιώνα π.Χ. και η επίδρασή της στην τραγωδία (θεωρητική προσέγγιση).

E) Να αναφερθεί η επίδραση της γλώσσας της ρητορικής – σοφιστικής στην τραγωδία.

ΣΤ) Να γίνει πρακτική εφαρμογή του λογισμικού AntConc και να εντοπιστούν οι γλωσσικές επιδράσεις της ρητορικής – σοφιστικής στην αρχαία τραγωδία. Να εντοπιστούν οι λέξεις κλειδιά – γλωσσικές μορφές που συνδέουν αυτά τα δύο γραμματειακά είδη.

Z) Να εξαχθούν συμπεράσματα για την γλωσσική επιρροή της ρητορικής – σοφιστικής στην τραγωδία μέσα από τη διερεύνηση της συχνότητας εμφάνισης ρητορικών – σοφιστικών – νομικών λέξεων, όρων σχημάτων στα τραγικά κείμενα.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν με βάση τους στόχους της εργασίας είναι τα εξής:

1. Πώς συμβάλλουν οι νέες τεχνολογίες και τα ψηφιακά εργαλεία (AntConc) μέσω της διαδικασίας κατασκευής σωμάτων κειμένου στην έρευνα και τη μελέτη της γλώσσας;
2. Ποιο είναι το πλαίσιο ανάπτυξης της ρητορικής τέχνης – σοφιστικής κατά τον 5ο αιώνα π. Χ. και ποια η επίδρασή της στην τραγωδία;
3. Ποιες γλωσσικές επιδράσεις (νομική ορολογία, λέξεις κλειδιά, ρητορικά σχήματα) της ρητορικής τέχνης – σοφιστικής εντοπίζονται στην τραγωδία μέσω της εφαρμογής του ψηφιακού εργαλείου AntConc;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Θεωρητικό πλαίσιο

Ο Louis Gernet σε μαθήματα που δίδασκε στη σχολή Ανωτάτων Σπουδών του Παρισιού κατέδειξε με βάση την ανάλυση του λεξιλογίου και των δομών κάθε τραγωδίας ότι η κοινωνική ιδεολογία και ο στοχασμός που διαμορφώθηκε στην πόλη υπήρξε το υλικό του γραμματειακού είδους του δράματος και μάλιστα της τραγωδίας. Η ορολογία του ρητορικού και του νομικού λεξιλογίου που εντοπίζεται στους τραγικούς καταδεικνύει τη συγγένεια ανάμεσα στα ζητήματα που πραγματεύονται οι ρήτορες - σοφιστές στην εκκλησία του δήμου και στα δικαστήρια και σε αυτά που πραγματεύονται οι συγγραφείς των τραγωδιών (Vernant & Vidal – Naquet, 1988, σελ. 19). Ο Jean-Pierre Vernant ισχυρίζεται ότι η τραγωδία πρέπει να μελετάται όχι μόνο εντός του ιστορικού πλαισίου αλλά και εντός του πλαισίου πεποιθήσεων, αξιών, μορφών, αναπαραστάσεων, τύπων συλλογισμού και σκέψης του πολιτισμού. Η τραγωδία επηρεάζεται και αλληλεπιδρά με αυτό το πλαίσιο αφομοιώνοντας τα

στοιχεία που δανείζεται. Συγκεκριμένα η γλώσσα της ρητορικής και η νομική ορολογία έχει ενσωματωθεί από την τραγωδία. Βασική έννοια αποτελεί ο νόμος, η πρόθεση και η ευθύνη (Wohl,2010, σελ 33-34). Σύμφωνα με τον Άγγλο νομικό – ιστορικό F.W. Maitland ο νόμος και η λογοτεχνία αναπτύχθηκαν μαζί στο δικαστήριο του Henry II. Οι ερευνητές ισχυρίζονται ότι οι νομικοί όροι και οι ρητορικές έννοιες π. χ. μαρτυρία, σύμβαση, τεκμήρια κ.α. . επηρέασαν τη λογοτεχνία και το αντίστροφο, οι αφηγηματικές τεχνικές των συγγραφέων χρησιμοποιήθηκαν από τους ρήτορες και τους δικαστές (Allen, 2016, σελ. 374) . Ο Simon Goldhill ισχυρίζεται ότι το βασικό στοιχείο της γλώσσας της τραγωδίας αποτελεί ο πολιτικός λόγος, ο λόγος της πόλης. Η πολιτική απαιτεί τη ρητορική τέχνη και δεινότητα. Η τραγωδία επηρεάστηκε από τους δημοκρατικούς θεσμούς και τους θεσμούς των δικαστηρίων και της δικαιοσύνης. Σε αυτούς τους χώρους πραγματοποιούνται λόγοι – ομιλίες με επιχειρήματα. Η γλώσσα της ρητορικής και της πολιτικής είναι διάσπαρτη σε όλες τις τραγωδίες (Goldhill,2012,σελ 191 και 196). Με βάση τις παρούσες μελέτες θα προσπαθήσουμε να καταδείξουμε αυτή τη σχέση ρητορικής και τραγωδίας με τη συμβολή των νέων τεχνολογιών και του λογισμικού Antconc με τη χρήση της μεθοδολογίας των σωμάτων κειμένων.

1.1 Σώματα κειμένων

Η γλωσσολογία σωμάτων κειμένων μελετά την πραγματική χρήση της γλώσσας. Από τις συλλογές κειμένων εξάγονται πληροφορίες διάφορων ειδών με βάση τις τεχνικές της γλωσσολογίας σωμάτων κειμένων. Πραγματοποιούνται αναλύσεις - μελέτες μορφοσυντακτικές, σημασιολογικές, φωνολογικές, λεξικογραφικές και μελέτες όρων. Η γλωσσολογία σωμάτων κειμένων εφαρμόζεται σε μελέτες γραπτού και προφορικού λόγου, γλωσσικών διαλέκτων, σε μελέτες ύφους διάφορων συγγραφέων. Οι παραπάνω μελέτες με βάση τις τεχνικές της γλωσσολογίας σωμάτων κειμένων δεν θα μπορούσαν να υλοποιηθούν σε μια μεγάλη συλλογή πραγματικών κειμένων χωρίς τη συστηματική χρήση των νέων τεχνολογιών και συγκεκριμένα του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Στον υπολογιστή αποθηκεύεται, αναλύεται – επεξεργάζεται μεγάλος όγκος κειμένων και παράγεται γρήγορα μια ακριβής και πλήρη πληροφορία που θα ήταν αδύνατον να εξαχθεί με τους παραδοσιακούς χειρωνακτικούς τρόπους. Η μελέτη του γλωσσικού ύφους και της γλωσσικής σημασιολογίας – ορολογίας έχει εφαρμοστεί σε κείμενα λογοτεχνίας. Περιγράφεται η χρήση της γλώσσας που εντοπίζονται σε κάποια γραμματειακά είδη ή σε κάποιους

συγγραφείς. Με την παραπάνω εφαρμογή πιστοποιήθηκαν κείμενα έχουν αποδοθεί κατά καιρούς σε διάφορους συγγραφείς π.χ. Σαίξπηρ. Με αυτό τον ακριβή, συστηματικό και γρήγορο τρόπο διερευνώνται γλωσσολογικά τα λογοτεχνικά κείμενα θέτοντας σε εφαρμογή την αυτόματη επεξεργασία (Φραντζή,2009,σελ. 505 κ.ε.).

Τα σώματα κειμένων είναι μια συλλογή τμημάτων γλώσσας που επιλέγονται και παρατίθενται βάσει συγκεκριμένων γλωσσολογικών κριτηρίων, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν ως αντιπροσωπευτικό δείγμα μιας συγκεκριμένης γλώσσας. Επιπλέον, μπορεί να είναι μια συλλογή αποσπασμάτων γλωσσικού κειμένου σε ηλεκτρονική μορφή, που επιλέγονται βάσει εξωτερικών κριτηρίων, ώστε να εκπροσωπούν σε ικανοποιητικό βαθμό μια συγκεκριμένη γλώσσα ή ποικιλία της γλώσσας που αποτελούν πηγή δεδομένων για τη έρευνα της γλώσσας. Η γλώσσα δηλώνει τόσο την εθνική γλώσσα όσο μια ποικιλία της γλώσσας ή μια ειδική γλώσσα (Γούτσος & Φραγκάκη, 2015, σελ. 16).

Οι μελετητές της γλώσσας έχουν τη δυνατότητα με τη μελέτη των σωμάτων κειμένων να παρατηρούν τη συχνότητα χρήσης ενός λεξικού τύπου, το περιεχόμενό του ή το συμφραστικό περιβάλλον του και τις αλλαγές του συγκεκριμένου λεξικού τύπου διαχρονικά (σημασιολογικές, γραμματικές, κ.α.) από την πρώτη εμφάνισή του. Η έκταση ενός σώματος κειμένων εξαρτάται ανάλογα με τις διαθέσιμες πηγές και με το στόχο της παραγωγής του. Τα ειδικά σώματα κειμένων επιλέγουν στοιχεία από το γραπτό ή τον προφορικό λόγο για την έρευνα συγκεκριμένης λειτουργίας της γλώσσας. Τα σώματα κειμένων, λοιπόν, αναπαριστούν τη γλώσσα ή την ποικιλία της γλώσσας (Γούτσος & Φραγκάκη, 2015, σελ. 16 κ.ε.)

Τα διαφορετικά είδη σωμάτων κειμένων ξεχωρίζουν μεταξύ τους με βάση διάφορα κριτήρια. Τα σημαντικότερα είναι η επιλογή της γλώσσας, το εύρος της γλωσσικής κάλυψης, η τροπικότητα, η χρονική κάλυψη, η ανανεωσιμότητα και το είδος της επισημείωσης (Γούτσος & Φραγκάκη, 2015, σελ. 30 κ.ε.).

Τα σώματα κειμένων ανάλογα με τον αριθμό των περιεχόμενων γλωσσών διακρίνονται σε πολύγλωσσα και σε μονόγλωσσα. Τα πολύγλωσσα σώματα κειμένων διαιρούνται σε παράλληλα και σε συγκρίσιμα ανάλογα με τα διαφορετικά κειμενικά είδη (Γούτσος & Φραγκάκη, 2015, σελ.30 κ.ε.). Επιπλέον, Τα σώματα κειμένων ανάλογα με το εύρος της γλωσσικής κάλυψης ταξινομούνται σε γενικά σώματα κειμένων, που βρίσκονται σε γραπτό και προφορικό λόγο και στοχεύουν στην

αναπαράσταση της αυθεντικής γλώσσας, εξυπηρετώντας γενικούς σκοπούς και σε ειδικά σώματα κειμένων που στοχεύουν στη μελέτη συγκεκριμένων χρήσεων της γλώσσας (Γούτσος & Φραγκάκη, 2015, σελ.32). Επιπρόσθετα, ανάλογα με την τροπικότητα τα σώματα κειμένων κατηγοριοποιούνται σε προφορικού λόγου, πολύτιμα για τους γλωσσολόγους που ερευνούν τις διαλέκτους και την προφορά μιας γλώσσας και σε γραπτού λόγου που περιλαμβάνουν γραπτά κείμενα ή και μικτά (προφορικός λόγος σε γραπτό λόγο με απομαγνητοφώνηση) (Γούτσος & Φραγκάκη, 2015, σελ. 33). Επίσης, σύμφωνα με το κριτήριο της χρονικής κάλυψης τα σώματα κειμένων ταξινομούνται σε συγχρονικά που περιλαμβάνουν γλωσσικά στοιχεία μιας γλώσσας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, και σε διαχρονικά που αποτελούνται από κείμενα της ίδιας γλωσσικής ποικιλίας ή γλώσσας μιας μεγάλης χρονικής περιόδου (Γούτσος & Φραγκάκη, 2014 σελ. 319). Ακόμα, με βάση την ανανεωσιμότητα τα σώματα κειμένων κατηγοριοποιούνται σε ανοικτά σώματα κειμένων, που εμπλουτίζονται και εξελίσσονται συνεχώς με σταθερή τη μορφή των κειμενικών τους ειδών και σε κλειστά σώματα κειμένων, που έχουν συγκεκριμένο μέγεθος και σύσταση και δεν δέχονται καμιά αλλαγή ή αναθεώρηση με την ολοκλήρωση της διαδικασίας σύνταξής τους (Γούτσος & Φραγκάκη, 2015, σελ. 34). Τέλος, όσο αφορά το κριτήριο της επισημείωσης, τα σώματα κειμένων διακρίνονται σε σώμα κειμένων μη επισημειωμένο, στο οποίο δεν έχουν γίνει αλλαγές σε γραμματικό - συντακτικό και σημασιολογικό επίπεδο και σε σώμα κειμένων επισημειωμένο που έχει γίνει κάποια αλλαγή στο αντίστοιχο επίπεδο (Γούτσος & Φραγκάκη, 2015, σελ. 34 κ.ε.).

Για την κατασκευή ενός σώματος κειμένων είναι απαραίτητη η εξασφάλιση της αντιπροσωπευτικότητας, η επιλογή, δηλαδή, ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος της γλώσσας που ερευνάται. Τα αποτελέσματα – ευρήματα από τη μελέτη του σώματος κειμένων μπορούν να έχουν γενική ισχύ για το σύνολο αυτής της γλώσσας. Η αντιπροσωπευτικότητα επιτυγχάνεται με τη συνοχή, με τη δειγματοληψία, με το μέγεθος και τις ποικιλίες της γλώσσας (Γούτσος, 2003, σελ. 1 κ.ε.).

Τα σώματα κειμένων είναι συλλογές γραπτών ή προφορικών κειμένων αποθηκευμένα σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές και γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας με ειδικά προγράμματα με στόχο την έρευνα και τη μελέτη της γλώσσας. Η γλωσσολογική μελέτη και έρευνα περιλαμβάνει ένα πολύ ευρύ φάσμα γλωσσικών ερευνών από τη γραμματικοσυντακτική ανάλυση ως τη σημασιολογία και την κειμενολογία. Ιδιαίτερα

στη λεξικογραφία η χρήση των σωμάτων κειμένων συνοδεύεται από ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά. Αρχικά, τα σώματα κειμένων δίνουν έμφαση στον κανόνα και όχι στην εξαίρεση. Εξάγονται πληροφορίες για τη συμπεριφορά των λέξεων. Επιπλέον, τα σώματα κειμένων τονίζουν το αυθεντικό γλωσσικό υλικό που περιέχεται σε αφθονία και δύναται να αντικαταστήσει τα πλαστά παραδείγματα χωρίς συμφραζόμενα. Ιδιαίτερα τονίζονται η φρασεολογία, οι ιδιωματισμοί και τα προσδιοριστικά. Τέλος, τα σώματα κειμένων με τον τρόπο επεξεργασίας τους οδηγούν σε βελτιωμένες περιγραφές και βελτιωμένα λεξικά (Γούτσος et al.,1995,σελ. 843 κ.ε.).

Οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές έχουν την ικανότητα αποθήκευσης τεράστιου όγκου γλωσσικών πληροφοριών και επεξεργασίας γλωσσικών δεδομένων πραγματοποιώντας δραστηριότητες όπως η αναζήτηση, η ανάκληση, η ταξινόμηση λέξεων και φράσεων, ο αυτόματος υπολογισμός στατιστικών στοιχείων. Σημαντικό βοήθημα στη μελέτη του λεξιλογίου και της γραμματικοσυντακτικής δομής της γλώσσας αποτελούν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές. Η συλλογή αυθεντικού γλωσσικού υλικού ενθαρρύνεται από τη χρήση των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων, καθώς επιτρέπεται η γρήγορη και εύκολη επεξεργασία του. Επιπλέον, παράγονται αυτόματα συμφραστικοί πίνακες όπου η λέξη – φράση ανακαλείται σε όλα τα περιβάλλοντα χρήσης της. Η χρήση υπολογιστών οδηγεί στην αυτόματη έρευνα, ταξινόμηση, μέτρηση με εργαλεία όπως συμφραστικοί πίνακες και λίστες συχνοτήτων. (Γούτσος, 2003,σελ.259 κ.ε. · Γούτσος, 2003, σελ. 1 κ.ε · Μικρός, 2004, σελ. 139 κ.ε.).

1.2 Η ανάπτυξη της ρητορικής τέχνης

Ο πληθυσμός του Ελλαδικού χώρου ήταν συγκεντρωμένος στις πολιτικές οντότητες, τις πόλεις κράτη, όπως η Αθήνα και η Σπάρτη. Κατά τον 6ο και τον 5ο αιώνα π. Χ. συνέβησαν πολλά σημαντικά γεγονότα που οδήγησαν στο απόγειο αυτές τις πολιτικές οντότητες. Οι ελληνικές πόλεις κράτη συνεργάστηκαν, για να αντιμετωπίσουν και να υποτάξουν τον κοινό εχθρό, τους Πέρσες. Μετά την επιτυχή αντιμετώπισή τους εξασφάλισαν μια περίοδο ειρήνης και ασφάλειας από ξένες εχθρικές επιβουλές. Επιπλέον, την ίδια περίοδο οι παραθαλάσσιες πόλεις κράτη την ναυτιλία μέσα από προηγμένες τεχνικές πλοήγησης. Όλες οι πόλεις κράτη που ασχολήθηκαν με τη ναυπηγική και τη ναυσιπλοΐα ασχολήθηκαν με το εμπόριο και αναπτύχθηκαν

οικονομικά γνωρίζοντας την ευημερία. Οι εμπορικές σχέσεις που ανέπτυξαν οι πόλεις κράτη του τότε γνωστού κόσμου μεταξύ τους αλλά και με την Ασία και την Αφρική υπήρξαν αφορμή για τη συρροή νέων ιδεών για την επιστήμη, την τεχνολογία, τη φιλοσοφία και τον τρόπο διακυβέρνησης.

Επίσης, οι εξελίξεις στον πολιτικό τομέα οδήγησαν στην ανάπτυξη τις πόλεις κράτη. Πολλές πόλεις κράτη απέκτησαν ισχυρές δημοκρατικές μορφές διακυβέρνησης. Οι ίδιοι οι άνθρωποι διοικούν τον εαυτό τους στο δημοκρατικό πολίτευμα. Όλες οι εξουσίες απορρέουν από το λαό και ασκούνται προς όφελός του. Η ανάπτυξη της δημοκρατίας και η δημιουργία της Αθηναϊκής ηγεμονίας άλλαξαν τους τρόπους ζωής. Κλονίστηκε η θέση των αριστοκρατών από την άνοδο στην εξουσία των μεσαίων στρωμάτων με αποτέλεσμα την εκμάθηση νέων μεθόδων ρητορείας και διακυβέρνησης του κράτους για να διατηρήσουν τη θέση τους στην εξουσία. Οι σοφιστές δεν υπήρξαν μόνο δάσκαλοι της ρητορικής αλλά και πρωτοπόροι στην διερεύνηση όλων των ατομικών και κοινωνικών προβλημάτων της εποχής (Finley, 2004, σελ. 46 κ.ε.).

Οι πολίτες οφείλουν να συζητούν για τα κοινά προβλήματα, να λαμβάνουν αποφάσεις και να τις εκτελούν άμεσα. Έτσι, οι πολίτες αφιερώνουν τον περισσότερο χρόνο τους στις συνελεύσεις συζητώντας και αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες επίλυσης των προβλημάτων. Σε αυτό συμβάλλει και η ειρήνη δίνοντας στους πολίτες την ελευθερία και τον απαιτούμενο ελεύθερο χρόνο για τη συμμετοχή τους στις δημόσιες συνελεύσεις και συζητήσεις. Με την αύξηση της οικονομικής ευημερίας των πόλεων κρατών, οι πολίτες διαθέτουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο αφιερώνοντάς τον στις συνελεύσεις και στις συζητήσεις με αποτέλεσμα οι πόλεις κράτη να γίνονται σημαντικά κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και πολιτισμικά κέντρα. Σε αυτό το πλαίσιο η δημόσια ομιλία – ρητορική επικοινωνία αναδεικνύεται από τις σημαντικότερες ανθρώπινες δραστηριότητες της πόλης κράτους. Και βέβαια το μεγαλύτερο και σπουδαιότερο πολιτικό κέντρο από τις πολιτικές οντότητες ήταν η Αθήνα. Ο Χρυσός αιώνας του Περικλέους, ο 5ος αιώνας π. Χ. ταυτίζεται με τη χρυσή εποχή της Αθήνας. Η Αθήνα κυριάρχησε στις άλλες πόλεις κράτη πολιτιστικά, οικονομικά και στρατιωτικά. (Brummett, 2018 σελ. 6).

Στην πόλη της Αθήνας δεν υπήρχαν επαγγελματίες νομοθέτες, επικοινωνιολόγοι και δικηγόροι. Οι πολίτες λάμβαναν τις αποφάσεις μετά από δημόσια συζήτηση στην Εκκλησία του Δήμου. Μάλιστα οι ίδιοι οι πολίτες συμμετείχαν – δίκασαν υποθέσεις στα λαϊκά δικαστήρια. Οι συμμετέχοντες στα κοινά (γενικά σε όλες τις εξουσίες) έπρεπε να είναι στην καταγωγή Αθηναίοι, να διαθέτουν περιουσία και να είναι σε κατάλληλη ηλικία (ενήλικες). Σε αυτή τη διαδικασία συμμετείχαν μόνο οι άνδρες ενώ αποκλείονταν οι γυναίκες και οι δούλοι. Με την αύξηση του πληθυσμού της Αθήνας λόγω της οικονομικής ευημερίας της αυξάνονται και οι πολίτες που λαμβάνουν μέρος στα κοινά.

Είναι προφανές ότι μια πολυπληθής ομάδα ανθρώπων συμμετείχε στις δημόσιες συζητήσεις και αποφάσεις. Συγκεντρώνονταν στην αγορά, την εκκλησία του δήμου προκειμένου να συζητήσουν για σημαντικά δημόσια θέματα που προέκυπταν. Επειδή στις συζητήσεις συμμετείχε μεγάλος αριθμός πολιτών, σιγά σιγά η συζήτηση πήρε τη μορφή δημόσια ομιλίας. Ο αθηναίος πολίτης όφειλε να μιλήσει δημόσια, να εκφέρει την άποψη του για οποιοδήποτε θέμα προέκυπτε. Πολλές φορές καλούνταν να μιλήσει κάποιος για ένα εξειδικευμένο θέμα είτε να υπερασπιστεί τον εαυτό του με μια ομιλία σε μια κατηγορία για κάποια μορφή αδικίας.

Η ικανότητα, λοιπόν της ομιλίας για οποιοδήποτε ζήτημα αποτελούσε για τους Αθηναίους μια καίρια δεξιότητα για τις δημόσιες και τις ιδιωτικές υποθέσεις τους. Το απαραίτητο χαρακτηριστικό ενός επιτυχημένου δημόσιου-πολιτικού εγχειρήματος είναι η δημόσια ομιλία. Η συμμετοχή στην πολιτική ζωή αποτελούσε καθήκον και υποχρέωση των πολιτών. Η υποχρέωση αυτή (η εκφορά δημόσιας ομιλίας για κάθε εγχείρημα) δημιούργησε την ανάγκη διδασκαλίας αυτής της δεξιότητας (δημόσια ομιλίας – ευβουλίας). Οι δάσκαλοι που δίδασκαν τις δεξιότητες ομιλίας στην αρχαία Ελλάδα ονομάζονται σοφιστές και η τέχνη τους σοφιστική. Οι σοφιστές, σύμφωνα με την κριτική του Πλάτωνα, δεν ενδιαφέρονταν για την αλήθεια αλλά στόχο τους ήταν η τέχνη του επιχειρήματος. Brummett, 2018 σελ. 7).

Η μελέτη της ρητορικής ξεκίνησε τον 6ο και 5ο αιώνα π. Χ. στις πόλεις κράτη της αρχαίας Ελλάδας και στις αποικίες τους. Οι σοφιστές ισχυρίζονταν ότι ήταν γνώστες και δάσκαλοι της δημόσιας ομιλίας, καθώς δεν υπήρχαν στην αρχαία Ελλάδα εκπαιδευτικοί φορείς που πιστοποιούσαν τους ειδικευμένους δασκάλους. Δίδασκαν

ένα θέμα που δεν γνώριζαν, αλλά αυτό δεν ισχύει για όλους τους σοφιστές. Η δημόσια ομιλία σύμφωνα με τον Πλάτωνα δεν είναι τέχνη επειδή ένα άτομο έχει άποψη για όλα και μπορεί να την εκφέρει. Οι ομιλητές πρέπει να μάθουν περισσότερα για τα πράγματα για τα οποία μίλησαν, να είναι ειδικοί. Ο μαθητής των σοφιστών μάθαινε για εισαγωγές, συμπεράσματα, επιχειρήματα και διάφορα λεκτικά διακοσμητικά στοιχεία που εφαρμόζονταν σε οποιοδήποτε θέμα, δηλαδή τεχνικές ομιλίας. Ο Πλάτωνας θεωρούσε ότι τα προβλήματα λύνονται από τους ειδικούς και όχι από τη δημοκρατική λήψη αποφάσεων. Έτσι ορίζει τη ρητορική ως τέχνη του φαίνεσθαι και όχι της πραγματικότητας (Γοργίας). Η ρητορική για τους σοφιστές είναι η τέχνη της πειθούς μέσα από μια δημόσια συνομιλία. Είναι εκείνη η τέχνη που καθορίζει τον τρόπο της ομιλίας απέναντι σε ένα κοινό με διάφορα θέματα που μπορεί να τίθενται ενώπιον τους για συζήτηση και απόφαση. Ο Πλάτωνας θεωρεί ότι ρητορική είναι η τέχνη της απάτης και της κολακείας. (Brummett,2018 σελ. 8).

Μια δημόσια ομιλία περιέχει πολλά σημεία – λέξεις (κείμενο). Η ρητορική, λοιπόν, είναι οι τρόποι με τους οποίους αυτά τα κείμενα επηρεάζουν τους ανθρώπους. Είναι η προσπάθεια να επηρεαστεί κάποιος. Οι Αθηναίοι χρησιμοποιούν αυτή τη μορφή επικοινωνίας – τη δημόσια ομιλία στις συγκεντρώσεις τους, για να επηρεάσουν τους συμπολίτες τους. Οι αρχαίοι Έλληνες ανέπτυξαν τη θεωρία της ρητορικής τέχνης. Βέβαια το πιο διάσημο έργο σχετικά με τη θεωρία της ρητορικής έχει γραφεί από τον Αριστοτέλη με τον ομώνυμο τίτλο *Ρητορική*. (Brummett,2018 σελ. 9).

Η δημόσια ομιλία είναι στην ουσία ένα λεκτικό κείμενο που το κύριο εργαλείο του είναι η γλώσσα. Τα παραγλωσσικά και τα εξωγλωσσικά στοιχεία είναι σημαντικά αλλά οι λέξεις έχουν πρωτεύουσα σημασία, καθώς, γίνεται εξέταση όσων ειπώθηκαν στις δημόσιες ομιλίες (Brummett,2018 σελ. 10).

Ο Αριστοτέλης στο 2ο κεφάλαιο του πρώτου βιβλίου ορίζει τη ρητορική ως την τη δυνατότητα παρατήρησης σε κάθε δεδομένη περίπτωση των διαθέσιμων μέσων πειθούς. Η ρητορική θεωρήθηκε δημόσια ομιλία σε πολιτικά, νομικά και τελετουργικά πλαίσια. Το επιχείρημα αποτελεί το κέντρο της θεωρίας του. Ο ομιλητής βρίσκεται μπροστά σε ένα κοινό που έχει συγκεντρωθεί για να ακούσει. (Brummett, 2018 σελ. 15). Η ρητορική εξαρτάται από τη λογική του πιθανού καθώς καθορίζει τις ανθρώπινες υποθέσεις. Η πιθανότητα λειτουργεί σε δύο επίπεδα στη ρητορική του Αριστοτέλη, στο επίπεδο της υπόθεσης που συζητείται και στο επίπεδο

της ρητορικής πειθούς. Η ρητορική, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, επιτρέπει στην κοινωνία να λαμβάνει αποφάσεις, όπως σε ένα δικαστήριο, οι οποίες δεν υποστηρίζονται από προφανή γεγονότα. Ακόμα κι αν γνωρίζουμε τις λεπτομέρειες ενός εγκλήματος, οι απαιτήσεις της δικαιοσύνης θα αποτελέσουν αντικείμενο διαφωνίας. Καθήκον της ρητορικής είναι να εξακριβώσει την αλήθεια μιας κατάστασης όσον αφορά τις πιθανές απαντήσεις και τα πιθανά αποτελέσματά τους. Ακόμα κι αν εξετάζεται ένα συμβάν του παρελθόντος, ένα δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει τα πιθανά μελλοντικά αποτελέσματα της απόφασής του. Η νομική ρητορική επιτρέπει ένα τέλειο νόμιμο μέλλον - τη δικαιοσύνη που θα αποκαλυφθεί ότι προωθήθηκε με μια δεδομένη απόφαση. Ο Αριστοτέλης αναγνωρίζει ότι το ήθος, η δημιουργία μιας ευνοϊκής εικόνας, είναι το ισχυρότερο από τα εργαλεία της ρητορικής (Short, 1989, σελ. 367 κ.ε.).

1.3 Οι σοφιστές

Οι παράγοντες που συνέβαλλαν στη διαμόρφωση της σοφιστικής ιδεολογίας ήταν πολλοί. Αρχικά, μέσα από τους πολέμους, τα ταξίδια και την ίδρυση αποικιών οι Έλληνες ήρθαν σε επαφή με άλλους λαούς διαπιστώνοντας τη σχετικότητα των αξιών και των κανόνων συμπεριφοράς και κατάληξαν στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχουν καθολικές αξίες. Επιπλέον, την περίοδο αυτή (5^{ος} αιώνας π. Χ.) δίνεται έμφαση εξίσου και στην υλική πρόοδο του ανθρώπου για την κατανόηση του κόσμου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο ύμνος στον άνθρωπο στην *Αντιγόνη* του Σοφοκλή (Guthrie, 1991, σ. 31 κ. ε.)

Επιπρόσθετα, η συμμετοχή των πολιτών στα κοινά διευρύνεται καθώς και τα πολιτικά δικαιώματα και επιβάλλεται η ανάγκη για κατάρτιση των πολιτών σε υποθέσεις τόσο δημόσιες όσο ιδιωτικές για την επίτευξη της ευβουλίας. Η διδασκαλία του λόγου και της επιχειρηματολογίας από τους σοφιστές ήταν αναγκαία για την πολιτική σταδιοδρομία των πολιτών της και για την ανάληψη των αξιωμάτων (Kerferd, 1996, σ. 30 κ.ε.).

Ακόμα, επιβάλλεται η δικαιολόγηση της εξωτερικής επεκτατικής πολιτικής της Αθήνας με επιχειρηματολογία που στηρίζεται στο δίκαιο του ισχυροτέρου (Guthrie, 1991, σ. 35 κ. ε.). Ύστερα, στη διαμόρφωση της σοφιστικής συνέβαλλαν οι κοινωνικές συνθήκες της Αθήνας. Η Αθήνα αναπτύσσεται οικονομικά κατά τον 5^ο αιώνα π. Χ., το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της είναι υψηλό. Η αυτάρκεια σε

προϊόντα είναι εξασφαλισμένη. Η εργασία των δούλων κάνει πιο άνετη τη ζωή των Αθηναίων πολιτών και τους δίνει την ευκαιρία για τη συμμετοχή στα κοινά. Ο ίδιος ο Περικλής με την πολιτική του συνέβαλε καθοριστικά στην εξέλιξη της σοφιστικής καθώς με την ισονομία, την ισηγορία, την ασφάλεια και τη ελευθερία του λόγου που προσέφερε η πόλη της Αθήνας έγινε πόλος έλξης φιλοσόφων, σοφιστών και διανοουμένων (Kerferd, 1996, σ. 29 κ.ε.).

Οι σοφιστές υπήρξαν δάσκαλοι της ρητορικής και η δυναμική τους κατά την κλασική εποχή, την εποχή του Περικλή αποκαλείται σοφιστικό πνεύμα. Οι σοφιστές δίδασκαν επί πληρωμή την τέχνη της πειθούς και την πολιτική τέχνη. Με την παρουσία των συγκεκριμένων δασκάλων οι πολίτες των κατωτέρων κοινωνικών στρωμάτων είχαν την ευκαιρία να αναδειχθούν στα δημόσια αξιώματα πληρώνοντας τα μαθήματα πολιτικής τέχνης (Kerferd, 1996, σ. 43 κ.ε.). Η ρητορική αποτελεί μέρος της τέχνης του πνεύματος όπως και οι άλλες τέχνες που χαρακτηρίζονται από τις ιδέες των σοφιστών. Ο σοφιστής προέρχεται από τη λέξη σοφός. Οι σοφιστές ήταν διδάσκαλοι της σκέψης και της ομιλίας. Η τέχνη των σοφιστών συνέπιπτε με την εξειδικευμένη δεξιότητα της τέχνης της ρητορικής. Ένας σοφιστής εφοδιασμένος με την τέχνη της ρητορικής σήμαινε ότι είχε γνώση με τη συνδρομή της σοφίας και είχε τη δυνατότητα να την ασκήσει. Επιπλέον, οι σοφιστές ήταν δάσκαλοι της φιλοσοφίας. Έγραψαν πραγματείες και ανέλυσαν έννοιες σχετικά με τη δικαιοσύνη. Η αρχή και η προέλευση των προβλημάτων των σοφιστών αποτελεί η ρητορική. Χρησιμοποιούσαν τη φιλοσοφία σε συνδυασμό με τη ρητορική των αντιθέσεων για να υπερασπιστούν τις απόψεις τους. Οι γνώσεις των σοφιστών είναι αβέβαιες, αφού αγνοούν την αλήθεια. Επιπλέον, η ρητορική τέχνη διαθέτει τη μέθοδο του επιχειρήματος των δισσών λόγων που σημαίνει ότι κάτι μπορεί να είναι δίκαιο, ισχυρό, καλό, ευσεβές και ταυτόχρονα να είναι άδικο, αδύναμο, κακό και ασεβές. Αυτοί οι δισσοί λόγοι εμφανίζονται και αποτελούν χαρακτηριστικό της γραφής τόσο του Ευριπίδη όσο και του Θουκυδίδη. Η ιδέα ότι κάθε λόγος μπορεί να αντιμετωπιστεί από έναν αντίλογο αποτελεί σοφιστική πρακτική (Romilly & Lloyd, 1993, σελ. 190).

1.4 Οι απαρχές και η εξέλιξη της τραγωδίας

Η τραγωδία γεννήθηκε στην Αττική περίπου στα μέσα του 6ου αιώνα π.Χ.. Ο Θέσπης πρωτοτύπησε προσθέτοντας στην εκτύλιξη της ιστορίας του διθυράμβου τον πρώτο

υποκριτή. Έτσι, εναλλάσσονται αφηγηματικά και μουσικά μέρη στην αναπαράσταση του διθυράμβου. Αυτή η εναλλαγή αποτέλεσε τη βάση της τραγωδίας, όπως υπάρχει σήμερα. Πρώτη φορά παρουσιάστηκε τραγωδία το 534 π.Χ.. στα Μεγάλα Διονύσια με πολιτική απόφαση και θεσμοθετήθηκε η παράσταση τραγωδιών ως αναπόσπαστο συστατικό της μεγάλης θρησκευτικής εορτής. Σήμερα διασώζονται μόνο τριάντα δύο τραγωδίες από χίλιες περίπου που ανέβηκαν τον 5ο αιώνα π.Χ. στη γιορτή των Μεγάλων Διονυσίων. Η αρχαιότερη διασωζόμενη τραγωδία είναι οι *Πέρσες* του Αισχύλου και οι νεώτερες ο *Οιδίποδας επί Κολωνώ* του Σοφοκλή και οι *Βάκχες* του Ευριπίδη όπου ανέβηκαν μετά το θάνατο των δύο ποιητών το 406 π.Χ..

Οι υποθέσεις των σωζόμενων τραγωδιών (εκτός των *Περσών* του Αισχύλου) έχουν σχέση με τους τρεις μυθικούς κύκλους, τον Τρωικό, τον Αργοναυτικό και τον Θηβαϊκό. Παρουσιάζονταν κυρίως ηθικά διλήμματα, πόλεμοι, ενδοοικογενειακές συγκρούσεις, προσβολή της τιμής, εκδίκηση και επιβολή της δικαιοσύνης με κάθε τρόπο. Οι θεατές γνώριζαν τους παραδοσιακούς μύθους, αλλά δεν γνώριζαν λεπτομερειακά την πλοκή των έργων και την εξέλιξη κάθε φορά της υπόθεσης, καθώς οι ποιητές είχαν τη δυνατότητα με τις προσωπικές επιλογές τους (υφολογικές, σημασιολογικές, κειμενικές, λεξιλογικές μορφοσυντακτικές να προχωρούν σε διάφορες παραλλαγές του ίδιου μύθου με πρωτότυπο θέμα κάθε φορά με αποτέλεσμα να καθηλώνουν τους θεατές και μέσα από τον έλεο και το φόβο που νοιώθουν οι θεατές για την τύχη του τραγικού ήρωα, όταν διαπιστώνουν την αποκατάσταση της ηθικής τάξης και τη νίκη του τραγικού ήρωα, καθαίρονται – ανακουφίζονται.

Ο Πεισίστρατος θεσμοθέτησε τις παραστάσεις τραγωδίας στη θρησκευτική γιορτή των μεγάλων Διονυσίων στα τέλη του 6ου αιώνα π.Χ.. Όμως, το γραμματειακό είδος του δράματος γνώρισε ανάπτυξη και έφτασε στο απόγειό του τον 5ο αιώνα π.Χ.. Το δράμα αναδείχθηκε σε σπουδαίο λογοτεχνικό είδος μέσα σε συνθήκες κατάλληλες, καθώς η Αθήνα βρισκόταν στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ακμή της. Το δράμα υπήρξε φορέας της δημοκρατίας, του πολιτικού λόγου. Με τις μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη, διευρύνεται η συμμετοχή περισσότερων πολιτών στα κοινά. Τα μεσαία κοινωνικά οικονομικά στρώματα μπορούν πλέον να καταλαμβάνουν αξιώματα και να συμμετέχουν στη λήψη των αποφάσεων. Ο Εφιάλτης και αργότερα ο Περικλής διεύρυνε ακόμη περισσότερο την λαϊκή πολιτική

βάση, ενισχύοντας την εκκλησία του δήμου και την Ηλιαία. Όλοι οι πολίτες ανεξαρτήτως κοινωνικοοικονομικού επιπέδου έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στην πολιτική ζωή της πόλης. Οι ίδιοι οι πολίτες θα ασκούσαν την εκτελεστική, νομοθετική και τη δικαστική εξουσία.

Οι πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές εξελίξεις επηρεάζουν το θέατρο. Οι τραγικοί ποιητές αποδέσμευσαν πλέον τα έργα τους από το θρησκευτικό χαρακτήρα, καθώς ως πολίτες ασχολούνται με πολιτικά και κοινωνικά θέματα εκφράζοντας ελεύθερα τη γνώμη τους. Έχοντας ως βάση τη μυθολογία, προχωρούν σε νύξεις και υπαινιγμούς για την παρούσα πολιτική κατάσταση αμφισβητώντας ακόμα και τους καθιερωμένους θεσμούς και αξίες. Το θέατρο αποτελεί χώρο συζητήσεων, διενέξεων και προβληματισμού, καθώς οι πολίτες – θεατές βρίσκονται μπροστά σε γνώριμα ηθικά διλήμματα παρόμοια με αυτά των δικαστηρίων, της αγοράς και της εκκλησίας του δήμου, ενδυναμώνοντας με αυτό τον τρόπο την πολιτική συνείδηση των Αθηναίων. Το θέατρο αποτελεί το πολιτικό εκπαιδευτήριο των Αθηναίων, καθώς δεν υπήρχε δημόσιος εκπαιδευτικός φορέας, όπως σήμερα. Οι Αθηναίοι πολίτες στην πλειοψηφία τους ανήκουν στα μεσαία κοινωνικά – οικονομικά στρώματα με αποτέλεσμα να μην έχουν όλοι την οικονομική άνεση να πληρώσουν ιδιωτικούς δασκάλους για την εκπαίδευσή τους. Το θέατρο τους παρείχε από τη μια εξαιρετική πολιτική εμπειρία για να αναλάβουν και να ασκήσουν δημόσια αξιώματα και από την άλλη την εμπειρία για να ασκήσουν κριτική στις πράξεις των πολιτικών και για να εκφράσουν τις απόψεις τους. Γι' αυτό δεν είναι τυχαίο που η ίδια η πολιτεία είχε την ευθύνη για τη διοργάνωση των θεατρικών παραστάσεων. Μάλιστα, οι πλούσιοι πολίτες ενίσχυαν οικονομικά και χρηματοδοτούσαν την παράσταση ενός έργου τέχνης. Σε αυτό το πλαίσιο η ίδια η πολιτεία χρηματοδοτούσε το εισιτήριο των φτωχών πολιτών, επιδιώκοντας τη συμμετοχή τους σε αυτό το παιδευτικό μέσο, με τον ίδιο τρόπο που χορηγούσε μισθό σε αυτούς για να συμμετέχουν στην εκκλησία του δήμου και στα λαϊκά δικαστήρια όπως της Ηλιαίας.

Οι παραστάσεις των δραματικών έργων λάμβαναν χώρα στο θέατρο του Διονύσου με την παρουσία μεγάλου πλήθους πολιτών. Το θεατρικό οικοδόμημα του Διονύσου βρισκόταν κάτω από την Ακρόπολη. Στον ίδιο χώρο περίπου βρίσκονταν η Αγορά και η Πνύκα, που αποτελούσαν το οικονομικό και πολιτικό κέντρο της πόλης. Άρα το κέντρο της πόλης με το θέατρο του Διονύσου, την Αγορά και την Εκκλησία του

δήμου αναδεικνύεται σε πολιτισμικό, οικονομικό και πολιτικό κέντρο με αμοιβαία εξάρτηση μεταξύ τους. (Lesky, 1990, σελ. 326 κ.ε.).

Κεφάλαιο 2^ο

Οι ιδέες και οι αξίες των σοφιστών

Οι καθιερωμένοι θεσμοί του δημοκρατικού πολιτεύματος και τα λαϊκά δικαστήρια προϋπήρχαν στην αρχαία Αθήνα της εμφάνισης των σοφιστών στο δεύτερο μισό του 5^{ου} αιώνα π. Χ.. Όλοι οι άνδρες αθηναίοι πολίτες όφειλαν να συμμετέχουν στα δημοκρατικά όργανα λήψης αποφάσεων. Η ρητορική δεινότητα – ικανότητα εθεωρείτο απαραίτητο και πολύτιμο εφόδιο για τη συμμετοχή τους στα όργανα αυτά. Πολλοί σοφιστές έφτασαν στην Αθήνα για να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους ικανοποιώντας τη ζήτηση της αγοράς για τη συστηματική διδασκαλία της ρητορικής τέχνης. Οι σοφιστές χρησιμοποιούσαν ποικιλία εκπαιδευτικών μεθόδων για τη διδασκαλία της ρητορικής τέχνης, όπως η σύνταξη γραπτών εγχειριδίων, υποδείγματα ομιλιών, λίστες ρητορικών κανόνων και προφορική διδασκαλία. (Knudsen – Aherm, 2012, σελ. 32). Οι μελετητές ισχυρίζονται ότι οι σοφιστές Κόραξ, Τισίας και Γοργίας φτάνουν στην Αθήνα από τη Σικελία στα μέσα περίπου του 5^{ου} αιώνα με τα πρότυπα εγχειρίδια ρητορικής και με αυτό τον τρόπο ξεκινά και επίσημα η αρχή της ρητορικής τέχνης (Usher 1999, σελ. 2).

Οι πρώτοι σοφιστές ήρθαν στην Αθήνα από μακριά: ο Πρωταγόρας από τα Αβδηρα, ο Γοργίας από τους Λεοντίους, ο Ιππίας από την Ηλεία και ο Πρόδικος από την Κέα. Είχαν πνευματικές ανησυχίες και ενδιαφέροντα και ήταν ιδιαίτερα δημοφιλείς. Οι σοφιστές μπορεί να φάνηκαν σε ορισμένους συντηρητικούς Αθηναίους (όπως ο Πλάτωνας και ο Ξενοφών) να είναι επικίνδυνοι ξένοι, αλλά υπάρχουν στοιχεία που υποδηλώνουν ότι ο Πρωταγόρας, για παράδειγμα, ήταν μια ιδιαίτερα δημοφιλής προσωπικότητα. Ωστόσο, επικρατούσε σε μεγάλο βαθμό αρνητική εικόνα για τους σοφιστές ως απλών ψευδοφιλοσόφων πεινασμένων για χρήματα.

Η ιστορία της ρητορικής κατασκευάζεται με βάση τα θεωρητικά ή τεχνικά έργα φιλοσόφων και πεζογράφων όπως ο Γοργίας, ο Πλάτων, ο Ισοκράτης και ο Αριστοτέλης (Kennedy 1963, σελ. 47). Οι σοφιστές δεν ενδιαφέρονται απλώς για τη

ρητορική. Διερευνούν ηθικές αξίες και εξερευνούν κοινωνικές και πολιτικές θεωρίες. Τα ενδιαφέροντά τους ήταν πρακτικά και θεωρητικά. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, ο Πρωταγόρας ισχυρίστηκε ότι διδάσκει «την τέχνη της πολιτικής», που κάνει τους άνδρες καλούς πολίτες και φέρνει πραγματική δύναμη στο κράτος . Μερικοί σοφιστές συμμετείχαν επίσης στη διακρατική πολιτική: ο Γοργίας, ο Ιππίας και ο Πρόδικος υπηρέτησαν σε διπλωματικές αποστολές για τις πόλεις τους και ο Πρωταγόρας έγραψε τον νομικό κώδικα για την αθηναϊκή αποικία των Θουρίων στη νότια Ιταλία. Ο Πρωταγόρας ήταν αγνωστικιστής σχετικά με τους θεούς και σχετικιστής σχετικά με τη γνώση. Έδειξε το σύγχρονο ενδιαφέρον του για την προέλευση και την ανάπτυξη της κοινωνίας και για την ηθική της πολιτικής και του πολέμου. Στον *Πρωταγόρα* του Πλάτωνα, ο μεγάλος σοφιστής παρουσιάζεται θεωρώντας ότι, αφού οι άνθρωποι πρέπει να σχηματίσουν ενώσεις, για να επιβιώσουν, ο σεβασμός για τους άλλους και η αίσθηση της δικαιοσύνης είναι ουσιαστικής σημασίας, για να συγκροτηθεί η κοινωνία τους . Ο Πρωταγόρας ήταν ο πιο επιφανής υποστηρικτής των κοινωνικών συμβάσεων: χωρίς νόμο, οι ανθρώπινες κοινωνίες δεν θα μπορούσαν να υπάρχουν, χωρίς σταθερή κοινωνική ηθική, η φυσική ανθρώπινη επιθετικότητα θα δημιουργούσε εντάσεις και ταραχές. Οι αντίπαλοι αυτής της άποψης τόνισαν την προτεραιότητα της φύσης έναντι της σύμβασης. Ο Αντιφών πρότεινε να σέβεται κανείς τους νομούς παρουσία μαρτύρων, αλλά να ακολουθεί τη φύση, αν κάποιος μπορεί να το κάνει απουσία τους . Ο Πρωταγόρας και ο Πρόδικος ενδιαφέρθηκαν για την ανάπτυξη της ανθρώπινης κοινωνίας, μια διαδικασία την οποία θεωρούσαν ως πρόοδο από τις σκληρές και πρωτόγονες αρχές προς τον πολιτισμό. Η σημασία του νόμου για τη διατήρηση της ανθρώπινης κοινωνίας ήταν ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο της σοφιστικής σκέψης. Αυτό είναι που κρατά τις ανθρώπινες κοινότητες μαζί, όταν κάθε άτομο σέβεται δεόντως τους νόμους (Allan,2000, σελ. 145 κ.ε. · Finley, 2004, σελ. 53κ.ε.).

Ο Πλάτωνας περιφρονεί τις αντιλήψεις των σοφιστών και κρατά απέναντί τους εχθρική στάση. Μάλιστα, ο σοφιστής Γοργίας από τους Λεοντίνους της Σικελίας γελοιοποιείται από τον Πλάτωνα. Οι σοφιστές ευνόησαν την Αθηναϊκή δημοκρατία. Θεωρούσαν ότι η γνώμη/ δόξα διαμορφώνεται από τις γνώσεις και όλοι οι νόμοι και οι πολιτικές αναπτύσσονται τη γνώμη. Για τους περισσότερους σοφιστές και ιδιαίτερα για τον Γοργία αυτές οι απόψεις και γνώμες διαμορφώνονται από τη γλώσσα. Με αυτό τον τρόπο η ρητορική παρέχει τα απαραίτητα εργαλεία για την έκφραση και την κυριαρχία της γνώμης και κατά συνέπεια την ικανότητα για οποιονδήποτε να

λειτουργεί αποτελεσματικά σε μια δημοκρατική κοινωνία. Οι σοφιστές ισχυρίζονται ότι όλοι οι άνθρωποι είναι σε θέση να μάθουν πώς να συνεργάζονται, για να κυβερνήσουν ένα δήμο.

Ο σοφιστής Γοργίας ισχυρίζεται ότι η τέλεια γνώση του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος είναι αδύνατη. Σύμφωνα με τον ίδιο κανένα επιχείρημα δεν μπορεί να είναι εντελώς λογικό. Τίποτα δεν υπάρχει, ακόμη κι αν υπήρχε κάτι θα ήταν άγνωστο, ακόμη κι αν κάτι ήταν γνωστό, θα ήταν αδύνατο να επικοινωνήσει με αυτό. Ο Γοργίας κάνει αναφορά σε πράγματα – όντα που υπάρχουν στην πραγματικότητα. Το αποτέλεσμα της ρητορικής διασφαλίζεται μέσω της χρήσης της γλώσσας. Ο Γοργίας γνωρίζει και μπορεί να εφαρμόζει διάφορα μετρικά σχήματα (McComiskey, 1992, σελ. 206 κ.ε). Ο ελληνικός λόγος εξέφραζε τη λογική και την ισορροπία είτε με τη βοήθεια των αντιθέσεων και των αντιθετικών συνδέσμων όπως οι *μεν* και *δε* είτε με τις παρηγήσεις όμοιων καταλήξεων σε ρήματα και ονόματα. Και εκφράζεται με την αντίθεση περισσότερο η σαφήνεια. (Finley, 2004, σελ.287 κ.ε.).

Σύμφωνα με τον Kennedy η ρητορική δεν εισήχθη στην Αθήνα από τον Γοργία το 427 π. Χ. αλλά υπήρχε ήδη σε όλες τις πτυχές του δημόσιου βίου. Απλά ο Γοργίας και οι υπόλοιποι σοφιστές του τέλους του 5^{ου} αιώνα ήταν μέρος μιας διαδικασίας που οδήγησε στην ανάπτυξη της ρητορικής στην αρχαία Ελλάδα (Kennedy 1963, σελ. 47). Κατά τη διάρκεια του 5^{ου} αιώνα π. Χ. κατασκευαζόταν φανταστικές υποθέσεις ή πρακτικά επιχειρήματα για πραγματικές δικαστικές υποθέσεις. Οι σοφιστές εισήγαγαν τις αντιλογίες ή τα αντίθετα επιχειρήματα. Ο Πρωταγόρας (490-420 π. Χ.) στην πραγματεία του *δισσοί λόγοι* παραθέτει αντιλογικά επιχειρήματα. Φανταστικά νομικά σενάρια και ομιλίες περιέχονται και στις *Τετραλογίες* (430-420 π.Χ.) του Αντιφώντα (Knudsen – Ahern,2012, σελ. 34).

Στην υπεράσπιση του Παλαμήδη, ο Γοργίας χρησιμοποιεί ρητορικές τεχνικές που θα αποτελέσουν πρότυπα για τους μετέπειτα αθηναίους ρήτορες και αργότερα θα περιγραφούν συστηματικά από τον Αριστοτέλη στη *Ρητορική* του. Η υπερασπιστική γραμμή του Παλαμήδη βασίζεται κατά κόρον στο επιχείρημα από την πιθανότητα (εικός), του οποίου η χρήση και η επισήμανση ήταν μια σχετικά νέα εξέλιξη της ρητορικής θεωρίας . Ο λόγος του Γοργία αποτελεί ένα πραγματικό σεμινάριο για τις χρήσεις του επιχειρήματος της πιθανότητας (εικός). Επιπλέον, εκτός του ότι ο Οδυσσεύς δεν αναφέρει την αλήθεια σύμφωνα με τον Παλαμήδη, ο ίδιος ο Παλαμήδης αξιολογεί τα πιθανά κίνητρα που μπορεί να έχει, για να διαπράξει

προδοσία .Ο Αντισθένης στην ομιλία του Αίαντας εναντίον Οδυσσέα τονίζει το αντιθετικό σχήμα λόγια # έργα. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε ολόκληρη την ομιλία υπάρχουν αρκετοί υπαινιγμοί της σοφιστικής ορολογίας. Γίνεται αναφορά στο επιχείρημα της πιθανότητας, διαμορφώνεται δηλαδή μια γνώμη για κάτι με βάση την πιθανότητα (εκ των εικόντων). Το επιχείρημα της πιθανότητας αποτέλεσε τη βάση για την πρόβλεψη της κακής οργής στο έργο κυρίως του Σοφοκλή (Knudsen – Ahern,2012, σελ. 40 και 48). Η σοφιστική κουλτούρα και ο σοφιστικός σχετικισμός επιδρά στο δράμα (Bromberg 2009,223-24).

2.1 Η σωτηρία και η ασφάλεια της πόλης

Η προτεραιότητα της πόλης είναι παρούσα στους ρητορικούς λόγους του 5^{ου} π. Χ. αιώνα. Στόχος των πολιτών η ασφάλεια και η σωτηρία της πόλης (Zatta, 2012, σελ. 67· Κύρκος, 1973, σελ. 63 κ.ε.). Ο Αριστοτέλης στα *Πολιτικά* του ισχυρίζεται ότι η πόλη προηγείται της οικογένειας και του ατόμου. Αποτελεί το τέλος – επιστέγασμα μιας εξελικτικής διαδικασίας. Επιπλέον, δηλώνει ότι η πόλη είναι δυνατό να ζήσει χωρίς το άτομο, ενώ το άτομο είναι αδύνατον να ζήσει χωρίς το θεσμό της πόλης. (Πολ. 1253a 19-28). Το όλον προηγείται του μέρους. Αν καταρρεύσει μια πόλη, ο άνθρωπος χάνεται μαζί της, καθώς αδυνατεί να λειτουργήσει από μόνος του. Διατηρεί τον εαυτό του μόνο μέσα στην πόλη, συνυπάρχοντας με τους συνανθρώπους του, εξασφαλίζοντας την πολυπόθητη αυτάρκεια. Σε διαφορετική περίπτωση ο άνθρωπος χαρακτηρίζεται θηρίο ή θεός (Zatta, 2012, σελ. 76). Όλοι οι τραγικοί ποιητές τονίζουν τη δύναμη και την πρόοδο του ανθρώπου, όπως ο Αισχύλος στον *Προμηθέα* και στις *Ευμενίδες* , ο Σοφοκλής στην *Αντιγόνη* και ο Ευριπίδης στις *Ικέτιδες* (Finley, 2004, σελ. 74 κ.ε.).

Η πόλη αποτελεί το δομικό στοιχείο της τραγωδίας του 5ου αιώνα π. Χ.. Οι χαρακτήρες των τραγωδιών ομιλούν πολιτικά επειδή επιδιώκουν τη σωτηρία της πόλης, από κάθε ενδεχόμενη καταστροφή που μπορεί να προέρχεται από κάθε είδους αλλαγή όπως ο πόλεμος, η αλλαγή πολιτεύματος, ο θάνατος του άρχοντα, η πανδημία κ.α.. Στις *Ικέτιδες* ο Ευριπίδης χρησιμοποιεί σοφιστικές ιδέες με κριτικό και προκλητικό τρόπο. Σταθμίζοντας το αίτημα για βοήθεια του Άδραστου, ο Θησέας σκιαγραφεί μια άποψη της κοινωνίας με σκοπό να δείξει ότι τα καλά πράγματα στη ζωή ξεπερνούν τα κακά. Σύμφωνα με τον Θησέα, ένας θεός μετέτρεψε την άγρια

κατάσταση των ανθρώπων, δίνοντάς τους τη νοημοσύνη, τη γλώσσα, τα μέσα για να θρέψουν και να προστατέψουν τον εαυτό τους, καθώς και την ευκαιρία να μάθουν από τη μαντεία. Η εικόνα της πολιτιστικής ανάπτυξης του Θησέα φέρει το σημάδι της σοφιστικής σκέψης (Allan,2000, σελ. 145 κ.ε.).

Πρώτιστο μέλημα των τραγικών χαρακτήρων αποτελεί το καλό της πόλης και κατ' επέκταση το καλό του κάθε πολίτη. Έτσι, υιοθετούν τη ρητορική, για να μεταφέρουν προθέσεις, συναισθήματα και επιχειρήματα που περιστρέφονται γύρω από την ασφάλεια, τη σωτηρία της πόλης ή που, αντίθετα, γιορτάζουν την ευημερία της. Εν ολίγοις, οι ομιλίες τους είναι πολιτικές, επειδή χρησιμοποιούν ρητορική στην υπηρεσία της πολιτικής. (Zatta, 2012, σελ. 77). Στόχος των πολιτικών – ρητόρων αποτελεί η ασφάλεια της πόλης (Ρητ. 1360a 12). Οι χαρακτήρες τραγωδιών μιλούν πολιτικά χρησιμοποιώντας λέξεις και τεχνικές της ρητορικής, για να εκδηλώσουν μια ανησυχία για την ασφάλεια της πόλης που κινδυνεύει. (Zatta, 2012, σελ. 78).

Σε όλες τις τραγωδίες του 5ου αιώνα, του Αισχύλου, του Σοφοκλή και του Ευριπίδη, εντοπίζονται τραγικές μορφές που αναγνωρίζουν τη ζωτική σχέση μεταξύ τους και της πόλης τους. Οι ομιλίες τους δείχνουν μια συνεχή ανησυχία για την πόλη και τη διατήρησή της και τους κινδύνους που μπορούν να την υπονομεύσουν. Για παράδειγμα, η δήλωση του Κρέοντα στην *Αντιγόνη* του Σοφοκλή τονίζει εμβληματικά την «πολιτική σκέψη» των τραγικών χαρακτήρων (Σοφ. Αντ. 185-90): Η πόλη προηγείται από οτιδήποτε άλλο, καθώς είναι αυτή που διατηρεί τους ανθρώπους της. Με αυτή την αρχή ο Κρέοντας ισχυρίζεται ότι θα κάνει την πόλη να αναπτυχθεί (Zatta, 2012, σελ. 85). Η νομοθεσία είναι πρωταρχικής σημασίας για την ασφάλεια, τη σωτηρία, μιας πόλης (Ρητ. 1360a 12). Στον *Αγαμέμνονα* του Αισχύλου παρουσιάζονται παραδείγματα ρητορικών ομιλιών, εκφράζοντας με πολλούς τρόπους τη σχέση που συνδέει το άτομο με την πόλη. Δηλώνεται η αστάθεια ύπαρξης μιας πόλης (Άργος) που στερείται των ανδρών της αλλά και η καταστροφή μιας πόλης (Τροίας) λόγω υποδούλωσης (Zatta, 2012, σελ. 88). Ο Μενέλαος στον *Αίαντα* του Σοφοκλή απαγορεύει την ταφή του Αίαντα λόγω προδοσίας και ανυποταξίας στους νόμους της πόλης. Η πόλη ταυτίζεται με τους νόμους της. Μόνο με την αιδώ και τη δίκη διατηρείται μια πόλη (Zatta, 2012, σελ. 89). Στις *Τρωάδες* και στην *Εκάβη* του Ευριπίδη παρουσιάζονται οι ατομικές συμφορές των γυναικών λόγω της υποδούλωσης της πόλης τους (Zatta, 2012, σελ. 90). Όμως, ενώ ο Πρωταγόρας, για παράδειγμα, φαίνεται να έχει συνδυάσει το σεβασμό για τους

νομούς ενός συγκεκριμένου κράτους με τον αγνωστικισμό και μια μορφή πολιτιστικού σχετικισμού, η Αίθρα επικαλείται την έννοια ενός πανελλήνιου νόμου, επικυρωμένου από τους θεούς, έτσι ώστε η Αθήνα, σε αντίθεση με το Άργος ή τη Θήβα, να μπορεί φαίνεται ότι πολεμά για έναν δίκαιο πόλεμο για την υπεράσπιση των καθολικών αξιών (όπως το δικαίωμα στην ταφή). Η απόφαση του Θησέα να πάει στον πόλεμο, αν και για δίκαιο σκοπό, εγείρει διάφορα ηθικά και πολιτικά ζητήματα που κάνουν το έργο βαθιά σχετικό με τη συμπεριφορά και τα διλήμματα του αθηναϊκού ακροατηρίου. Σημαντικά, όλοι οι χαρακτήρες του έργου, αναγνωρίζουν την ανοησία και τη σπατάλη του πολέμου. Επιπλέον, ο Ευριπίδης δεν παρουσιάζει μια αδιαμφισβήτητη εικόνα μιας εξιδανικευμένης Αθήνας. Επιτίθεται στην δημοκρατία του Θησέα για την ευπάθειά της και κυρίως στους δημαγωγούς (410-13). Τέλος, παρουσιάζοντας μια εξιδανικευμένη δημοκρατική Αθήνα με αυτόν τον ανησυχητικό τρόπο, ο Ευριπίδης προκαλεί στο κοινό του να αναθεωρήσει τόσο το κράτος δικαίου όσο και τις συνέπειες του πολέμου στη δική τους κοινωνία (Allan,2000, σελ. 145 κ.ε.).

2.2 Η νομική σκέψη

Το δράμα γνώρισε άνθιση κατά τη διάρκεια μιας μεγάλης πολιτισμικής ζύμωσης. Η τραγωδία δημιουργήθηκε και διαμορφώθηκε μέσα στα πλαίσια της επέκτασης των νομικών και δημοκρατικών θεσμών, της αύξηση του ενδιαφέροντος και της σημασίας της ρητορικής θεωρίας και της πειθούς και της μελέτης της τέχνης της δημόσιας ομιλίας (Barrett, 2002, 8). Η ελληνική τραγωδία βρίθκει πολιτικών κρίσεων – αγώνων για αδικήματα και τιμωρίες, προσπαθειών ανατροπής καθεστώτων και διενέξεων για τα δικαιώματα των αδυνάμων – ξένων. Όλα τα παραπάνω αποτελούσαν νομικά θέματα συζήτησης στην Αθήνα όπου αντιμετωπιζόταν με τα θεσμοθετημένα όργανα της πόλης. Στην *Ορέστεια* του Αισχύλου ο Άρειος Πάγος, το δικαστήριο λαμβάνει απόφαση για τη μοίρα του Ορέστη και η συνέλευση των Αργείων για τον *Ορέστη* του Ευριπίδη. Η αθηναϊκή πολιτική και νομική σκέψη συνδέεται με την τραγωδία μέσω διαφόρων εννοιών όπως η έννοια της οργής – θυμού και η έννοια του νόμου. Οι χαρακτήρες του Ευριπίδη σε αντίθεση με τους χαρακτήρες του Αισχύλου και του Σοφοκλή, χρησιμοποιούν τις τεχνικές επιχειρηματολογίας του δικαστηρίου. Οι τεχνικές της ρητορικής επηρέασαν κυρίως τον Ευριπίδη (Allen,2016, σελ. 374).

Οι *Ευμενίδες* αποτελούν σχόλιο για τη μείωση της δύναμης του Αρείου Πάγου που πραγματοποιήθηκε από τον Εφιάλτη και (ίσως) τον Περικλή περίπου το 462 π.Χ.. Οι *Ικέτιδες* του Αισχύλου ερμηνεύθηκαν ως σχόλιο για την εξορία του Θεμιστοκλή και για τη σχέση της Αθήνας με το Άργος, με την οποία η Αθήνα σύντομα θα συνήγαγε μια συνθήκη. Πράγματι, αυτή η συνθήκη με το Άργος του 462/1 θεωρήθηκε ότι βρίσκεται πίσω από τις *Ευμενίδες*, και μια άλλη συνθήκη με το Άργος του 420 θεωρείται από τους μελετητές ως σκηνικό για τις *Ικέτιδες* του Ευριπίδη. Και επειδή τόσα πολλά έργα του Ευριπίδη παρήχθησαν κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού Πολέμου, ήταν ιδιαίτερα δελεαστικό να τα θεωρήσουμε ως σχόλια για τα συγκεκριμένα γεγονότα αυτής της σύγκρουσης - για παράδειγμα, ως απόψεις για τη συμπεριφορά του Αλκιβιάδη και τη φύση των Σπαρτιατών (Allen, 2016, σελ. 375).

Η λέξη δίκαιος έχει ένα ευρύ φάσμα σημασιών. Αρχικά έχει τη σημασία του νόμιμος. Επιπλέον, χρησιμοποιείται με την ηθική έννοια του σωστός, αντικατοπτρίζοντας ηθικές έννοιες. Ο νόμος έχει τη σημασία του κανόνα ή της αρχής, όχι του πραγματικού νομικού καταστατικού με αποτέλεσμα την ύπαρξη ασαφειών. Πολλές φορές το αθηναϊκό νομικό σύστημα έρχεται σε αντίθεση με ένα ηθικό ή θρησκευτικό κανόνα ή αρχή (Gagarin, 2002, σελ. 65 κ.ε.).

Ο θυμός – η οργή ήταν τόσο κεντρικός όρος στην αθηναϊκή εμπειρία της αδικίας και της τιμωρίας που οι δικαστές μπορούσαν να περιγράψουν τους νόμους ως θεσπισμένους με σκοπό να καθορίσουν ποια επίπεδα θυμού ήταν κατάλληλα για διάφορες πράξεις αδικοπραξίας. Οι Αθηναίοι ήταν σίγουροι για το γιατί τιμωρούσαν: ήταν απλώς επειδή κάποιος ήταν εξαγριωμένος με ένα σφάλμα και ήθελε να αντιμετωπιστεί αυτή η οργή. Συγκεκριμένα, η οργή του θύματος απαιτούσε τιμωρία, και οι Αθηναίοι έκαναν αυτήν την ιδέα κεντρική στην ποινική τους πρακτική. Αυτό δεν σημαίνει ότι κάθε τιμωρία προοριζόταν για έκφραση θυμού. Υπάρχουν τρόποι ανταπόκρισης και επίλυσης του θυμού. Αλλά το πιο σημαντικό, ο θυμός θεωρήθηκε ότι δεν ήταν μόνο η πηγή συγκεκριμένων τιμωριών, αλλά βρισκόταν στη ρίζα του ίδιου του νόμου. Όπως στην ρητορική, στην τραγωδία οι χαρακτήρες προκαλούν θυμό (οργή) ως λόγο τιμωρίας (Allen, 2016, σελ. 381).

Ο διαπράττων έγκλημα εξαγριώνει τους ανθρώπους αναστατώνοντας την αρμονία των κοινωνικών σχέσεων. Η οργή δικαιολογεί την τιμωρία, καθώς απαιτείται επίλυση της οργής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο *Ορέστης* του Ευριπίδη. Ο

Ορέστης εξορίστηκε από την πόλη για να απαλλαγθούν οι άνθρωποι από το μίasma. (Eur. Or. 508). Η οργή αντιμετωπίζεται με το διάλογο, την αποκατάσταση της φιλίας και με την εξορία ή με άλλες βίαιες μεθόδους τιμωρίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί στον *Αγαμέμνονα* του Αισχύλου, ο θάνατος της Κασσάνδρας κάτω από το τσεκούρι της Κλυταιμνήστρας (Allen,2016, σελ. 383). Στις *Τραχίνιες* του Σοφοκλή, η Δηιάνειρα, η σύζυγος του Ηρακλή εξοργίζεται που ο ίδιος ο άντρας της φέρνει μια νέα γυναίκα στο παλάτι από τα ταξίδια του. Η Δηιάνειρα για να κερδίσει ξανά τον Ηρακλή χρησιμοποιεί ένα φίλτρο αγάπης που έχει αφροδισιακές ιδιότητες. Όμως το φίλτρο είναι κατασκευασμένο από το αίμα του κενταύρου Νέσσου, που είναι δηλητηριασμένο. Έτσι, η Δηιάνειρα διαπράττει ακούσια δολοφονία (Allen,2016, σελ. 384). Επιπρόσθετα, στον *Προμηθέα Δεσμώτη* του Αισχύλου παρουσιάζεται η σχέση μεταξύ τιμωρίας και της εξουσίας. Ακόμα, στον *Ιππόλυτο* του Ευριπίδη, η Αφροδίτη τιμωρεί τον Ιππόλυτο με θάνατο επειδή κατόρθωσε να απαρνηθεί τον έρωτα και να παραμείνει παρθένος. Στην *Ορέστεια* του Αισχύλου (*Αγαμέμνονας Αισχύλου*) η τιμωρία προκύπτει από την «παράνομη» επιθυμία της Άρτεμης να θυσιάσει ο Αγαμέμνονας την κόρη του, μια θυσία η οποία οδηγεί στο φόνο του Αγαμέμνονα από την Κλυταιμνήστρα (Allen,2016, σελ. 384).

Στις *Ικέτιδες* του Ευριπίδη, η Αίθρα, η μητέρα του Θησέα, θέλει ο γιος της να βοηθήσει μια ομάδα ευγενών γυναικών που έχουν έρθει στην Αθήνα για να ζητήσουν υποστήριξη στην ανάκτηση των σωμάτων συγγενών που χάθηκαν σε έναν πόλεμο. Βασίζει το επιχείρημά της στη σημασία της διατήρησης των ελληνικών νόμων. Ο Θησέας συμφωνεί τόσο με τη μητέρα του όσο και με το χορό σχετικά με την ανάγκη διατήρησης του νόμου, αλλά συζητά το ζήτημα αναφερόμενος στην ανάγκη διατήρησης των νόμων της κοινότητας. Η παραβίαση του νόμου φέρνει, θυμό, ανομία και μίasma στην πόλη (Allen,2016, σελ. 384).

Ο νόμος διακρίνεται στον γραπτό νόμο, τον νόμο των ανθρώπων και τον άγραφο θεϊκό νόμο. Στον *Οιδίποδα Τύραννο* του Σοφοκλή, ο χορός γιορτάζει τους ανθρώπινους – γραπτούς νόμους και τους αιώνιους νόμους των θεών. Στην *Αντιγόνη* του Σοφοκλή υπάρχει διάκριση μεταξύ του γραπτού νόμου και των αιώνιων νόμων των θεών (Allen,2016, σελ. 390). Ο Κρέοντας παραβιάζει τους αιώνιους νόμους των θεών και η Αντιγόνη το πολιτικό διάταγμα του βασιλιά. Η Αντιγόνη πεθαίνει γιατί ακολουθεί τους δικούς της νόμους, είναι αυτόνομη σύμφωνα με το χορό, που την καταδικάζει. Η Αντιγόνη αψηφά τους κανόνες της δικαιοσύνης και την κοινότητα

των πολιτών. Οι νόμοι που αντιπροσωπεύουν τη βούληση ενός ανθρώπου δεν αντιπροσωπεύουν τη γνώμη μιας κοινότητας. (Allen,2016, σελ. 391).

Ο Σοφοκλής στην *Αντιγόνη* στον ύμνο προς στον Άνθρωπο αναφέρει ότι στην Αθήνα καθήκον του νόμου ήταν η διαχείριση της οργής και, δεύτερον , ότι οι Αθηναίοι θέσπισαν νομικές διαδικασίες και θεσμούς που θα στρέψουν την προσοχή από τις επιλογές του ατόμου στις επιλογές της πόλης (Allen,2016, σελ. 392).

2.3 Η ρητορική δεινότητα των χαρακτήρων της τραγωδίας

Η λέξη ρήτορας εδώ αναφέρεται σε εκείνους που ασκούσαν τη ρητορική τέχνη, τους δημαγωγούς και τους πολιτικούς, αλλά είναι πιο πιθανό να αναφέρεται σε αυτούς που δίδασκαν αυτή την τέχνη τους σοφιστές και τους ρήτορες. Στον *Φιλοκτήτη* του Σοφοκλή υπάρχει αναλογία μεταξύ της σκηνης του Οδυσσέα και των σοφιστών. Αρχικά η σχέση Οδυσσέα - Νεοπτόλεμου υποδηλώνει τη σχέση δασκάλου – μαθητή. Επιπλέον, πολλές από τις αξίες που εκφράζονται από τον Οδυσσέα είναι σοφιστικές. Τέλος, οι περιγραφικοί όροι που διατυπώνει ο Οδυσσέας και οι ενέργειές του χρησιμοποιούνται από τους σοφιστές (Craik, 1980, σελ. 247).

Η σχέση δασκάλου – μαθητή (Οδυσσέα – Νεοπτόλεμου) υποδηλώνεται με ρήματα διδασκαλίας και μάθησης. Ο Οδυσσέας αποδεικνύεται αδίστακτος δάσκαλος και ο Νεοπτόλεμος ανυποψίαστος μαθητής. Ο Οδυσσέας, όπως οι σοφιστές, θεωρεί ότι οι ηθικές αξίες είναι σχετικές, καθώς εξυπηρετούν καλύτερα τους σκοπούς του. Τοποθετεί πάνω από όλα το συμφέρον και τη σκοπιμότητα ως οδηγό δράσης. Επιπρόσθετα, ο Οδυσσέας επιδιώκει το κέρδος και τη δόξα, όπως ακριβώς οι σοφιστές για να κάνει πιο άνετη τη ζωή του. Ισχυρό κίνητρο για δράση αποτελεί το κέρδος (Craik, 1980, σελ. 248). Χρησιμοποιεί τους περιγραφικούς όρους σοφός και δεινός, συνδέοντας με αυτό τον τρόπο το Σοφοκλή με την άνοδο και την ακμή του σοφιστικού κινήματος. Η συμπεριφορά του Οδυσσέα θεωρείται ευφυής αλλά κακή. Οι Σοφιστές ήταν πλανόδιοι δάσκαλοι , η διδασκαλία τους θεωρήθηκε ύποπτη έως ολέθρια στο πλαίσιο της πόλης κράτους. (Craik, 1980, σελ. 249)

Η πρώτη χρήση της έννοιας σοφιστής με αρνητική χροιά συναντάται στον *Προμηθέα δεσμώτη* του Αισχύλου (Craik, 1980, σελ. 250). Η ιστορία του δεινός είναι σε κάποιο

βαθμό παράλληλη με αυτή του σοφός. Η έκφραση δεινός λέγειν είναι μια πολύ κοινή έκφραση(Craik, 1980, σελ. 251).

Ο Νεοπτόλεμος έχει φθαρεί από τη σχέση του με τον Οδυσσέα και γίνεται ύποπτος στα μάτια του Φιλοκτήτη. Είναι φανερό ότι ο Σοφοκλής τονίζει τη βλαβερή εκπαίδευση του Νεοπτολέμου από τον Οδυσσέα και τις σοβαρές επιπτώσεις του. Μόνο ένας θεός μπορεί να λύσει την κατάσταση (Craik, 1980, σελ. 252). Η τραγωδία *Φιλοκτήτης* επιβεβαιώνει τις πεποιθήσεις του Σοφοκλή απέναντι στις νέες τάσεις της κοινωνίας. Πρώτον, η φύση για ευγένεια ή το αντίθετο αποτελεί την κυρίαρχη αρχή που συνέχει την πορεία δράσης ενός ανθρώπου και δεύτερον η μοίρα των ανθρώπων καθορίζεται από τη θέληση των θεών. (Craik, 1980, σελ. 253). Ήταν συνηθισμένο στα δικαστήρια να κατηγορεί κάποιος τον αντίπαλό του ότι είναι δεινός λέγειν ή πιθανός με τη σημασία ότι η ευγλωττία χρησιμοποιείται για να εκφράσει το ψέμα ή για να πραγματοποιηθούν ιδιοτελείς σκοποί (Craik, 1980, σελ. 254). Σύμφωνα με τον Epos η ρητορική ορίζεται ως μια σκόπιμη χρήση της γλώσσας για να πείσει (Epos, 1993, σελ. 29-30) .

Ο Ισοκράτης στις αναφορές του ρητορικού έργου του χρησιμοποιεί τη λέξη λόγος – λέγειν. Το δράμα και η ρητορική των δικαστηρίων ανέπτυξαν μια σχέση αμοιβαίας επιρροής. Οι ομιλίες στα δικαστήρια επηρεάστηκαν από τις πρακτικές του δράματος και το αντίστροφο (McDonald, 2007, σελ. 474). Αρκετές από τις τεχνικές της ρητορικής είναι εγγενή χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου (Mastrorarde 2010, σελ. 208-209). Στον *Ορέστη* του Ευριπίδη, ο αγγελιοφόρος αποδίδει την αρετή του «μιλώντας καλά» (εὖ / καλῶς λέγειν, 901, 930, 943). Η ποιότητα του εὖ / καλῶς λέγειν μπορεί να αποδοθεί σε μια ομιλία που είναι καλή τόσο σε μορφή όσο και σε περιεχόμενο. Έτσι, η εκτίμηση του αγγελιοφόρου για την ομιλία του Ορέστη αλλ' οὐκ ἔπειθ' ὄμιλον, εὖ δοκῶν λέγειν (943) θα μπορούσε να σημαίνει ότι δεν έπεισε το πλήθος, παρόλο που προφανώς έκανε μια καλή ομιλία. (Carter,2013, σελ. 23 κ.ε.). Στην τραγωδία χρησιμοποιείται το ρήμα πείθω, το αφηρημένο ουσιαστικό η πειθώ και η προσωποποιημένη θεά Πειθώ. Η πειθώ δεν συνδέεται στενά μόνο με τη ρητορική αλλά αποτελεί το τέλος – το σκοπό της ρητορικής κατά τον 5^ο και στις αρχές του 4^{ου} αιώνα π.Χ. (Kennedy 1963, σελ. 47).

Η ρητορική του Αριστοτέλη αποτελεί το αποκορύφωμα της ανάπτυξης της. Με το συγκεκριμένο έργο παρουσιάζονται και κατηγοριοποιούνται διάφορες πρακτικές και τεχνικές της πειθούς – ομιλίας και αναφέρεται ο χρόνος εφαρμογής τους (Griffith,

2002, σελ. 246). Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, πάθη είναι όλα αυτά που, προκαλώντας μεταβολές στη γενικότερη κατάσταση των ανθρώπων, τους κάνουν να παρουσιάζουν διαφορές στις κρίσεις τους: συνοδεύονται από δυσαρέσκεια ή ευχαρίστηση. Πάθη είναι π.χ. η οργή, ο οίκτος, ο φόβος και όλα τα παρόμοια, καθώς και τα αντίθετά τους. (Ρητ.. 1378a19-22). Μέσω των ακροατών, πάλι, πείθει ο ρήτορας, όταν ο λόγος του τους κάνει να κυριευθούν από κάποιο πάθος: γιατί δεν παίρνουμε τις ίδιες αποφάσεις λυπημένοι ή χαρούμενοι, κυριευμένοι από αγάπη ή από μίσος (Ρητ. 1356a14-16).

Διάφορα συναισθήματα μπορούν να προκληθούν από τον ρήτορα. Κάποια από τα συναισθήματα που αναφέρει ο Αριστοτέλης είναι ντροπή, φόβος και φιλικά συναισθήματα, τα οποία μπορεί ήδη να είναι σε αυτήν την ομιλία της Αθηνάς στις *Ευμενίδες* του Αισχύλου. Η Αθηνά προκαλεί το συναίσθημα ντροπής στις Ερινύες στην αρχή της ομιλίας της. Η Αθηνά υπογραμμίζει πιθανώς τον ρόλο των Ερινυών ως θεών τοποθετώντας τη λέξη θεαί στην πρώτη θέση της γραμμής. Ενώ όλοι γνωρίζουν ότι είναι θεές, η Αθηνά προβάλλει τη θεϊκή τους κατάσταση και αμέσως αντιπαραθέτει τη λέξη βροτῶν («θνητοί»). Ο Heath αναφέρει ότι η αντιπαραθεση μας κάνει «να επικεντρωθούμε στη διαχωρισμένη και ανυψωμένη κατάστασή τους, καθώς και να προτείνουμε νέες ευθύνες έναντι των θνητών» (Heath, 2005, σελ. 243). Αυτό αποτελεί μια υπόδειξη προς τις Ερινύες. Οι Ερινύες απειλούν να τιμωρήσουν υπερβολικά την αξιοπρέπεια των θνητών. Δεν ταιριάζει σε θεές να καταστρέφουν και να βλάπτουν τους θνητούς τσαλαπατώντας την αξιοπρέπειά τους. Ο Αριστοτέλης στη *Ρητορική* του αναφέρει ότι τα άτομα ντρέπονται όταν αντιμετωπίζουν τα αδικήματά τους, την κακία, τη δειλία ή την αδικία τους (Ρητ. 1383b18-22). Η Αθηνά κάνει τις Ερινύες να ντρέπονται τονίζοντας την αδικία της πράξης που προτίθενται να πράξουν.

Στις *Ευμενίδες* του Αισχύλου (Ευμ . στ. 848-869) η Αθηνά επικαλείται το ήθος της για να πείσει τις Ερινύες να την εμπιστευθούν. Ο Αριστοτέλης στη *Ρητορική* του αναφέρει ότι «μέσω του χαρακτήρα όταν η ομιλία λεχθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να κάνει τον ομιλητή αξιόπιστο» (Ρητ. 1356a4-6). Η Αθηνά επικαλείται το ήθος της και « γιατί στους έντιμους ανθρώπους χαρίζουμε σε μεγαλύτερο βαθμό και με περισσότερη προθυμία την εμπιστοσύνη μας για όλα, βέβαια, εν γένει, τα θέματα, κατά τρόπο όμως απόλυτο για τα θέματα στα οποία δεν υπάρχει βεβαιότητα και μας αφήνουν περιθώρια αμφιβολίας» (Ρητ.. 1356a6-8). Για να παρουσιάσει τον εαυτό της

όσο το δυνατόν ευνοϊκότερα, η Αθηνά παρουσιάζεται με τρεις τρόπους με τους οποίους ο Αριστοτέλης θα κατηγοριοποιήσει αργότερα τα τρία βασικά συστατικά της ηθικής επιχειρηματολογίας: «Τρία είναι τα πράγματα που κάνουν πειστικούς τους ρήτορες — τόσα, άλλωστε, είναι αυτά που, πέρα από τις αποδείξεις, μας κάνουν να χαρίζουμε την εμπιστοσύνη μας. Αυτά είναι η φρόνηση, η αρετή και η καλή διάθεση» (Ρητ. 1378α8). Η Αθηνά αναφέρει «Θα αντέξω μαζί σου τον θυμό σου, γιατί είσαι μεγαλύτερη. Και από αυτήν την ηλικία σου - από τη μία - είσαι πολύ σοφότερη από εμένα. αλλά ο Δίας έχει επίσης αναγνωρίσει ότι έχω καλή φρόνηση . Η Αθηνά ξεκινά τον ηθικό τρόπο επιχειρηματολογίας της απορρίπτοντας και αναστρέφοντας τη δυσάρεστη γνώμη και υποψία που έχουν εκφράσει εναντίον της οι Ερινύες. Τότε η Αθηνά δείχνει την προσωπική της αρετή (ἀρετή), συγκεκριμένα την υπομονή και τον σεβασμό της για τους ηλικιωμένους της . Στις επόμενες δύο γραμμές υποστηρίζει τη δική της προσωπική σοφία και κατανόηση (φρόνησις). Τέλος, η Αθηνά εκφράζει την καλή θέληση της (εϋνοια) για να αποτρέψει τις Ερινύες παίρνοντας μια απόφαση που θα μετανιώσουν αργότερα.

Οι σοφιστές ανέπτυξαν το επιχείρημα από την πιθανότητα, το εϊκός. Ο Αντιφώντας επιχειρηματολογεί σχετικά με το πώς είναι πιθανό να ενεργήσει ένας άνθρωπος. Στον *Ιππόλυτο* του Ευριπίδη και στον *Οιδίποδα τύραννο* του Σοφοκλή χρησιμοποιείται το επιχείρημα της πιθανότητας (Finley, 2004, σελ. 55 κ.ε.). Άλλο σημαντικό επιχείρημα των σοφιστών είναι το συμφέρον. Οι άνθρωποι ενεργούν με βάση ό,τι τους ωφελεί. Έτσι εξηγείται ο τρόπος δράσης τους. Η αντίθεση μεταξύ συμφέροντος και δικαίου παρουσιάζεται ιδιαίτερα στη *Μήδεια* και τον *Ιππόλυτο* του Ευριπίδη και στον *Οιδίποδα Τύραννο* του Σοφοκλή (Finley, 2004, σελ. 60 κ.ε.).

2.4 Η απόδοση δικαιοσύνης στην τραγωδία

Χαρακτηριστική αρχή της τραγωδίας είναι η αυστηρή ευθύνη. Ο χορός στους *Χοηφόρους* του Αισχύλου δηλώνει: « δράσαντα παθείν» στ. 313, ο δράστης πρέπει να υποφέρει. Η πρόθεση στην τραγωδία, όπως όλα στην τραγωδία, είναι περίπλοκη και πολύπλευρη. Ο Bernard Williams ισχυρίζεται ότι η τραγωδία ενδιαφέρεται για την αντικειμενική ευθύνη, π.χ. Ο Οιδίπους δεν σκόπευε να σκοτώσει τον πατέρα του ή να παντρευτεί τη μητέρα του. Μετά την προφητεία προσπάθησε να αποφύγει να διαπράξει τα εγκλήματα αυτά αλλά δυστυχώς τα διέπραξε.

Ο Οιδίποδας (*Οιδίπους επί Κολωνών*) υποστηρίζει ότι ήταν ταυτόχρονα θύμα και δράστης αυτών των εγκληματικών πράξεων. ἐπεὶ τὰ γ' ἔργα μου πεπονθότ' ἐστὶ μᾶλλον ἢ δεδρακότα (στ. 266-67), Στην πραγματικότητα ο Οιδίποδας είναι υπεύθυνος για τις πράξεις του παρόλο που διαπράχθηκαν χωρίς τη θέλησή του. Ο δράστης υποφέρει και τιμωρείται για τις πράξεις του ανεξάρτητα από τις προθέσεις του (Wohl, 2010, σελ. 35).

Το χάσμα μεταξύ της πρόθεσης και του αποτελέσματος της πράξης ονομάζεται από τον Αριστοτέλη αμαρτία ή αμάρτημα. Στα *Ηθικά Νικομάχεια* το αμάρτημα ορίζεται ως υπαίτια πράξη που διαπράττεται εν αγνοία του αντικειμένου, του οργάνου ή του αποτελέσματος. Από την άλλη τα ατυχήματα – οι ατυχίες των οποίων τα αποτελέσματά τους θα μπορούσαν λογικά να προβλεφθούν, αλλά σε αντίθεση με τα αδικήματα - τα εσκεμμένα εγκλήματα, δεν είναι αποτέλεσμα σκόπιμης επιλογής.

Τα αμαρτήματα αξίζουν οίκτο και συγχώρεση επειδή είναι ακούσια και προκαλούν τη λύπη του δράστη. Η αμαρτία σύμφωνα με τον Αριστοτέλη βρίσκεται στο κέντρο της τραγωδίας. Η περιπέτεια του τραγικού ήρωα οφείλεται σε κάποιο λάθος – σε κάποια αμαρτία προκαλώντας τον οίκτο και το φόβο. Από την άλλη η τραγωδία επιζητά τον οίκτο για όσους υποφέρουν για εγκληματικές πράξεις που δεν σκόπευαν να διαπράξουν (Wohl, 2010 σελ 36).

Το σύνθημα του νόμου είναι ο δράστης να υποφέρει. Ο δικαστής πρέπει να ανακαλύψει και να αποδείξει τον ισχυρό δεσμό του δράστη με την πράξη. Για μια εγκληματική πράξη οι δικαστές οφείλουν να επιβεβαιώσουν το δράστη και να καθορίσουν την ανάλογη τιμωρία, π.χ. ο *Οιδίποδας Τύραννος* του Σοφοκλή. Στην Αθήνα υπήρχαν διαφορετικά δικαστήρια ανάλογα με τους διαφορετικούς βαθμούς προθέσεων και ευθύνης. Εκούσια δολοφονία ή δηλητηρίαση ή τραυματισμός δικάζονταν στον Άρειο Πάγο. Ακούσια δολοφονία ή δολοφονία μέσω τρίτου δικάζονταν στο Παλλάδιον. Το Δελφίνιον εξέταζε υποθέσεις δικαιολογημένης ανθρωποκτονίας, όπου ο κατηγορούμενος δεχόταν την κατηγορία αλλά ισχυριζόταν ότι ήταν νόμιμη (Wohl, 2010 σελ 37).

Ο Αντιφώντας είναι ο πρώτος λογογράφος που έγραψε ομιλίες για παράδοση στο δικαστήριο στο τελευταίο τρίτο του 5^{ου} αιώνα. Σώζεται ένα από τα θεωρητικά έργα του οι *τετραλογίες*. Αυτές οι υποθέσεις αποτελούνται η καθεμιά από τέσσερις ζευγαρωμένες ομιλίες που αναδεικνύονται σε πρότυπα για τη διδασκαλία ρητορικών

τεχνικών (Wohl,2010 σελ 39). Αποτελούν θεωρητικές αναλύσεις και παρατίθενται επιχειρήματα που χρησιμοποιήθηκαν στο δικαστήριο. Αυτές οι αναλύσεις παρουσιάζονται στη γλώσσα και τη μορφή των δικαστηρίων. Ο Αντιφών προσπαθεί με να εξηγήσει την ακούσια πράξη και τον υπεύθυνό της δείχνοντας το ενδιαφέρον του για το ζήτημα της πρόθεσης. Εκόντα μεν ουν ουκ επικαλώ αποκτείναι , ακόντα δε (Wohl,2010 σελ 40). Η δολοφονία αφήνει μιάσμα, που ξεπερνιέται μόνο με εκδίκηση. Η πόλη ολόκληρη έχει μολυνθεί (μιανομένην) (Wohl,2010 σελ 41). Αμαρτία χαρακτηρίζεται η ευθύνη χωρίς πρόθεση. Το ακούσιο σφάλμα προκαλεί συμπόνια (συναλγούντων δε και συλλυπουμένων) (Wohl,2010 σελ 43).

Στην *Ορέστεια* του Αισχύλου (Αγαμέμνονας) ένας κύκλος ύβρης και άτης οδηγεί τον Αγαμέμνονα στο θάνατο. Η θυσία της κόρης του Ιφιγένειας, η δολοφονία των παιδιών του Θυέστη από τον Ατρέα, τον πατέρα του Αγαμέμνονα, ο Τρωικός πόλεμος και η φιγούρα της Κλυταιμνήστρας σηματοδοτούν τον θάνατο του Αγαμέμνονα ως φορέων αιτιότητας. Η Κλυταιμνήστρα δηλώνει ότι ο θάνατος του συζύγου της είναι μια δίκαιη ετυμηγορία για τη θυσία της κόρης τους της Ιφιγένειας. Η ίδια η Κλυταιμνήστρα υλοποίησε τη θεϊκή κατάρα στο παλάτι του Αγαμέμνονα (Wohl,2010 σελ 48). Δεν αποποιείται των ευθυνών της για τη δολοφονία και πρέπει να πληρώσει το τίμημα της πράξης της. Ο Ορέστης στους *Χοηφόρους* του Αισχύλου όταν εκδικείται τον πατέρα του, σκοτώνοντας φωνάζει δυνατά τη Δίκη για εκπληρώσει τη δολοφονική πράξη. (Wohl,2010 σελ 49).

Η Κλυταιμνήστρα έχει καθορισμένα κίνητρα ενώ η δράση της Δηιάνειρας στις *Τραχίνιες* του Σοφοκλή ταιριάζει στον ορισμό του Αριστοτέλη σχετικά με την αμαρτία, ένα σφάλμα που διαπράχθηκε εν αγνοία, που συνεπάγεται ενοχή και είναι άξιο οίκτου (Wohl,2010 σελ 52). Η στάση της είναι ανθρώπινη. Παρουσιάζεται σώφρων, μετριοπαθής και με αυτοσυγκράτηση (Wohl,2010 σελ 54).

Η Δηιάνειρα ενεργεί εν αγνοία της, διαπράττει ένα μεγάλο κακό από μια ευγενή ελπίδα. Ο χορός θεωρεί ότι η Δηιάνειρα αξίζει συγχώρεση επειδή η οργή είναι πιο ήπια εναντίον εκείνων που κάνουν λάθος απρόθυμα. Η Δηιάνειρα αναλαμβάνει πλήρως την ευθύνη για τη δράση της. Δηλώνει ότι θα σκοτωθεί, αν πεθάνει ο Ηρακλής. Ο γιος της Ύλλος την θεωρεί υπεύθυνη καταδικάζοντάς την για το θάνατό του πατέρα του επειδή γνωρίζει μόνο τα αποτελέσματα της πράξης της και όχι τα κίνητρό της. Η ίδια αποδέχεται την ετυμηγορία του γιου της και σκοτώνεται στο

κρεβάτι του γάμου της. Υποφέρει για την πράξη της επιβάλλοντας στον εαυτό της τον νόμο της αυστηρής ευθύνης. Μετά το θάνατο της Δηιάνειρας, ο Ηρακλής παραπέμπει την υπόθεση για δίκη. Δεν ενδιαφέρεται για τα κίνητρά της. Για αυτόν είναι η πράξη, με τα οδυνηρά της αποτελέσματα. Έδρασε και πρέπει να πεθάνει. Ταυτόχρονα, την συγκρίνει για την εχθρική πρόθεσή της με την Ήρα και την Κλυταιμνήστρα (Wohl, 2010 σελ 57). Ο Σοφοκλής ισχυρίζεται ότι ο δράστης πρέπει να υποφέρει είτε ενήργησε ακούσια είτε εκούσια, η περιπέτειά της αξίζει όμως τον οίκτο του κοινού (Wohl, 2010 σελ 58).

2.5 Ο κατάλληλος χρόνος και η τύχη

Καιρός σημαίνει ο κατάλληλος χρόνος για να πραγματοποιηθεί κάτι, είναι ο σωστός χρόνος ή το σωστό timing αγγλιστί. Ο όρος Καιρός δείχνει τον ποιοτικό χαρακτήρα του χρόνου, την ξεχωριστή θέση που καταλαμβάνει ένα γεγονός ή μια ενέργεια σε μια σειρά, σε μια εποχή. Όταν κάτι συμβαίνει κατάλληλα που δεν μπορεί να συμβεί μόνο ανά πάσα στιγμή, αλλά μόνο εκείνη τη στιγμή, σε μια στιγμή, δηλαδή, που σηματοδοτεί μια ευκαιρία που ενδέχεται να μην επαναληφθεί ποτέ (Sipiora & Baumlin, 2002, σελ. 47).

Ο όρος χρόνος – καιρός αποτελείται από τρεις διακριτές αλλά σχετικές έννοιες. Η πρώτη έννοια είναι η ιδέα του σωστού χρόνου για να συμβεί κάτι σε αντίθεση με το οποιαδήποτε στιγμή, αυτή η έννοια αποτυπώνεται με τη λέξη χρονισμός. Η δεύτερη έννοια σημαίνει μια εποχή έντασης, μια εποχή κρίσης που υποδηλώνει ότι η πορεία των γεγονότων θέτει ένα πρόβλημα που επειγόντως ζητά μια απόφαση εκείνη τη στιγμή, δεν υπάρχει μια γενική λύση ή η απάντηση που είναι σε ισχύ οποιαδήποτε στιγμή. Η τρίτη έννοια του καιρού σχετίζεται με το πρόβλημα ή την κρίση που έχει φέρει μια στιγμή ευκαιρίας για την υλοποίηση ορισμένων στόχων που δεν θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν κάποια άλλη στιγμή. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι και στις τρεις διακριτές αλλά σχετικές μεταξύ τους έννοιες του όρου Καιρός αναδεικνύεται ο ατομικός χρόνος. Ο φυσικός βιότοπος της έννοιας του Καιρού ήταν αρχικά στις παραδόσεις της κλασικής ρητορικής. Έχει τη σημασία του να γνωρίζει κάποιος πότε να μιλά, πότε να σιωπά και πότε να χρησιμοποιήσει τις ρητορικές τεχνικές που περιέχονται στην ρητορική επιστήμη (Sipiora & Baumlin, 2002, σελ. 52).

Η ανθρώπινη ζωή διέπεται από διάφορους παράγοντες σε σχέση με το εάν οι νόμοι είναι ρητά σχεδιασμένοι από τον άνθρωπο ή εάν επιβάλλονται εξωτερικά σύμφωνα με τον Πλάτωνα στο τέταρτο βιβλίο των *Νόμων*. Η πιθανότητα – η τύχη και η ευκαιρία – καιρός συνεργάζονται με το θεό στον έλεγχο όλων των υποθέσεων. Η τύχη είναι τα δευτερεύοντα γεγονότα που πολλές φορές είναι αποφασιστικής σημασίας και δύσκολα μπορεί να προβλέψει και να εκτιμήσει κάποιος (Finley, 2004, σελ. 60 κ.ε.). Λέγεται ότι αυτοί οι δύο φυσικοί παράγοντες ρυθμίζουν την ανθρώπινη δράση και βρίσκονται σε αρμονία μεταξύ τους. Ο Πλάτωνας αντιτίθεται στην έννοια του Καιρού με τη σημασία της τύχης. Δεν μπορεί ο ανθρώπινος νους να κατανοήσει ό,τι συμβαίνει τυχαία.

Η τύχη είναι μια σειρά από εκδηλώσεις που μπορούν να συμβούν ανά πάσα στιγμή. Η περίπτωση αντίθετα δείχνει το σωστό – ευνοϊκό χρόνο. Οι περιστάσεις σχετίζονται με τη διορατικότητα. Είναι ο κατάλληλος χρόνος για αποφάσεις και δράσεις. Αυτό που γίνεται στην τυχαία γίνεται χωρίς την επιδίωξη κάποιου. Τα γεγονότα συνωμότησαν για να επιφέρουν ένα αποτέλεσμα. Ο Καιρός – χρόνος θεωρείται οντολογικό στοιχείο της βασικής δομής των πραγμάτων. Το αρχαίο παράδειγμα αυτού του τρόπου σκέψης εντοπίζεται στην Ιστορία του Θουκυδίδη, όπου το έργο είναι κτήμα *ex aeterno*, λόγω των κυκλικών επαναλήψεων των γεγονότων, των φυσικών διεργασιών και των διαδικασιών (Sipiora & Baumlin, 2002, σελ. 54). Στην *Ηλέκτρα* του Ευριπίδη, η εκδίκηση του Ορέστη απαιτεί ακριβή συγχρονισμό. Πρέπει να περιμένει και να δράσει την κατάλληλη στιγμή, τον σωστό χρόνο για δράση, την κρίσιμη στιγμή. Δεν πρέπει να υπάρχει εφησυχασμός (Nortwick, 2015, σελ. 8).

2.6 Η αντίθεση φύση - νόμος

Η φύσις σχετίζεται με το ρήμα φύω, που σημαίνει μεγαλώνω, γεννώ. Η φύσις χρησιμοποιείται με την έννοια της γέννησης ή της προέλευσης. Το ρήμα πέφυκε εκφράζει την κατάσταση που δημιουργήθηκε από μια τέτοια ανάπτυξη ή γέννηση. Έχει τη σημασία του υπάρχει, του είναι. Το *on* είναι αποτέλεσμα μιας διαδικασίας ανεξάρτητη από οποιαδήποτε ανθρώπινη παρέμβαση. Ο Αριστοτέλης στο δεύτερο βιβλίο των *Φυσικών* του διατυπώνει την άποψη τα πράγματα που υπάρχουν εκ φύσεως είναι αυτά με τη δική τους πηγή κίνηση (Bett, 2019 σελ.1). Όσο αφορά τον

άνθρωπο αναφέρει στην αρχή των πολιτικών ότι κάθε πράγμα όταν η ύπαρξή του ολοκληρώνεται ονομάζεται η φύση του κάθε πράγματος (1252b32–33). Σε αυτό το πλαίσιο ο ίδιος δηλώνει ότι ο άνθρωπος είναι εκ φύσεως πολιτικό όν (1253a2–3). Είναι μια διαδικασία έμφυτη στα ίδια τα πράγματα και οι άνθρωποι δεν μπορούν να διαδραματίσουν ρόλο στη διαμόρφωση. Αυτό ισχύει για τη δήλωση σχετικά με την φύση του ανθρώπου, είναι πολιτικό όν έτσι και αλλιώς, χωρίς να υπάρχει πιθανότητα αυτό να αλλάξει. Οι σοφιστές δραστηριοποιούνται νωρίτερα από τον Αριστοτέλη, η κεντρική θέση τους είναι η ανεξαρτησία της φύσης από την ανθρώπινη επιρροή. Ο Γοργίας αναφέρει στην Ελένη, τα πράγματα που βλέπουμε δεν έχουν τη φύση που θέλουμε, αλλά αυτό που τυχαίνει να έχει το καθένα. Η φύσις λοιπόν είναι τα πράγματα ως αποτέλεσμα διαδικασιών στον κόσμο στον οποίο δεν ασκούμε κανένα έλεγχο.

Ο Νόμος μπορεί να αναφέρεται σε γραπτό νόμο, σε έθιμα ή σε συμβάσεις. Γενικότερα ένας νόμος καθορίζει κάτι που υποτίθεται ότι πρέπει να γίνει σε μια περισσότερο ή λιγότερο λειτουργική κοινωνία. Στο έργο του Ησιόδου *Έργα και Ημέρες* αναφέρεται ότι ο νόμος προέρχεται από το Δία. Ισχύει για τους ανθρώπους και διέπει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι πρέπει να αποδίδουν δικαιοσύνη. Έτσι η πηγή της δικαιοσύνης έχει θεϊκή προέλευση. (*Έργα και Ημέρες* 274–80). Ο Ηράκλειτος κάνει λόγο για ανθρώπινο δίκαιο : «Όλοι οι νόμοι των ανθρώπων τροφοδοτούνται από τον μοναδικό θεϊκό νόμο». Σύμφωνα με τον Πίνδαρο : ο νόμος είναι βασιλιάς όλων, θνητών και αθανάτων. Ο νόμος, λοιπόν, κατά τον Πίνδαρο είναι ανώτερος ακόμη και από τους θεούς (Bett, 2019 σελ.2)

Ο άγραφος θεϊκός νόμος είναι ανώτερος από τον ανθρώπινο νόμο – διάταγμα. Αυτό αποτελεί κεντρικής σημασίας θέμα στο έργο *Αντιγόνη* του Σοφοκλή περίπου το 440 που αρχίζουν να δραστηριοποιούνται οι σοφιστές. Ο νόμος πρέπει να θεωρηθεί ως καθαρό προϊόν της ανθρώπινης κοινωνίας σε αντιπαράθεση με τη φύση. Ο Ηράκλειτος θεωρεί ότι ο θεϊκός και ο ανθρώπινος νόμος μπορεί να αποκλίνουν. Στην *Αντιγόνη* του Σοφοκλή η άποψη του Ηράκλειτου γίνεται πραγματικότητα. Το διάταγμα του βασιλιά Κρέοντα σύμφωνα με το οποίο ο προδότης Πολυνείκης δεν πρέπει να ταφεί αγνοεί η *Αντιγόνη* υποστηρίζοντας το θεϊκό νόμο. Νόμος, λοιπόν, θεωρείται τόσο ο γραπτός όσο ο άγραφος (Bett, 2019 σελ.3).

Ο κάθε πολιτισμός θεωρεί τους δικούς του νόμους καλύτερους. Ο νόμος διαφέρει από τη φύση, καθώς είναι προϊόν της ανθρώπινης κοινωνίας. Η ανακάλυψη των διαφορών

τεχνών, της πρακτικής εμπειρογνωμοσύνης, ανάμεσά τους η γλώσσα προηγείται των νόμων, των πολιτικών και κοινωνικών θεσμών. Η γλώσσα χρησιμοποιείται για πολιτικούς, κοινωνικούς και κανονιστικούς σκοπούς. Η ανάγκη για ασφάλεια φέρνει τους ανθρώπους πιο κοντά σε ομάδες.

Οι πρώτες προσπάθειες για την συγκρότηση κοινωνιών απέτυχαν επειδή οι άνθρωποι δεν είχαν ακόμη την τέχνη και δεν μπορούσαν να διατηρηθούν σε μάκρος. Αργότερα, μόλις δόθηκε στους ανθρώπους η δικαιοσύνη – δίκη και η ντροπή – αιδώ κατόρθωσαν να δημιουργήσουν οργανωμένες κοινωνίες. Η δίκη και η αιδώ πρέπει να δοθούν σε όλους τους ανθρώπους προκειμένου οι κοινότητες να επιβιώσουν. Οι Αθηναίοι δίνουν σε όλους το δικαίωμα λόγου σε γενικά πολιτικά ζητήματα. Οι άνθρωποι γνωρίζουν πολύ καλά ότι η αρετή και η δικαιοσύνη δεν τους ανήκουν από τη φύση, αλλά κατακτώνται με διδασκαλία και εξάσκηση (Bett, 2019 σελ.8).

Η ικανότητα της ανάπτυξης κοινωνικών στάσεων που απαιτούνται, για να λειτουργήσει μια κοινωνία παρουσιάζονται ως καθολικές μεταξύ των ανθρώπων και ως εκ τούτου πιθανώς ως φυσικές. Η πραγματική ανάπτυξη αυτών των κοινωνικών στάσεων μέσα σε μια κοινότητα διαμορφώνεται από τις πιέσεις της κοινωνικοποίησης. Οι νόμοι δεν τονίζονται ιδιαίτερα μεταξύ αυτών των πιέσεων, καθώς ο Πρωταγόρας φαίνεται να εννοεί τους γραπτούς νόμους. Από την άλλη, οι νόμοι, οι κανόνες που είναι ενσωματωμένοι στη συνήθεια μιας κοινωνίας έχουν κεντρικό ρόλο. Ο νόμος, λοιπόν, απαιτείται για να γίνουν οι άνθρωποι κοινωνικά όντα, παρόλο που αυτή η διαδικασία βασίζεται στη φύσις. Οι νόμοι μπορεί να διαφέρουν από μια κοινωνία στην άλλη. Αυτό δεν αναφέρεται ρητά στον Πρωταγόρα. Αρκεί αυτοί οι νόμοι να διαδραματίζουν τον πολιτιστικό τους ρόλο. Μια κοινωνία μπορεί να αναθεωρεί τους υπάρχοντες νόμους, για να βελτιώσει τις συνθήκες αυτής της κοινωνίας. Ο Πρωταγόρας δεν το κάνει αυτό, θεωρείται υπερασπιστής του status quo. Παρόλα αυτά δεν υπάρχει πρόταση για αντιπάθεια μεταξύ του νόμου και της φύσις. Αντιθέτως, το πρώτο βασίζεται στο δεύτερο. Έτσι, ο Πρωταγόρας χαρακτηρίζεται υποστηρικτής των νόμων (Bett, 2019 σελ.9). Ο Αντιφώντας ισχυρίζεται ότι η δικαιοσύνη συνίσταται στην ακολουθία των νόμων της πόλης από όσους τυχαίνει να είναι μέλη της. Το άτομο θα χρησιμοποιούσε τη δικαιοσύνη και τους νόμους που απορρέουν από αυτή σε περίπτωση που υπάρχουν μάρτυρες. Σε περίπτωση όμως απουσία μαρτύρων πραγματοποιούνται από το άτομο οι φυσικές επιθυμίες του. Όταν αντιμετωπίζεται ο νόμος ως πιο σημαντικό από τη

φύση τα περισσότερα καθορίζονται από το νόμο με τρόπο που μάχεται τη φύση. Οι νόμοι αποτελούν δεσμούς για τη φύση, αλλά αυτοί που καθορίζονται από τη φύση είναι ελεύθεροι. Ο νόμος είναι ένα ανεπιθύμητο εμπόδιο στην έκφραση της αληθινής φύσης κάποιου (Bett, 2019 σελ.10· Κύρκος, 1973, σελ. 75 κ.ε.).

Στις *Ηρακλείδες* ο Ευριπίδης παρουσιάζει μια τέτοια διαμάχη μεταξύ κρατών και ασχολείται με τη συζήτηση για το νόημα και την αξία της δικαιοσύνης. Στις *Ηρακλείδες* ο αγώνας μεταξύ νόμου και φύσης, δηλαδή μεταξύ των πολιτικών αξιών και του προσωπικού συμφέροντος των ισχυρών, παρουσιάζεται με τον πιο έντονο τρόπο. Το όραμα του Θησέα στις *Ικέτιδες* για μια καλά οργανωμένη κοινωνία διαταράσσεται στις τελευταίες σκηνές του έργου, όταν η υπεράσπισή του στον πανελλήνιο νόμο δεν μπορεί να αποτρέψει τα δεινά και τον μελλοντικό πόλεμο. (Allan, 2000, σελ. 145 κ.ε.).

Το επιχείρημα από την ανθρώπινη φύση (φύσις). Η φύση του ανθρώπου οδηγείται από τις ακατανίκητες παρορμήσεις τους με αποτέλεσμα να είναι αδύναμη μπροστά τους. Τα πάθη εξουσιάζουν τους ανθρώπους. Η *Μήδεια* και ο *Ιππόλυτος* του Ευριπίδη αποτελούν εξαιρετικά παραδείγματα. Οι νόμοι της φύσης ρυθμίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά και όχι οι ανούσιοι κοινωνικοί νόμοι σύμφωνα με τον Αντιφώντα. Αν κάποιος παραβιάσει τους πρώτους τιμωρείται αμέσως θέτοντας σε κίνδυνο την ίδια του την επιβίωση ενώ αν παραβεί τους κοινωνικούς νόμους μπορεί να τιμωρηθεί ή όχι. Αντίθεση της φύσης και της σύμβασης. Τα ισχυρά άτομα επιδιώκουν με κάθε μέσο να εξυπηρετήσουν το συμφέρον τους ανεξέλεγκτα. Ο ανίσχυρος πειθαρχεί και υπακούει στη βούληση του ισχυρού. Οι άνθρωποι έχουν την τάση να αδικούν και κανένας νόμος δεν μπορεί να τους συγκρατήσει (Finley, 2004, σελ. 63 κ.ε. · Κύρκος, 1973, σελ. 75 κ.ε.).

Κεφάλαιο 3^ο

Πρακτική εφαρμογή

3.1 Διαδικασία της δημιουργίας και της επεξεργασίας σώματος κειμένων

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας δημιουργήθηκε ένα σώμα κειμένων. Η διαδικασία ήταν η ακόλουθη: Από τις ιστοσελίδες Μικρός Απόπλους:

<https://www.mikrosapoplous.gr> , Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/anthology/contents.html και Perseus Digital Library: <http://www.perseus.tufts.edu> έγινε λήψη τριάντα ενός κειμένων τραγωδίας και αποθηκεύτηκαν σε doc με το αντίστοιχο όνομα της κάθε τραγωδίας. Οι τραγωδίες είναι οι εξής: Επτά έργα του Αισχύλου : Οι *Πέρσαι*, οι *Ίκέτιδες*, οι *Επτά επί Θήβας*, ο *Προμηθεὺς Δεσμώτης*, ο *Ἀγαμέμνων*, οι *Χοηφόροι* και οι *Εὐμενίδες*. Οι τρεις τελευταίες αποτελούν μία τριλογία, την *Ὀρέστεια*, με ενιαία υπόθεση. Επτά έργα του Σοφοκλή: ο *Αἴας*, η *Ἀντιγόνη*, οι *Τραχίνιαι*, ο *Οἰδίπους Τύραννος*, η *Ἥλέκτρα*, ο *Φιλοκτήτης*, και ο *Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*. Δεκαεπτά έργα του Ευριπίδη: η *Μήδεια*, οι *Ἡρακλεῖδαι*, ο *Ἴππόλυτος*, η *Ἄνδρομάχη*, η *Ἐκάβη*, οι *Ίκέτιδες*, ο *Ἡρακλῆς*, οι *Τρωάδες*, η *Ἥλέκτρα*, η *Ίφιγένεια ἢ ἐν Ταύροις*, η *Ἑλένη*, ο *Ἴων*, οι *Φοίνισσαι* , ο *Ὀρέστης*, η *Ίφιγένεια ἢ ἐν Αὐλίδι*, οι *Βάκχαι* , ο *Ρῆσος*. Οι τραγωδίες είναι σε πολυτονικό σύστημα. Με τη χρήση ελεύθερων εργαλείων στο διαδίκτυο (π.χ. <https://melobytes.gr/el/app/polytomonotonic> ή <https://www.translatum.gr/converter/p2m/polytonika-semonotonika.php> μετατρέπεται το πολυτονικό σε μονοτονικό σύστημα. Αποθηκεύεται πάλι με το αντίστοιχο όνομα της κάθε τραγωδίας συν μονοτονικό . Επιπλέον, αποθηκεύεται η κάθε τραγωδία και ως .txt (αρχείο κειμένου) ως ακολούθως: α) επιλέγεται «Αποθήκευση ως», β) δεν δίνεται αλλαγή στα ονόματα των αρχείων αλλά στη λίστα «Αποθήκευση ως» στο παράθυρο της αποθήκευσης επιλέγεται «Απλό κείμενο», γ) στο παράθυρο που εμφανίζεται, επιλέγεται η «Άλλη Κωδικοποίηση» και από τη λίστα επιλέγεται η «Unicode (UTF-8)».

Για την ανάλυση κειμένων με τη μεθοδολογία των σωμάτων κειμένων η χρήση του ελεύθερου λογισμικού Antconc αποτελεί τον ευκολότερο και γρηγορότερο τρόπο, καθώς το λογισμικό αυτό είναι διαθέσιμο ελεύθερα στη διεύθυνση: <http://www.laurenceanthony.net/software.html> . Αφού κατεβεί η τελευταία έκδοση του προγράμματος, η έναρξη του προγράμματος γίνεται με διπλό κλικ πάνω στο εικονίδιο που κατέβηκε και επιλέγεται η εντολή εκτέλεση (Run). Για τη λειτουργία του προγράμματος στην ελληνική γλώσσα, όλα τα κείμενα είναι απαραίτητο να αποθηκεύονται σε μορφή txt ή απλό κείμενο UTF-8. Η φόρτωση των κειμένων γίνεται με την επιλογή File>Open File(s) ή Open Dir, αν επιλεγεί ολόκληρος ο φάκελος που βρίσκονται τα κείμενα. Υπάρχει η δυνατότητα να δημιουργηθεί ένας

κατάλογος λέξεων του κειμένου ή των κειμένων που έχουν φορτωθεί με την επιλογή Word List>Start. Επιπλέον, μπορεί να δημιουργηθεί ένας συμφραστικός πίνακας για οποιαδήποτε λέξη ενδιαφέρει τον μελετητή με την επιλογή concordance, σημειώνοντας τη λέξη Search Term και πατώντας Start. Επιπρόσθετα, για τη σύγκριση καταλόγων λέξεων μεταξύ κειμένων θα πρέπει να επιλεγεί η εντολή Tool Preferences> Keyword List και ακολούθως να γίνει η επιλογή με το Choose Files του ενός από τα δύο κείμενα που είναι για σύγκριση και επιλέγεται Apply. Ύστερα, γίνεται η φόρτωση του άλλου κειμένου από το File όπως παραπάνω και επιλέγεται Keyword List>Start. Μετά τη δημιουργία καταλόγου λέξεων προκύπτει ο τελικός κατάλογος λέξεων – κλειδιών, που δείχνει τις λέξεις που εντοπίζονται με στατιστικά μεγαλύτερη συχνότητα στο ένα κείμενο σε σχέση με το άλλο. Για να αποθηκευτεί – σωθεί μια οποιαδήποτε εργασία στο παραπάνω πρόγραμμα (π.χ. κατάλογος λέξεων, συμφραστικός πίνακας) επιλέγεται File>Save Output to Text File και δίνεται όνομα στο αρχείο.

Στην παρούσα πρακτική εφαρμογή γίνεται η φόρτωση των κειμένων με την επιλογή File>Open File(s). Για τη δημιουργία μιας ομάδας – συστάδας λέξεων επιλέγεται Cluster, τοποθετείται ο τύπος που ενδιαφέρει την έρευνα και πατώντας start εμφανίζεται η συχνότητα και το εύρος μιας λέξης. Επιπλέον, δημιουργήθηκαν συμφραστικοί πίνακες για λέξεις - τύπους που ενδιαφέρουν την έρευνα με την επιλογή concordance, σημειώνοντας τη λέξη Search Term και πατώντας Start. Για την αποθήκευση (π.χ. κατάλογος λέξεων, συμφραστικός πίνακας) επιλέγεται File>Save Output to Text File και δίνεται όνομα στο αρχείο.

Σκοπός του σώματος κειμένων είναι να αποτελέσει μια συλλογή γραπτού λόγου των τριών σημαντικών τραγικών ποιητών και ένα εργαλείο για τον εντοπισμό και τη μελέτη φράσεων – λέξεων κλειδιών της ρητορικής – σοφιστικής μέσα στην τραγωδία. Το μέγεθος του παρόντος σώματος κειμένων είναι 247.717 λέξεις και περιλαμβάνει όλες τις σωζόμενες τραγωδίες των Αισχύλου, Σοφοκλή και Ευριπίδη τριάντα ένα στο σύνολο. Η δειγματοληψία των γραπτών κειμένων έγινε από το διαδίκτυο όπως αναφέρεται παραπάνω. Το σώμα κειμένων διαθέτει αντιπροσωπευτικότητα, καθώς υπάρχουν όλες οι σωζόμενες τραγωδίες των σημαντικότερων τραγικών ποιητών του 5^{ου} π.Χ. αιώνα και είναι σε άμεση σχέση με τους στόχους της εργασίας. Η γλώσσα των κειμένων είναι η αρχαία ελληνική από το πρωτότυπο με το μονοτονικό σύστημα.

Η ανάλυση όπως προαναφέρθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί με το ελεύθερο λογισμικό Antconc.

3.2 Η Δ(δ)ίκη – το δίκαιο - Το άδικο

Στις *Ευμενίδες* του Αισχύλου παρουσιάζεται η χρήση νομικών όρων και διαδικασιών σε μια σκηνή δίκης σε δικαστήριο της Αθήνας. Η δίκη «η ημέρα της κρίσης» παρουσιάζεται στις *Ευμενίδες* σε συνδυασμό με τη λειτουργία του δικαστηρίου. Η ιδέα της δίκης αποτελεί θεματικό άξονα και των τριών έργων της *Ορέστειας*. Η δίκη περιλαμβάνει τη δικαιοσύνη, το δίκαιο, την ανταπόδοση, την τιμωρία, το δικαστήριο και τη νομική υπόθεση. Η δίκη εκφράζει την τάξη και την αρμονία στο εσωτερικό της πόλης – κοινωνίας. Η δικαιοσύνη θριαμβεύει απέναντι στην ανεξέλεγκτη βία της εκδίκησης. Η τελεολογική προοδευτική πορεία προς την επικράτηση της τάξης ενσαρκώνεται με τη δικαιοσύνη. Ο Ορέστης διέπραξε τη μητροκτονία δικαίως ενώ ο Αίγισθος εξέτισε την ποινή που προβλέπεται για έναν μοιχό. (Goldhill,2012, σελ. 197 κ.ε.· Allen,2016, σελ. 374 κ.ε · Vernant & Vidal – Naquet,1988, σελ. 20 κ.ε. · Wohl,2010 σελ 49 κ.ε.).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται 157 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις των εννοιών της δίκης του δικαίου και του αδικού. Μάλιστα, η γενική και αιτιατική ενικού και πληθυντικού της δίκης συναντάται 266 φορές, ο τύπος δίκαιον συναντάται 57 φορές, ο τύπος δίκαια 32 φορές και το επίρρημα δικαίως 38 φορές. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με τη δίκη, το δίκαιο και το άδικο είναι 777. Ο τύπος – το επίθετο δίκαιος συναντάται 24 φορές και το επίρρημα ενδίκως 28. Αξίζει να επισημανθεί ότι οχτώ φορές παρουσιάζεται ο τύπος του απαρεμφάτου αδικείν.

#Total No. of Cluster Types: 54

#Total No. of Cluster Tokens: 540

1	119	26	δίκην
2	66	23	δίκη

3	57	24	δίκαιον
4	48	18	δίκας
5	33	19	δίκης
6	32	22	δίκαια
7	28	18	ενδίκως
8	24	14	δίκαιος
9	23	14	δίκαια
10	16	9	δίκαν
11	14	10	δίκαια
12	10	7	πανδίκως
13	8	7	αδίκως
14	5	5	αδίκων
15	4	4	εκδίκως
16	4	3	ενδίκους
17	3	3	αδίκους
18	3	3	δίκη
19	3	3	ενδίκους
20	2	2	δίκαιά
21	2	2	δίκαιοι
22	2	2	δίκαιός
23	2	1	δίκη
24	2	2	ενδίκου
25	1	1	αδίκημά

26	1	1	αδίκους
27	1	1	αδίκου
28	1	1	αδίκωι
29	1	1	δίκαις
30	1	1	δίκαιόν
31	1	1	δίκε
32	1	1	εδίκασε
33	1	1	εκδίκους
34	1	1	ενδίκων
35	1	1	ευθυδίκαιοι
36	1	1	ευθυδίκων
37	1	1	ευρυδίκην
38	1	1	ηδίκηι
39	1	1	ηδίκεις
40	1	1	ηδίκηκα
41	1	1	ηδίκηκας
42	1	1	ηδίκησ
43	1	1	ηδίκησαι
44	1	1	καδίκους
45	1	1	κακδίκου
46	1	1	κόραδίκαν
47	1	1	ξυνδίκους
48	1	1	ξυνδίκως

49	1	1	ορθοδίκαιον
50	1	1	πανδίκω
51	1	1	προδίκους
52	1	1	συνδίκους
53	1	1	υπερδίκως
54	1	1	ένδίκως

#Total No. of Cluster Types: 103

#Total No. of Cluster Tokens: 237

1	38	17	δικαίως
2	8	6	αδικείν
3	7	6	άδικον
4	7	6	δικαίων
5	6	5	άδικος
6	6	5	ένδικα
7	6	6	αδικεί
8	6	4	δικαίαν
9	6	5	δικαίας
10	6	5	δικαίω
11	6	3	δικών
12	5	5	άδικα
13	5	5	τάδικ
14	4	3	αδικίαν

15	4	4	δικαίου
16	3	2	άδικός
17	3	3	ένδικος
18	3	2	δικάζει
19	3	3	δικαίους
20	3	2	δικαίωι
21	3	2	ηδικημένη
22	2	2	έκδικον
23	2	2	ένδικ
24	2	2	ένδικόν
25	2	2	δικάζειν
26	2	2	δικάζων
27	2	2	δικαία
28	2	2	δικαιοί
29	2	2	δικαιούν
30	2	2	δικαιών
31	2	1	δικαστάς
32	2	2	δικαστής
33	2	1	δικαστών
34	2	1	δικεῖν
35	2	1	δικηφόρου
36	2	2	δικούσα
37	2	2	ηδικημένος

38	2	2	τούνδικον
39	1	1	άδικ
40	1	1	άδικά
41	1	1	άδικοι
42	1	1	άδικόν
43	1	1	έκδικ
44	1	1	έκδικα
45	1	1	έκδικος
46	1	1	ένδικοι
47	1	1	ένδικον
48	1	1	αδικήσαντά
49	1	1	αδικήση
50	1	1	αδικία
51	1	1	αδικίαις
52	1	1	αδικίας
53	1	1	αδικείς
54	1	1	αδικείτ
55	1	1	αδικηθώ
56	1	1	αδικοίημεν
57	1	1	αδικοίης
58	1	1	αδικουμένη
59	1	1	αδικούμεθ
60	1	1	αδικούμεσθα

61	1	1	αδικούντά
62	1	1	αδικούσά
63	1	1	αδικώ
64	1	1	αδικών
65	1	1	αδικώτατοι
66	1	1	αντίδικος
67	1	1	απέδικες
68	1	1	απόδικε
69	1	1	βαρύδικος
70	1	1	δικάζεις
71	1	1	δικάζοντας
72	1	1	δικαίους
73	1	1	δικαιοίς
74	1	1	δικαιούθ
75	1	1	δικαιωθείς
76	1	1	δικαιώ
77	1	1	δικαστήν
78	1	1	δικασταίς
79	1	1	δικηφόρον
80	1	1	ενδικωτέροισιν
81	1	1	ενδικωτέως
82	1	1	ενδικώτατ
83	1	1	ενδικώτατα

84	1	1	ενδικώτερον
85	1	1	ενδικώτερος
86	1	1	ευρυδικη
87	1	1	ηδικήθη
88	1	1	ηδικήκαμεν
89	1	1	ηδικείται
90	1	1	ηδικηκότες
91	1	1	ηδικημένην
92	1	1	ηδικημένης
93	1	1	ηδικημένοι
94	1	1	ηδικημένοις
95	1	1	ηδικημένω
96	1	1	ξυνδικήσων
97	1	1	πάνδικον
98	1	1	συνδικήσει
99	1	1	τάδικον
100	1	1	ταδικεῖν
101	1	1	υπέρδικ
102	1	1	υπερδικεῖς
103	1	1	υπόδικος

Επιπλέον, η έκφραση «δούναι δίκην» που σημαίνει υποβάλλω κάποιον σε δίκη, δαιτησία, παρουσιάζεται οχτώ φορές σε σύνολο επτά τραγωδιών. Επιπρόσθετα, η

έκφραση «δώσεις δίκη» με την ίδια σημασία παρουσιάζεται τρεις φορές σε σύνολο τριών τραγωδιών.

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 8

1 8 7 δούναι δίκη

1	δούναι δίκη	Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
2	δούναι δίκη	Ορέστης Ευριπίδη.txt
3	δούναι δίκη	Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
4	δούναι δίκη	Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
5	δούναι δίκη	Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
6	δούναι δίκη	Εκάβη Ευριπίδη.txt
7	δούναι δίκη	Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
8	δούναι δίκη	Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 3

1 3 3 δώσεις δίκη

1	δώσεις δίκη	Ορέστης Ευριπίδη.txt
2	δώσεις δίκη	Εκάβη Ευριπίδη.txt

Σε σημαντικό μέρος της διαδικασίας της δίκης αναδεικνύεται η ψηφοφορία. Μάλιστα στις *Ευμενίδες* και στις *Ικέτιδες* του Αισχύλου και στον *Ορέστη* του Ευριπίδη παρατίθενται δίκες ή ψηφοφορίες συνελεύσεων (Goldhill,2012, σελ. 197).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται 13 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις της έννοιας ψήφου . Μάλιστα, η αιτιατική, η ονομαστική και η δοτική ενικού 37 φορές. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με την ψήφο είναι 53. Αξίζει να επισημανθεί ότι ο συγκεκριμένος τύπος παρουσιάζεται περισσότερες φορές στις *Ευμενίδες* (επτά φορές) και στις *Ικέτιδες* (έξι φορές) του Αισχύλου και στον *Ορέστη* (οχτώ φορές) του Ευριπίδη.

#Total No. of Cluster Types: 13

#Total No. of Cluster Tokens: 53

1	14	7	ψήφον
2	13	7	ψήφος
3	10	8	ψήφω
4	4	2	ψήφους
5	2	1	ψήφοισι
6	2	2	ψήφοισιν
7	2	2	ψήφου
8	1	1	εψήφισαν

9	1	1	μονοψήφοισι
10	1	1	ψήφοι
11	1	1	ψήφωι
12	1	1	ψήφων
13	1	1	ψήφόν
1	ψήφον		Ορέστης Ευριπίδη.txt
2	ψήφον		Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
3	ψήφον		Ικέτιδες Αισχύλου.txt
4	ψήφον		Ευμενίδες Αισχύλου.txt
5	Ψήφον		Ορέστης Ευριπίδη.txt
6	ψήφον		Ευμενίδες Αισχύλου.txt
7	ψήφον		Ικέτιδες Αισχύλου.txt
8	ψήφον		Ευμενίδες Αισχύλου.txt
9	ψήφον		Ορέστης Ευριπίδη.txt
10	ψήφον		Ελένη Ευριπίδη.txt
11	ψήφον		Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
12	ψήφον		Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
13	ψήφον		Ευμενίδες Αισχύλου.txt
14	ψήφον		Εκάβη Ευριπίδη.txt
1	ψήφος		Ικέτιδες Αισχύλου.txt

2	ψήφος	Ορέστης Ευριπίδη.txt
3	ψήφος,	Ευμενίδες Αισχύλου.txt
4	ψήφος,	Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
5	ψήφος	Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
6	ψήφος	Τρωάδες Ευριπίδη.txt
7	ψήφος	Ορέστης Ευριπίδη.txt
8	ψήφος	Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
9	ψήφος	ΙΚέτιδες Αισχύλου.txt
10	Ψήφος	Ορέστης Ευριπίδη.txt
11	ψήφος	Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
12	ψήφος	ΙΚέτιδες Αισχύλου.txt
13	ψήφος	Ευμενίδες Αισχύλου.txt
1	Ψήφω	Ορέστης Ευριπίδη.txt
2	ψήφω	Ευμενίδες Αισχύλου.txt
3	ψήφω	Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
4	ψήφω	Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
5	ψήφω	Ορέστης Ευριπίδη.txt
6	ψήφω	Ίων Ευριπίδη.txt
7	ψήφω	Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
8	ψήφω	Ίων Ευριπίδη.txt
9	ψήφω	ΙΚέτιδες Αισχύλου.txt
10	ψήφω	Εκάβη Ευριπίδη.txt

3.3 Ο νόμος και η φύσις

Στους *Χοηφόρους* του Αισχύλου, ο Ορέστης δηλώνει ότι μεθόδευσε το θάνατο της Κλυταιμνήστρας, ενώ ο Αίγισθος είχε δίκαιη τιμωρία ως αισχροουργός κατά το νόμο. Στην *Ορέστεια* του Αισχύλου η λειτουργία του νόμου μέσα στην πόλη αναδεικνύεται σε μέσο επίλυσης των συγκρούσεων και των διαφορών (Goldhill,2012, σελ. 197 κ.ε.· Allen,2016, σελ. 384· Wohl,2010 σελ 37 · Bett, 2019 σελ.2).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται 46 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις της έννοιας του νόμου. Μάλιστα, η ονομαστική, η γενική, η δοτική και η αιτιατική ενικού και πληθυντικού της λέξης νόμου συναντώνται 142 φορές. Αξίζει να σημειωθεί ότι 35 λέξεις – τύποι του όρου νόμος είναι σύνθετες με δεύτερο συνθετικό τη λέξη νόμος. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με το νόμο είναι 177. Μάλιστα, η συχνότητα των εκφράσεων σχετικά με το νόμο αποδεικνύουν τη σημασία των νόμων για την πολιτεία και για τους θνητούς. Συναντώνται τέσσερις φορές με κάποιες παραλλαγές οι φράσεις: «νόμον βροτοίς, νόμος βροτοίς, νόμοις βροτών, νόμους βροτών». Επιπλέον αναδεικνύεται η αντίθεση ανάμεσα στους νόμους των Ελλήνων και στους νόμους των βαρβάρων : «βαρβάρους νόμοισιν # Ελλήνων νόμον» στον *Ορέστη* του Ευριπίδη.

#Total No. of Cluster Types: 31

#Total No. of Cluster Tokens: 142

1	29	17	νόμος
2	27	18	νόμον
3	23	12	νόμους
4	15	11	νόμοις

5	10	6	νόμου
6	7	7	νόμοισι
7	4	4	νόμοι
8	4	4	νόμοισιν
9	1	1	αγρονόμοις
10	1	1	ακονόμοι
11	1	1	ανθονόμον
12	1	1	ανθονόμους
13	1	1	ανόμου
14	1	1	αστυνόμους
15	1	1	βουνόμοις
16	1	1	γαιονόμοις
17	1	1	εννόμοις
18	1	1	εννόμου
19	1	1	λίσσονόμου
20	1	1	μηλονόμον
21	1	1	οικονόμος
22	1	1	ορεινόμον
23	1	1	ορθονόμοι
24	1	1	πεδιονόμοις
25	1	1	πεζονόμον
26	1	1	περσονόμου
27	1	1	ποιονόμοις

28	1	1	πολισσονόμους
29	1	1	σιτονόμου
30	1	1	συννόμου
31	1	1	συννόμους

#Total No. of Cluster Types: 15

#Total No. of Cluster Tokens: 35

1	15	12	νόμω
2	7	6	νόμων
3	1	1	αγρονόμων
4	1	1	ανόμων
5	1	1	ανόμως
6	1	1	αστυνόμων
7	1	1	εκνόμων
8	1	1	εννόμως
9	1	1	νόμωι
10	1	1	παρانونόμω
11	1	1	παρانونόμωι
12	1	1	παρانونόμως
13	1	1	ποιονόμων
14	1	1	σιδαρονόμω
15	1	1	συννόμω

1	βαρβάρους νόμοισιν	Ορέστης Ευριπίδη.txt
2	νόμοισι βαρβάρους	Ελένη Ευριπίδη.txt
3	νόμοισι βαρβάροισι	Ορέστης Ευριπίδη.txt
4	Ελλήνων νόμον	Ορέστης Ευριπίδη.txt
5	Ελλήνων νόμοις	Ικέτιδες Αισχύλου.txt
6	νόμον βροτοίς	Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
7	νόμος βροτοίς	Χοηφόροι Αισχύλου.txt
8	νόμοις βροτών	Μήδεια Ευριπίδη.txt
9	νόμους βροτών	Χοηφόροι Αισχύλου.txt
10	νόμον θεών	Ευμενίδες Αισχύλου.txt
11	νόμους πατέρων	Χοηφόροι Αισχύλου.txt
12	νόμοις πατρός	Σοφοκλής Αίας.txt

Το επιχείρημα από την ανθρώπινη φύση (φύσις). Η φύση του ανθρώπου οδηγείται από τις ακατανίκητες παρορμήσεις τους με αποτέλεσμα να είναι αδύναμη μπροστά τους. Τα πάθη εξουσιάζουν τους ανθρώπους. Η *Μήδεια* και ο *Ιππόλυτος* του Ευριπίδη αποτελούν εξαιρετικά παραδείγματα. Οι νόμοι της φύσης ρυθμίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά και όχι οι ανούσιοι κοινωνικοί νόμοι σύμφωνα με τον Αντιφώντα. Αν κάποιος παραβιάσει τους πρώτους τιμωρείται αμέσως θέτοντας σε κίνδυνο την ίδια του την επιβίωση ενώ αν παραβεί τους κοινωνικούς νόμους μπορεί να τιμωρηθεί ή όχι. Αντίθεση της φύσης και της σύμβασης. Τα ισχυρά άτομα επιδιώκουν με κάθε μέσο να εξυπηρετήσουν το συμφέρον τους ανεξέλεγκτα. Ο ανίσχυρος πειθαρχεί και υπακούει στη βούληση του ισχυρού. Οι άνθρωποι έχουν την τάση να αδικούν και κανένας νόμος δεν μπορεί να τους συγκρατήσει (Finley, 2004, σελ. 63 κ.ε.).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται 5 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις του ουσιαστικού η φύσις. Μάλιστα, η αιτιατική ενικού της λέξης φύσις συναντάται 40 φορές. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με το ουσιαστικό φύση είναι 66.

#Total No. of Cluster Types: 2

#Total No. of Cluster Tokens: 50

1	40	21	φύσιν
---	----	----	-------

2	10	8	φύσις
---	----	---	-------

#Total No. of Cluster Types: 3

#Total No. of Cluster Tokens: 16

1	12	11	φύσει
---	----	----	-------

2	3	3	φύσεις
---	---	---	--------

3	1	1	φύσεος
---	---	---	--------

3.4 Η αμαρτία – η ευθύνη – ο θυμός

Η ευθύνη, η αιτιολόγηση και η επιλογή εμφανίζονται και παίζουν καθοριστικό ρόλο στην τραγωδία. Η λέξη αίτιος έχει τη σημασία του υπευθύνου, αυτού που γίνεται αιτία. Το ρήμα αιτώμαι έχει τη σημασία του θεωρώ υπεύθυνο και κατηγορώ (Goldhill,2012, σελ. 198 κ.ε.: Wohl,2010 σελ 35).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται 10 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις της λέξης αίτιος. Μάλιστα, η ονομαστική και η αιτιατική του τύπου αίτιος συναντάται 21

φορές. Αξίζει να σημειωθεί ότι η χαρακτηριστική έκφραση που επαναλαμβάνεται συχνότερα με κάποιες παραλλαγές στο σώμα κειμένου των τραγωδιών σχετικά με τη λέξη αίτιος είναι: «αίτιον κακών, αίτιος κακών, αιτίαι κακών».

#Total No. of Cluster Types: 10

#Total No. of Cluster Tokens: 35

1	12	10	αίτιον
2	9	7	αίτιος
3	3	3	αίτιοι
4	3	3	αναίτιος
5	3	3	μεταίτιος
6	1	1	επαίτιον
7	1	1	επαίτιος
8	1	1	μεταίτιον
9	1	1	παναίτιος
10	1	1	φιλαίτιος

1	αίτιον κακών	Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
2	αίτιος κακών	Μήδεια Ευριπίδη.txt
3	αίτιος κακών	Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
4	αίτιος κακών	Μήδεια Ευριπίδη.txt
5	αιτίαι κακών	Χοηφόροι Αισχύλου.txt

Τα αμαρτήματα αξίζουν οίκτο και συγχώρεση επειδή είναι ακούσια και προκαλούν τη λύπη του δράστη. Η αμαρτία σύμφωνα με τον Αριστοτέλη βρίσκεται στο κέντρο της τραγωδίας. Η περιπέτεια του τραγικού ήρωα οφείλεται σε κάποιο λάθος – σε κάποια αμαρτία προκαλώντας τον οίκτο και το φόβο. Από την άλλη η τραγωδία επιζητά τον οίκτο για όσους υποφέρουν για εγκληματικές πράξεις που δεν σκόπευαν να διαπράξουν (Wohl,2010 σελ 36).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται 33 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις του όρου – τύπου αμαρτία . Μάλιστα, η γενική και η αιτιατική ενικού και ο τύπος του απαρεμφάτου εμφανίζονται συχνότερα. . Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με την αμαρτία είναι 71.

#Total No. of Cluster Types: 33

#Total No. of Cluster Tokens: 71

1	9	7	αμαρτίαν
2	9	7	αμαρτίας
3	5	4	αμαρτείν
4	5	5	εξαμαρτάνειν
5	4	4	αμαρτών
6	3	3	αμαρτάνει
7	3	2	αμαρτάνειν
8	3	3	αμαρτάνεις
9	3	3	αμαρτάνω
10	2	2	αμαρτήι
11	2	2	αμαρτήση

12	2	2	αμαρτούσ
13	1	1	αμαρτάνηι
14	1	1	αμαρτάνοντες
15	1	1	αμαρτάνοντι
16	1	1	αμαρτάνουσ
17	1	1	αμαρτάνουσι
18	1	1	αμαρτάνουσιν
19	1	1	αμαρτήματα
20	1	1	αμαρτήσει
21	1	1	αμαρτία
22	1	1	αμαρτίαισι
23	1	1	αμαρτίνοος
24	1	1	αμαρτούσαν
25	1	1	αμαρτύρητος
26	1	1	εξαμαρτάνονθ
27	1	1	εξαμαρτάνων
28	1	1	εξαμαρτείν
29	1	1	εξαμαρτούσ
30	1	1	εξαμαρτόντ
31	1	1	εξαμαρτών
32	1	1	ξαμαρτία
33	1	1	τουξαμαρτάνειν

Συγκεκριμένα, η οργή του θύματος απαιτούσε τιμωρία, και οι Αθηναίοι έκαναν αυτήν την ιδέα κεντρική στην ποινική τους πρακτική. Αυτό δεν σημαίνει ότι κάθε τιμωρία προοριζόταν για έκφραση θυμού. Υπάρχουν τρόποι ανταπόκρισης και επίλυσης του θυμού. Αλλά το πιο σημαντικό, ο θυμός θεωρήθηκε ότι δεν ήταν μόνο η πηγή συγκεκριμένων τιμωριών, αλλά βρισκόταν στη ρίζα του ίδιου του νόμου. Όπως στην ρητορική, στην τραγωδία οι χαρακτήρες προκαλούν θυμό (οργή) ως λόγο τιμωρίας (Allen,2016, σελ. 381).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών παρουσιάζονται τέσσερις διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις του όρου – τύπου οργή και τέσσερις του θυμού. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με την οργή είναι 43 και σε σχέση με το θυμό 75.

#Total No. of Cluster Types: 4

#Total No. of Cluster Tokens: 43

1	15	10	οργήν
2	14	9	οργής
3	10	8	οργή
4	4	3	οργήι

#Total No. of Cluster Types: 4

#Total No. of Cluster Tokens: 75

1	31	19	θυμόν
2	20	14	θυμός
3	13	10	θυμού

3.5 Η πόλη

Ο Κρέοντας στην *Αντιγόνη* του Σοφοκλή τοποθετείται σχετικά με το καθήκον και την υποχρέωση στο πλαίσιο της πόλης. Η υπακοή στους άρχοντες και στους νόμους έχει μέγιστη σημασία για τον θεσμό της πόλης κράτους. Στόχος των πολιτών η ασφάλεια και η σωτηρία της πόλης. Όλοι οι τραγικοί ποιητές τονίζουν τη δύναμη και την πρόοδο του ανθρώπου, όπως ο Αισχύλος στον *Προμηθέα* και στις *Ευμενίδες*, η ο Σοφοκλής στην *Αντιγόνη* και ο Ευριπίδης στις *Ικέτιδες* (Finley, 2004, σελ. 74 κ.ε. ·Zatta, 2012, σελ. 67· Κύρκος, 1973, σελ. 63 κ.ε. · Goldhill,2012, σελ. 198 κ.ε.·).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται 13 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις του όρου – τύπου πόλις . Μάλιστα, η ονομαστική, η αιτιατική ενικού και η δοτική πληθυντικού της πόλης συναντάται 519 φορές. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με την πόλη είναι 621.

#Total No. of Cluster Types: 7

#Total No. of Cluster Tokens: 422

1	256	28	πόλιν
2	144	29	πόλις
3	10	8	πόλισμα
4	7	5	πόλισμ
5	2	2	πόλιας
6	2	2	πόλι
7	1	1	τριπόλιστον

#Total No. of Cluster Types: 2

#Total No. of Cluster Tokens: 67

1	64	21	πόλεως
2	3	3	πόλεων

#Total No. of Cluster Types: 4

#Total No. of Cluster Tokens: 132

1	119	27	πόλει
2	28	16	πόλεις
3	1	1	ματροπόλει
4	1	1	φιλοπόλεις

Η πόλη αποτελεί το δομικό στοιχείο της τραγωδίας του 5ου αιώνα π. Χ.. Οι χαρακτήρες των τραγωδιών ομιλούν πολιτικά επειδή επιδιώκουν τη σωτηρία της πόλης, από κάθε ενδεχόμενη καταστροφή που μπορεί να προέρχεται από κάθε είδους αλλαγή όπως ο πόλεμος, η αλλαγή πολιτεύματος, ο θάνατος του άρχοντα, η πανδημία κ.α.. (Allan,2000, σελ. 145 κ.ε.).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται εκφράσεις που αναφέρονται στη διάσωση και την ασφάλεια της πόλη και σε εκφράσεις άλωσης και καταστροφής μιας πόλης, όπως αναφέρονται στους συμβουλευτικούς και επιδεικτικούς λόγους των ρητόρων. Έτσι προκύπτουν οι παρακάτω εκφράσεις:

- 1 διαφυλάξασθαι πόλιν Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 2 σώσας πόλιν Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 3 σώσαιμεν πόλιν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 4 τιμάν πόλιν Ευμενίδες Αισχύλου.txt
- 5 διασώσαι πόλιν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 6 ανόρθωσον πόλιν Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 7 εύ πράξειν πόλιν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 8 πόλιν αύξει Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 9 κερδανείς πόλιν Ηρακλής Μαινόμενος Ευριπίδη.txt
- 10 αύξω πόλιν Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 11 σώζειν πόλιν Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 12 πόλιν σώζουσι Πέρσαι Αισχύλου.txt
- 13 πόλιν σώσαι Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 14 σώσον πόλιν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 15 πόλιν εξέσωσ' Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 16 σώσω πόλιν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 17 ανόρθωσον πόλιν Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 18 φρουρείται πόλις. Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 19 πόλις σέσωσται Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 20 πόλις σέσωσται Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 21 πόλεως σεσωμένης Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 22 πόλεως σωτήριον Ευμενίδες Αισχύλου.txt

- 23 πόλει σωτήρια, Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 24 πόλει σωτήριος Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 25 πόλει σωτηρίαν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 26 πόλει σωτηρίαν Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 27 πόλει σωτηρίαν Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 28 απορθήτων πόλις Εκάβη Ευριπίδη.txt
-
- 1 κατασκάψων πόλιν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 2 διώλεσαν πόλιν Ηρακλής Μαινόμενος Ευριπίδη.txt
- 3 επεσπεσών πόλιν Ηρακλής Μαινόμενος Ευριπίδη.txt
- 4 πόλιν αλούσαν Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 5 ελείν πόλιν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 6 εκτέρσειν πόλιν Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 7 είλον πόλιν Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 8 πέρσων πόλιν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 9 πόλιν προύδωκα Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 10 εξείλες πόλιν Ηρακλής Μαινόμενος Ευριπίδη.txt
- 11 προδούς πόλιν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 12 πορθήσων πόλιν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 13 πόλιν ώλεσας Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 14 απόρθητος πόλις Πέρσαι Αισχύλου.txt
- 15 αλώ πόλις Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 16 πεπόρθηται πόλις Αγαμέμνων Αισχύλου.txt

- 17 διαπεπόρθηται πόλις Ελένη Ευριπίδη.txt
- 18 πόλις ανηρπάσθη Ελένη Ευριπίδη.txt
- 19 πόλις όλωλε Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 20 πόλεως άλωσιν Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 21 πόλεως αλούσης Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 22 πόλεως αλούσης Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 23 φθείρεται πόλεως νόμον Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 24 εκπορθεί πόλεις Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 25 εξαιρεί πόλεις Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 26 πόλεις πορθεί Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 27 είλε πόλεις Πέρσαι Αισχύλου.txt
- 28 πόλεις όλλυσ' Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 29 πόλεις όλλυσιν Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 30 κατασκάψειν πόλιν Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 31 ατιμάζεις πόλιν Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 32 προδούναι καί καταφθείραι πόλιν Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 33 ώλεσας Φρυγών πόλιν. Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 34 απώλεσας πόλιν Ικέτιδες Αισχύλου.txt
- 35 πόλιν έπερσε Σοφοκλής Τραχινίαι.txt

3.6 Η διδασκαλία, ο λόγος και η ομιλία

Οι χώροι των συνελεύσεων, συζητήσεων αλλά και των αποφάσεων συναρτάται με την επίδειξη του λόγου. Ο κάθε πολίτης σφυρηλατεί το κύρος του και την κοινωνική

του θέσει μέσα σε αυτούς τους θεσμούς με τη βοήθεια του λόγου, της σύνθεσης ομιλιών. Ο Ισοκράτης στις αναφορές του ρητορικού έργου του χρησιμοποιεί τη λέξη λόγος – λέγειν. Η ποιότητα του εὖ / καλῶς λέγειν μπορεί να αποδοθεί σε μια ομιλία που είναι καλή τόσο σε μορφή όσο και σε περιεχόμενο. Έτσι, για να πετύχουν μια καλή ομιλία, οι Αθηναίοι κατέφυγαν σε δασκάλους σύνθεσης λόγων, τους σοφιστές. Η σχέση μαθητή και δασκάλου αποτυπώνεται στη φράση : δίδασκέ με (McDonald, 2007, σελ. 474 · Carter,2013, σελ. 23 κ.ε. · Knudsen – Ahern,2012, σελ. 32).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντάται έξι φορές η φράση: «δίδασκέ με» . Μάλιστα, η φράση αυτή εμφανίζεται σε τέσσερις τραγωδίες, σε τρεις του Σοφοκλή και σε μία του Αισχύλου. Στον *Οιδίποδα Τύραννο* και στην *Ηλέκτρα* του Σοφοκλή παρουσιάζεται από δύο φορές.

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 6

1 6 4 δίδασκέ με

1 δίδασκέ με Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt

2 δίδασκέ με Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt

3 δίδασκέ με Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt

4 δίδασκέ με Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt

5 δίδασκέ με Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt

6 δίδασκέ με Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντάται επτά φορές η φράση: «εὖ λέγειν» . Μάλιστα, η φράση αυτή εμφανίζεται μόνο στις τραγωδίες του Ευριπίδη δείχνοντας την επιρροή των

ρητορικών ομιλιών και του σοφιστικού κινήματος, καθώς μια ομιλία είναι καλή τόσο σε μορφή όσο και σε περιεχόμενο.

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 7

1	7	7	εύ λέγειν
1	εύ λέγειν	Ορέστης Ευριπίδη.txt	
2	εύ λέγειν	Εκάβη Ευριπίδη.txt	
3	εύ λέγειν	Βάκχαι Ευριπίδη.txt	
4	εύ λέγειν	Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt	
5	εύ λέγειν	Άλκηστη Ευριπίδη.txt	
6	εύ λέγειν	Φοίνισσες Ευριπίδη.txt	
7	εύ λέγειν	Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt	

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντάται δεκατρείς φορές η φράση: «καλώς έλεξας». Μάλιστα, η φράση αυτή εμφανίζεται κατά κόρον στις τραγωδίες του Ευριπίδη (τρεις φορές μάλιστα στην *Ιφιγένεια εν Ταύροις*) και σε μία τραγωδία του Σοφοκλή (*Αίαντας*) δείχνοντας την επιρροή των ρητορικών ομιλιών και του σοφιστικού κινήματος, καθώς μια ομιλία είναι καλή τόσο σε μορφή όσο και σε περιεχόμενο.

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 13

1	13	10	καλώς έλεξας
1	καλώς έλεξας	Σοφοκλής Αίας.txt	

2	καλώς έλεξας	Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
3	Καλώς έλεξας	Ίων Ευριπίδη.txt
4	καλώς έλεξας	Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
5	καλώς έλεξας	Άλκηστη Ευριπίδη.txt
6	καλώς έλεξας	Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
7	καλώς έλεξας	Βάκχαι Ευριπίδη.txt
8	καλώς έλεξας	Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
9	καλώς έλεξας	Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
10	καλώς έλεξας.	Εκάβη Ευριπίδη.txt
11	καλώς έλεξας	Ελένη Ευριπίδη.txt
12	καλώς έλεξας	Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
13	καλώς έλεξας	Ελένη Ευριπίδη.txt

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντάται εννιά φορές η φράση: «σοι λέγω» . Μάλιστα, η φράση αυτή εμφανίζεται σε τραγωδίες και των τριών τραγικών ποιητών. Η φράση αυτή φανερώνει τη σχέση του ομιλητή με το ακροατήριό του.

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 9

1 9 8 σοι λέγω

1 σοι λέγω Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt

2 σοι λέγω Αγαμέμνων Αισχύλου.txt

3	σοι λέγω	Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
4	σοι λέγω	Ευμενίδες Αισχύλου.txt
5	σοι λέγω	Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
6	σοι λέγω	Ορέστης Ευριπίδη.txt
7	σοι λέγω	Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
8	σοι λέγω	Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
9	σοι λέγω	Ηρακλής Μαινόμενος Ευριπίδη.txt

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντάται εννιά φορές η φράση: «χρη λέγειν». Μάλιστα, η φράση αυτή εμφανίζεται σε τραγωδίες και των τριών τραγικών ποιητών. Η ανάγκη του λόγου είναι επιβεβλημένη για τη λειτουργία της πολιτείας και τη σύναψη διαπροσωπικών σχέσεων.

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 9

1 9 8 χρη λέγειν

1	χρη λέγειν	Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνά.txt
2	χρη λέγειν	Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
3	χρη λέγειν	Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
4	χρη λέγειν	Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
5	χρη λέγειν	Άλκηστη Ευριπίδη.txt

6	χρή λέγειν	Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
7	χρή λέγειν	Ελένη Ευριπίδη.txt
8	χρή λέγειν	Ικέτιδες Αισχύλου.txt
9	χρή λέγειν	Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντάται εννιά φορές η φράση: «τί λέξεις», επτά φορές η φράση «τί λέξω; », πέντε φορές η φράση «τί τούτ' έλεξας;», επτά φορές η φράση « εγώ λέγω», επτά φορές η φράση «εμοίς λόγους» . Μάλιστα, η φράση «τί λέξεις» και «τί τούτ' έλεξας;», εμφανίζεται μόνο στις τραγωδίες του Ευριπίδη. Η ανάγκη του λόγου είναι επιβεβλημένη για τη λειτουργία της πολιτείας και τη σύναψη διαπροσωπικών σχέσεων.

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 9

1 9 7 τί λέξεις;

1	τί λέξεις;	Ίων Ευριπίδη.txt
2	τί λέξεις;	Εκάβη Ευριπίδη.txt
3	τί λέξεις;	Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
4	τί λέξεις;	Εκάβη Ευριπίδη.txt
5	τί λέξεις;	Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
6	τί λέξεις;	Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
7	τί λέξεις;	Εκάβη Ευριπίδη.txt
8	τί λέξεις;	Ελένη Ευριπίδη.txt

9 τί λέξεις; Μήδεια Ευριπίδη.txt

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 7

1 7 7 τί λέξω

1 τί λέξω; Άλκηστη Ευριπίδη.txt

2 τί λέξω; Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt

3 τί λέξω; Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt

4 τί λέξω; Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt

5 τί λέξω; Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt

6 τί λέξω; Εκάβη Ευριπίδη.txt

7 τί λέξω; Ελένη Ευριπίδη.txt

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 5

1 5 5 τί τούτ' έλεξας;

1 Τί τούτ' έλεξας; Ίων Ευριπίδη.txt

2 τί τούτ' έλεξας; Βάκχαι Ευριπίδη.txt

3 τί τούτ' έλεξας; Ελένη Ευριπίδη.txt

4 τί τούτ' έλεξας; Φοίνισσες Ευριπίδη.txt

5 τί τούτ' έλεξας; Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 7

1 7 7 εγώ λέγω

1 εγώ λέγω Εκάβη Ευριπίδη.txt
2 εγώ λέγω Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
3 εγώ λέγω Ελένη Ευριπίδη.txt
4 εγώ λέγω Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
5 εγώ λέγω Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
6 εγώ λέγω Ορέστης Ευριπίδη.txt
7 εγώ λέγω Σοφοκλής Αντιγόνη.txt

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 7

1 7 6 εμοίς λόγοις

1 εμοίς λόγοις Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
2 εμοίς λόγοις Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
3 εμοίς λόγοις Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
4 εμοίς λόγοις Ηρακλής Μαινόμενος Ευριπίδη.txt

- 5 εμοίς λόγοις Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
 6 εμοίς λόγοις Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
 7 εμοίς λόγοις Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται 216 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις των όρων λέγω - λόγος. Επιπλέον, συναντώνται 17 διαφορετικοί ετυμολογικοί τύποι – λέξεις της έννοιας της ομιλίας. Μάλιστα, το ουσιαστικό λόγος συναντάται περισσότερο στις πλάγιες πτώσεις πληθυντικού αριθμού. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με το λέγω – λόγος είναι 2375. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με την ομιλία είναι 39.

#Total No. of Cluster Types: 26

#Total No. of Cluster Tokens: 799

1	138	31	λόγους
2	126	31	λόγον
3	109	26	λόγων
4	93	28	λόγοις
5	90	30	λόγος
6	78	24	λόγω
7	63	27	λόγου
8	26	16	λόγοι
9	23	16	λόγοισιν
10	20	12	λόγοισι
11	15	5	λόγωι

12	4	2	ευλόγως
13	1	1	αλόγιστα
14	1	1	αλόγιστον
15	1	1	αλόγως
16	1	1	αμφιλόγοις
17	1	1	αμφιλόγους
18	1	1	αμφιλόγων
19	1	1	αμφιλόγως
20	1	1	δυσλόγιστον
21	1	1	ευλόγοισι
22	1	1	ηδυλόγος
23	1	1	θεσφατηλόγος
24	1	1	λόγια
25	1	1	λόγισαί
26	1	1	λόγοιν

#Total No. of Cluster Types: 39

#Total No. of Cluster Tokens: 825

1	185	30	λέγω
2	151	30	λέγειν
3	136	30	λέγεις
4	71	30	λέγων
5	56	27	λέγει
6	46	22	λέγ

7	19	10	λέγοιμ
8	19	11	λέγοις
9	17	12	λέγε
10	15	9	λέγουσα
11	14	11	λέγουσιν
12	12	10	λέγουσι
13	11	10	λέγοντος
14	10	8	λέγοι
15	10	8	λέγουσ
16	8	6	λέγης
17	4	4	λέγεται
18	4	4	λέγη
19	4	4	λέγοντες
20	3	3	λέγοιτ
21	3	3	λέγοντα
22	3	2	λέγοντι
23	3	3	λέγουσαν
24	2	1	ελέγετ
25	2	2	λέγοιμι
26	2	2	λέγουσαι
27	2	2	λέγωμεν
28	2	2	προλέγω
29	1	1	λέγεσθαι

30	1	1	λέγηι
31	1	1	λέγηις
32	1	1	λέγητέ
33	1	1	λέγοιμί
34	1	1	λέγοιτο
35	1	1	λέγον
36	1	1	λέγονθ
37	1	1	λέγονται
38	1	1	λέγουσί
39	1	1	λέγωσι

#Total No. of Cluster Types: 17

#Total No. of Cluster Tokens: 31

1	4	2	λεγ
2	4	4	λελεγμένα
3	3	2	έλεγον
4	3	3	λελεγμένων
5	2	2	έλεγε
6	2	2	λεγόμενος
7	2	2	λεγόντων
8	2	1	λελεγμένου
9	1	1	λεγέσθω

10	1	1	λεγομένω
11	1	1	λεγούση
12	1	1	λεγούσης
13	1	1	λεγόμεθ
14	1	1	λελεγμένη
15	1	1	λελεγμένοις
16	1	1	λελεγμένους
17	1	1	προύλεγον

#Total No. of Cluster Types: 30

#Total No. of Cluster Tokens: 166

1	35	22	λέξω
2	24	17	λέξεις
3	23	15	λέξον
4	16	12	λέξαι
5	14	13	λέξας
6	6	6	λέξει
7	5	5	λέξης
8	4	3	λέξαιμ
9	4	3	λέξασ
10	4	2	λέξειεν
11	4	4	λέξειν
12	4	4	λέξομεν

13	3	3	λέξεται
14	2	2	λέξαντος
15	2	2	λέξομαι
16	2	2	λέξων
17	1	1	αντιλέξαι
18	1	1	αντιλέξοντ
19	1	1	ελέξαθ
20	1	1	λέξαθ
21	1	1	λέξαιμι
22	1	1	λέξαντες
23	1	1	λέξασα
24	1	1	λέξειας
25	1	1	λέξειε
26	1	1	λέξη
27	1	1	λέξηι
28	1	1	λέξηις
29	1	1	λέξονθ
30	1	1	λέξωμεν

#Total No. of Cluster Types: 6

#Total No. of Cluster Tokens: 83

1	52	21	έλεξας
2	16	10	έλεξε

3	8	6	έλεξεν
4	4	4	έλεξ
5	2	2	έλεξα
6	1	1	έλεξας

#Total No. of Cluster Types: 57

#Total No. of Cluster Tokens: 291

1	82	27	είπας
2	34	14	είπε
3	29	20	είπον
4	21	10	είπ
5	14	9	είπω
6	11	9	είπεν
7	10	10	είποι
8	9	8	είπης
9	9	8	είποις
10	5	4	προσείπε
11	4	3	είπέ
12	4	3	είπομ
13	4	4	προσείπω
14	3	3	απείπον
15	3	3	είπατ
16	3	2	είπη

17	2	2	ανείπε
18	2	2	απείπεν
19	2	2	είπηι
20	2	2	εξείπας
21	2	2	κατείπ
22	1	1	ανείπον
23	1	1	αντείπητε
24	1	1	αντείπομι
25	1	1	απείπας
26	1	1	απείπε
27	1	1	δειίπε
28	1	1	δειίπομι
29	1	1	είπαθ
30	1	1	είπατε
31	1	1	είπετ
32	1	1	είπετο
33	1	1	είπηθ
34	1	1	είπηις
35	1	1	είπομεν
36	1	1	είπομι
37	1	1	είπομεν
38	1	1	είπωμεν
39	1	1	εξείπηις

40	1	1	εξείποιμί
41	1	1	εξείπον
42	1	1	εξείπω
43	1	1	κατείπης
44	1	1	κατείπον
45	1	1	ξυνείπετο
46	1	1	προείπας
47	1	1	προσείπαθ
48	1	1	προσείπας
49	1	1	προσείπατ
50	1	1	προσείπατε
51	1	1	προσείπεν
52	1	1	προσείποι
53	1	1	προσείπομ
54	1	1	προσείπομεν
55	1	1	προσείπον
56	1	1	συνείποιτ
57	1	1	υπείποις

#Total No. of Cluster Types: 32

#Total No. of Cluster Tokens: 154

1	54	27	ειπείν
2	37	17	ειπέ

3	12	9	ειπών
4	8	7	προσειπείν
5	4	4	αντειπείν
6	4	4	ειπόμεην
7	4	4	εξειπείν
8	3	3	ειπόντος
9	2	2	αντειπών
10	2	1	απειπείν
11	2	2	ειπούς
12	2	2	πρόσειπε
13	1	1	έξειπ
14	1	1	έξειπε
14	1	1	απειπών
16	1	1	διειπείν
17	1	1	ειπούσα
18	1	1	ειπούσαισι
19	1	1	ειπόμεσθα
20	1	1	ειπόντ
21	1	1	ειπόντι
22	1	1	εξειπόντας
23	1	1	επειπείν
24	1	1	κατειπών
25	1	1	παρειπούσα

26	1	1	προσειπεῖν
27	1	1	προσειπούς
28	1	1	προσειπών
29	1	1	πρόσειπ
30	1	1	πρόσειπέ
31	1	1	συνειπόμεν
32	1	1	υπειπών

#Total No. of Cluster Types: 9

#Total No. of Cluster Tokens: 26

1	9	8	εἰρηκας
2	8	7	εἰρηται
3	2	2	εἰρηκα
4	2	2	εἰρηκεν
5	1	1	απειρηκεν
6	1	1	εἰρηκ
7	1	1	εξειρηκας
8	1	1	εξειρητό
9	1	1	εξειρηχ

#Total No. of Cluster Types: 17

#Total No. of Cluster Tokens: 39

1	9	8	ομιλίας
---	---	---	---------

2	6	6	ομιλία
3	6	5	ομιλίαν
4	2	2	ομιλήσαι
5	2	2	ομιλίας
6	2	2	ομιλείν
7	2	2	ομιλών
8	1	1	εξομιλείσθαι
9	1	1	ομιλήσω
10	1	1	ομιλίαις
11	1	1	ομιλεί
12	1	1	ομιλείς
13	1	1	ομιλητόν
14	1	1	ομιλούντ
15	1	1	ομιλούντων
16	1	1	πανομιλεί
17	1	1	προσομιλεί

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών στον συμφραστικό πίνακα συναντώνται πολλές φράσεις της ρητορικής – σοφιστικής στα κείμενα της τραγωδίας. Συγκεκριμένα εντοπίζονται: « μή αποδέξεται λόγους, τούσδ' ακούουσιν λόγους, εφθέγξω λόγους, λέγεις λόγους, πλέκων λόγους, αισχίστους λόγους, πικρούς λόγους, συνθέτους λόγους, υπέρφρονας λόγους, λόγους ακούσας, καλούς λόγους, λόγους ειπείν, διδάξομαι λόγους, λόγους πειστηρίους, κρείστους λόγους, μηδέ μηκύνειν λόγους, μαλθακούς λέξω λόγους, εκόσμησας λόγους».

- 1 φέρω κεδνούς λόγους. Έκτωρ Παύσαι Ρήσος Ευριπίδη.txt
- 2 ' ούς έχω λόγους. 1335 Ίων Λέγοις Ίων Ευριπίδη.txt
- 3 τούσδ' απαγγελείς λόγους. ΑΓΓ. οράτ', Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 4 μή αποδέξηται λόγους; ΕΛ. θανήι Ελένη Ευριπίδη.txt
- 5 φέρων ήκω λόγους. Ελένην μέν Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 6 σού κασιγνήτου λόγους. ΗΛ. ώ Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 7 τούσδ' ακούουσιν λόγους; ΗΛ. ώστε Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 8 πιτυχόντος ανθρώπου λόγους. ΗΡ. σύ Ηρακλής Μαινόμενος Ευριπίδη.txt
- 9 ' άν εφθέγξω λόγους. ΙΑ. τί Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 10 τούς αυτούς λόγους; ΙΦ. τί Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 11 γυναιξί συμβάλλειν λόγους. ΚΛ. μείνον Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 12 γε καταπαλαίουσιν λόγους. ΚΛ. ψυχρά Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 13 ημάς κανεώσασθαι λόγους. Λίχας αλλ' Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 14 τούς σούς λόγους. ΜΕ. ναυαγός Ελένη Ευριπίδη.txt
- 15 δυσμενείς ηύδα λόγους Οράτε τούτον, Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 16 ούστινας λέγεις λόγους. ΠΡ. παίδα Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 17 ών λέγεις λόγους. ΠΡ. ώ Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 18 , προσφιλείς λέξεις λόγους. Παιδαγωγός τέθηκ Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 19 , πέραινε σούς λόγους. Προφήτις Σώσαι Ίων Ευριπίδη.txt
- 20 τούσδ' εχαύνωσαν λόγους Σύ τήν Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 21 εμήν, πλέκων λόγους; Σύ ταύτ' Ρήσος Ευριπίδη.txt
- 22 αύθις αισχίστους λόγους; 500ΤΡ. αίσχυρ', Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt

- 23 μή λέξης λόγους. Τειρεσίας αδικεῖν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 24 φημι συνθέτους λόγους. ΧΟ. έα Προμηθεύς δεσμώτης
Αισχύλου.txt
- 25 , πότνι' Ηλέκτρα, λόγους άκουσον ούς Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 26 γε κου λόγους άλλων κλύων, Πέρσαι Αισχύλου.txt
- 27 εσμεν αισχίστους λόγους, 1320 άναξ Οδυσσεύ, Σοφοκλής Αίας.txt
- 28 ' ες μέσον λόγους, άναξ. 55ΠΟ. Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 29 όσον πικρούς λόγους έδωκα δεσπότην Ελένη Ευριπίδη.txt
- 30 δέ τίνας λόγους έλεξας σου Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 31 ', ες κοινούς λόγους έλθωμεν, ως Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 32 ' εν μέσσοι λόγους έχων Ελένη Ευριπίδη.txt
- 33 αφίεται πολεμίους λόγους έχων. ΑΛ. Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 34 Θεονόης φίλους λόγους. [ή πάντ' Ελένη Ευριπίδη.txt
- 35 σοφούς έχεις λόγους 1260ή φίλτρ' Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 36 ' αίσχυρ', όταν λόγους αισχυρούς καλώς Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 37 τυγούνθ' υπέρφρονας λόγους. 410 αισχυρών γαρ Επτά επί θήβας
Αισχύλου.txt
- 38 διδάξαντος βροτούς λόγους ακούειν τών Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 39 945 λόγους ακούσαι τίνας Ελένη Ευριπίδη.txt
- 40 , αλλ' εμούς λόγους ακούσας πρόσθε, Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 41 σκιά τινι λόγους ανέσπα, τούς Σοφοκλής Αίας.txt
- 42 κόρης. 325ΚΡ. λόγους αναλοίς ου Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 43 κασιγνήτωι φέρω λόγους ατερπείς αλλ' Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt

- 44 ηδύς ες λόγους αφίξεται, εγώ Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 45 γάρ πατρός λόγους βαρύ. τής Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 46 . τίς; τούς λόγους γάρ εσφέρεις Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 47 χέρας, δμώες λόγους γάρ ου Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 48 , τούσδ' απαγγελώ λόγους γέροντι χώρει Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 49 Νεοπτόλεμος θάρσει• λόγους δ' άκουσον Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 50 προσεύξομαι. λόγους δ' ακούσαι Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 51 έλεξας υστάτους λόγους, διδούσα προς Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 52 μακρούς τείνω λόγους, εί τις Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 53 ', έχον καλούς λόγους, 985εί τις Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 54 νύν ακήκοας λόγους, 740 είναι δόκει Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 55 πονηρά, τούς λόγους είναι σαθρούς, Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 56 . ΕΛ. φίλαι, λόγους εδεξάμαν Ελένη Ευριπίδη.txt
- 57 απιστία 1606 σούς λόγους εδεξάμεσθα πείθομαι Ίων Ευριπίδη.txt
- 58 γάρ τούς λόγους ειπείν θέλω Ίων Ευριπίδη.txt
- 59 . ουκ ες λόγους ελήλυθ', αλλά Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 60 , καλούς κακούς λόγους ελίσσων, ότι Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 61 ειπείν τούς λόγους ελευθέρους προς Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 62 αυτόν ες λόγους ελθείν μόνον Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 63 , αλλ' αποπτύεις λόγους, εμοί τραφείς Ευμενίδες Αισχύλου.txt
- 64 , ίν' ειδής λόγους εμούς. Άγει Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 65 πάλιν αύ λόγους εμούς θαύμαζ' Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt

- 66 ' ὦδ' αεί λόγους εξήρχες, ουκ Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 67 γυναικί τούς λόγους ερείς κακή Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 68 εκμάθω τίνας λόγους ερούσιν εν Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 69 > ξένους μολείσθαι λόγους ες ακοάν Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 70 ' έργα τούς λόγους ευρίσκεται. 625 Κλ Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 71 φέρων ήκω λόγους ηδείς φίλου Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 72 τούς εναντίους λόγους ημίν κατ' Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 73 , τούς εμούς λόγους 705 θυμώ βάλ', Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 74 αραφέρουσ' οικτρούς λόγους, ίδια νοσούσα Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 75 και ταχυρρόθους λόγους ικέσθαι και Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 76 καί νέους λόγους. ικεταδόκου γάρ Ικέτιδες Αισχύλου.txt
- 77 καί διδάξομαι λόγους. 740κάν μέν Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 78 ' ανέλθε κοινώσει λόγους καί συμπονήσεις Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 79 τοι καί λόγους κεδνούς έχω. Άλκηστη Ευριπίδη.txt
- 80 ανακαλύψομεν γάρ λόγους, κουκέτι παρωδοίς Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 81 ' έσται καί λόγους κρινούσι σούς, Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 82 . αλλά γάρ λόγους 265κρύψω, τό Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 83 τάχιστα, μή λόγους λέγε ως Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 84 τώ τούς λόγους λέγοντι καί Ορέστης Ευριπίδη.txt

- 85 ' ου γεγωνίσκων λόγους, 810λαβείν πατρώια Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 86 τούσδ' ακούσεται λόγους. λύει γάρ Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 87 πρώτα τούς λόγους μάθε, ός Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 88 λέξειε γενναίους λόγους μάλλον, τίς Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 89 ιγνήτοισι γίγνεσθαι λόγους μάχας θ', Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 90 δει παραμπίσχειν λόγους, μή μοί Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 91 γε κήρυκος λόγους 385ο γάρ Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 92 σ' αφίζομαι λόγους ονειδιστήρας ενδατο Ηρακλής Μαινόμενος
Ευριπίδη.txt
- 93] μηδέ ποτ' αμφι λόγους οργάς ακόρεστά Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 94 ' εμού κλύειν λόγους, 1350 ού τάν Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 95 και βούλου λόγους, ούς είπας Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 96 παρθένου χωρίς λόγους ούς ουκ Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 97 νεάνι, τούς λόγους ούτω δέ Ελένη Ευριπίδη.txt
- 98 τούδε φιλάτους λόγους. πάλαι γάρ Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 99 ώρουσε καπήνει λόγους. πάντες δ' Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 100 παίσασ' ή λόγους πέμψασ' έσω Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 101 προς ηδονήν λόγους. πέμψασ' εμών Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 102 τ' ενδέξη λόγους. 460παραινέσαι δέ Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 103 τήσδ' Αθηναίας λόγους. παύσαι διώκων Ιφιγένεια εν Ταύροις
Ευριπίδη.txt
- 104 ' αντίαζε και λόγους πειστηρίους εύρισκ' Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 105 τούς κρείσσους λόγους 190πικρώς φέρουσι Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt

- 106 εν μέσω λόγους πολλαί κυκλούνται Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 107 , και νεανίας λόγους 680ρίπτων ες Άλκηστη Ευριπίδη.txt
- 108 και τεθηγμένους λόγους ρίψεις, τάχ' Προμηθεύς δεσμώτης
Αισχύλου.txt
- 109 , τούς λελεγμένους λόγους σίγα προς Ίων Ευριπίδη.txt
- 110 τούσδε Σειρήνων λόγους, σοφών πανούργων Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 111 ορθώς τούς λόγους σου τ' Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 112 ως ες λόγους συνήψα Πολυνείκει Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 113 τούς σούς λόγους σώιζοντες άρχειν Ελένη Ευριπίδη.txt
- 114 σώσας τούς λόγους σώσεις εμοί. Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 115 εμούς ήκεις λόγους, τά μέν Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 116 φέρω καινούς λόγους. τάχυνε δ', Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 117 δή διαπεράνωμεν λόγους τέθηκα τή Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 118 , μηδέ μηκύνειν λόγους. τί γάρ Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 119 ουκ επαργέμους 665 λόγους τίθησιν είπε Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 120 σε, και λόγους τίνας φέρεις; 1110 Ίων Ευριπίδη.txt
- 121 . παύω τούς λόγους ταχεία γάρ Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 122 δ' ες λόγους τε και Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 123 . γνώσεται δέ λόγους τις εν Ικέτιδες Αισχύλου.txt
- 124 σύν χαρά λόγους τοιούσδ' έχουσ' Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 125 τέκν' ειδέναι λόγους τούς εξ Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 126 μάλλον ες λόγους τούς σούς Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 127 μή παρώσασθαι λόγους τό μέν Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt

- 128 ' έτεινε Τυνδάρεως λόγους 915 τώ σφώ Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 129 λέξας τούς λόγους υμίν, γύναι; [755] Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 130 πέμπει τούς λόγους υμίν φράσαι Ίων Ευριπίδη.txt
- 131 έν τούς λόγους φέροντε χρή Ελένη Ευριπίδη.txt
- 132 προσέσθαι μαλθακούς λόγους φρενί. χωρείτε, Μήδεια
Ευριπίδη.txt
- 133 νέους ήκω λόγους, φόβω μέν, Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 134 μάντις τούς λόγους ψευδείς λέγοι; Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 135 σιδήρω. τοιούσδε λόγους ψιθύρους πλάσσων Σοφοκλής Αίας.txt
- 136 μαλθακούς λέξω λόγους, ως και Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 137 γάρ αιουσών λόγους όλωλα καγώ Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 138 τούσδ' εκόσμησας λόγους όμως δ' Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 139 σκήπτοντα παντοίους λόγους. ώ δέσποτ', Εκάβη Ευριπίδη.txt

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών στον συμφραστικό πίνακα συναντώνται πολλές φράσεις της ρητορικής – σοφιστικής στα κείμενα της τραγωδίας. Συγκεκριμένα εντοπίζονται: «καξακριβώσαι λόγον, δούναι λόγον, υπορράπτεις λόγον, εκφαίνεις λόγον, δέχη λόγον, επαινέσεις λόγον, κομπάζεις λόγον, σκοπώ λόγον, απευδή λόγον, δίκαιον λόγον, σαφή λόγον, απαλλάσσω λόγον, πεύσομαι λόγον».

- 1 ειπείν καξακριβώσαι λόγον. Άγγελος ποίαν Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 2 , τόνδε μοι λόγον; Άγγελος τάχ' Σοφοκλής Τραχινίαι.txt

- 3 δ' ελεύθερον λόγον. Ὑλλος ποίον; Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 4 , ὡ τέκνον, λόγον; Ὑλλος ὄν Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 5 , τόνδ' εσήμηνεν λόγον Ὡ τήν Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 6 υπολάβοιμ' άν λόγον; ΑΓΑ. τό Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 7 ή κακόν λόγον.1245 ΑΓΓΕΛΟΣ καυτός Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 8 πώς είπω λόγον; ΑΝ. μών Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 9 ' ως υπόβλητον λόγον, Αίας, έλεξας, Σοφοκλής Αίας.txt
- 10 πράγμ' έχει λόγον; ΓΡ. Λακεδαίμονος Ελένη Ευριπίδη.txt
- 11 κοινόν αγγέλλων λόγον. ΕΚ. τόδε [Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 12 ' ευκλεά δούναι λόγον: Ετεοκλέα δ' Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 13 μήποτ' ὄφελον λόγον. Ετεοκλέης δ' Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 14 τίνα πορεύοντες λόγον; ΗΛ. σκοπούς Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 15 εις άλλον λόγον. ΗΛ. τί Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 16 τόνδ' υπορράπτεις λόγον; ΗΡ. ξένων Άλκηστη Ευριπίδη.txt
- 17 , τόνδ' επηράσω λόγον; Ηλέκτρα ελθειν Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 18 εκ φρενός λόγον. Ηλέκτρα λέγοις Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 19 αρχηγόν εκφαίνεις λόγον. ΘΗ. τόδε Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 20 ὄν παρήλθομεν λόγον. ΙΦ. αλλ' Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 21 άντων τλημονέστατον λόγον Ιδού, τόδ' Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 22 ανοούσα καινουργείς λόγον; ΚΛ. πάσιν Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 23 ' ανδρί κομπάζεις λόγον. 1400 Κλ. πειρά Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 24 φής; Τίνα λόγον Λοξίου κατηγορείς; Ἴων Ευριπίδη.txt

- 25 ; πέραινέ μοι λόγον. ΜΗ. Κρέων, Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 26 εμού δέχη λόγον;] ΜΗ. αιαί. Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 27 εμού δέχη λόγον; 925ΜΗ. ουδέν Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 28 τοσόνδ' ανήλωσας λόγον; Μενέλαος δοκούντ' Σοφοκλής Αίας.txt
- 29 ; τιν' είρηκας λόγον; Νεοπτόλεμος δις Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 30 παντ' ακηκοώς λόγον. 1240 Οδυσσεύς έ Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 31 περισσόν ήκουσας λόγον; Οιδίπους ληστάς Σοφοκλής Οιδίπους
Τύραννος.txt
- 32 γεραί', ανέλπιστον λόγον; ΠΡ. οράν Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 33 καί σίγα λόγον. ΤΡ. ώ Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 34 έποχον ρίπτουσα λόγον; 215ΦΑ. πέμπτετέ Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 35 μαστικήρα καρδιάς λόγον. ΧΟ. ξυνήκας Ικέτιδες Αισχύλου.txt
- 36 . παντ' έχεις λόγον. Χο. νικώμενος Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 37 τις εμφανή λόγον. 420 Χορός βροτοκτ Ευμενίδες Αισχύλου.txt
- 38 τόνδε κομπάζεις λόγον. 590 Χορός ειπείν Ευμενίδες Αισχύλου.txt
- 39 τόνδ' επαινέσεις λόγον. Χορός εμέ Ευμενίδες Αισχύλου.txt
- 40 γάρ σκοπώ λόγον. Χορός θανείν Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 41 τόνδε τιμήσας λόγον. Χορός και Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 42 . πάντ' ακήκοας λόγον. 480 Χορός ουδείς Σοφοκλής Αίας.txt
- 43 χρή δηλούν λόγον. Χορός ουκ Σοφοκλής Αίας.txt
- 44 τόνδε πεύσεται λόγον. 765 Χορός πώς Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 45 τόνδ' αμιλλώμαι λόγον ά δ' Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 46 δ', Οιδίπου, λόγον άκουσον: αρχάς Φοίνισσες Ευριπίδη.txt

- 47 τεκούσα κάλλιστον λόγον, 635άκουσον, ώς Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 48 δήτα λέγω λόγον άρρητον; 215 θανάτω Σοφοκλής Αίας.txt
- 49 ; τίνα βοάεις λόγον; ένεπε, τίς Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 50 πάντα προσφέρων λόγον έπεισε τλήναι Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 51 χέρας, άνεχε λόγον, ίει λιτάς Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 52 , τίνα θροείς λόγον; αιαί, ολωλότ' Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 53 , ατρέμας ίθι λόγον απόδος εφ' Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 54 , μήτερ; τόν λόγον γάρ αγνοώ. Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 55 ταύτα; τόν λόγον γάρ αγνοώ. Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 56 ανήρ. ΗΛ. λόγον δέ δή Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 57 . ΘΑ. έχω λόγον δή και Άλκηστη Ευριπίδη.txt
- 58 τάλαινα τίνα λόγον δακρυόεντ' ακούσομα Ελένη Ευριπίδη.txt
- 59 ουχ έχει λόγον δυοίν ερίζειν, Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 60 παρών είση λόγον εάν δ' Ρήσος Ευριπίδη.txt
- 61 ολύμοχθ' αλάτα; 165 λόγον εί τιν' Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 62 , μείζον' εκτενώ λόγον. εγώ γάρ Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 63 κόσμον απευδή λόγον. εγώ δέ Ικέτιδες Αισχύλου.txt
- 64 αμφί σου λόγον. ει μέν Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 65 τόν πλείω λόγον, ει μή Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 66 άφατον αναύδητον λόγον εμοί θροείς. Ίων Ευριπίδη.txt
- 67 χρήν δίκαιον λόγον εν Αργείοις Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 68 παύεται σαφή λόγον. εντός δ' Αγαμέμνων Αισχύλου.txt

- 69 ' ἀέλπτα μηκύνω λόγον. 1120 επίσταμαι γάρ Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 70 ἐμ' ευπρεπή λόγον επειθάνων Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 71 ὄγλον δούναι λόγον, ες ἡλικας Ἰππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 72 τοῖσδ' αποστέργω λόγον• ευ γαρ Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 73 τόνδε ναυάρχους λόγον, εὐτ' ἂν Πέρσαι Αισχύλου.txt
- 74 τόνδε κραινόντων λόγον ημάς μετοικεῖν Ἰκέτιδες Αισχύλου.txt
- 75 μέσον τάξω λόγον; καί μὴν Ἥλεκτρα Ευριπίδη.txt
- 76 μεθέντι τόν λόγον. καγὼ τά Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 77 γ' εμού λόγον κακόν ηνέγκατ' Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 78 πάντ' επίστασαι λόγον, κείνου τε Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 79 εἶμι βελτίω λόγον. κει μὲν Ἰππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 80 παρθένου μέγαν λόγον κλύων, ἀδελφών Ἡρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 81 ; ἡ] κακόν λόγον κτήση πρὸς Ἡρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 82 . Οιδίπους ποῖον λόγον; λέγ' αὐθις, Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 83 τόνδ' εθώξας λόγον. λευρόν γάρ Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 84 εκ μέσου λόγον λόγχας δέ Ἥλεκτρα Ευριπίδη.txt
- 85 ωμήρευσε, συνθέντες λόγον. μάντις δ' Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 86 ' ἂν ὀρθοίη λόγον; μὴ δῆτα, Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 87 ἀρτίκολλον ἀγγέλου λόγον μαθεῖν• σπουδή Ἐπτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 88 Ὡ παρά λόγον μοι σὴ Ὀρέστης Ευριπίδη.txt
- 89 ἔχει σκέψαι λόγον νικά Κύπρις Τρωάδες Ευριπίδη.txt

- 90 . απέπτυσσα μὲν λόγον οἶον οἶον Ελένη Ευριπίδη.txt
- 91 ράπτοντος, εκκλέψης λόγον. ου γάρ Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 92 λόγῳ χρηστῶι λόγον. ου μὴν Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 93 τῶν ταλαιπῶρων λόγον ουκ ἔσχεν Προμηθεύς δεσμῶτης Αισχύλου.txt
- 94 ὦν, ἀφρονα λόγον ουρανίων μακάρων Ηρακλῆς Μαινόμενος Ευριπίδη.txt
- 95 μὲν μέθεσ λόγον, πέμψον δέ Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 96 , ὡσπερ ενδίδως, λόγον, πέμψων σ' Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 97 , ὦ πάτερ, λόγον, πείθειν ἐπάδουσ', Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 98 γέγων' ημίν λόγον, ποίω λαβῶν Προμηθεύς δεσμῶτης Αισχύλου.txt
- 99 ἢ γνοίη λόγον, 180πρίν άν Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 100 ἔργον ἢ λόγον 830 πύθη, κατά Ρήσος Ευριπίδη.txt
- 101 τόνδ' εκοίνωσας λόγον, σέ τ' Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 102 , ἔχει πλείω λόγον. σεμνοί δ' Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 103 ἐγώ σαυτῶ λόγον. σκέψαι δέ Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 104 ἀξιον φέρω λόγον σοί καί Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 105 κείθεν ἢ λόγον στειλώμεθα 670τό Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 106 οί τελευτήσω λόγον, 1030στεφάνωσον Ελλ Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 107 ερμηνεύσιν ευπρεπῶς λόγον. συ δ' Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 108 μη δέχη λόγον— 1060 συ δ Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 109 ἔχομεν ἢ λόγον σφαλείσαι κάθαμμα Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 110 , 940όταν παρά λόγον σώφρονας βάκχας Βάκχαι Ευριπίδη.txt

- 111 τόνδ' ετείνατον λόγον, 510 τίμημα τύμβου Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 112 διήλθον χάτερον λόγον τινά. ΟΡ. Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 113 , ή καί λόγον του προσπόλων Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 114 τε προς λόγον του σήματος 518 Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 115 πάντα ναμερτή λόγον. τούδε γάρ Πέρσαι Αισχύλου.txt
- 116 άπαντα νικά λόγον τό δ', Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνά.txt
- 117 πάντα νικήσω λόγον 1250τό φώς Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 118 τίνος βροτών λόγον τόνδ' εισακούσασ' Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 119 τιν' ήκομεν λόγον, υμίν τ' Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 120 δειλόν εισοίσεις λόγον; χώρει τίς Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 121 ήμοι, τλημονέστατον λόγον• ω σπέρμ' Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 122 ου σαφή λόγον ως δώματ' Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 123 - ά φεύγω λόγον ως τόν Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 124 πάντα πεύσομαι λόγον. όπως δ' Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 125 τόνδ' απαλλάσσω λόγον. ώμωξα δ' Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 126 είπε τοιούτον λόγον ώνθρωπε, μή Σοφοκλής Αίας.txt

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών στον συμφραστικό πίνακα συναντώνται πολλές φράσεις της ρητορικής – σοφιστικής στα κείμενα της τραγωδίας. Συγκεκριμένα εντοπίζονται: «ηδίστων λόγων, ου μακρών λόγων, δεινών λόγων, λόγων φράσω».

- 1 πρόσ χαράν λόγων. Άγγελος δέσποινα Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 2 ενδίδωσ' αεί λόγων. 1240ΑΓ. αχθεινά Εκάβη Ευριπίδη.txt

- 3 σύ κοινώνει λόγων. ΑΓ. ουχ Ελένη Ευριπίδη.txt
- 4 είπας οϊωνόν λόγων. ΑΧ. ως Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 5 ' επί σμικρών λόγων, Αίας, έτ' Σοφοκλής Αίας.txt
- 6 τέρματ' αιδοίων λόγων. ΒΑ. ήκουσα, Ικέτιδες Αισχύλου.txt
- 7 τών εμών λόγων. ΒΑ. ούτος, Ικέτιδες Αισχύλου.txt
- 8 , τώνδ' επήκοι λόγων. ΔΗΜΟΦΩΝ 120επίπε Ηρακλείδες
Ευριπίδη.txt
- 9 κουκ αγύμναστος λόγων. ΔΙ. είφ' Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 10 εμών ήκει λόγων. 1055ΗΛ. μέμνησο, Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 11 κλύης εμών λόγων. ΚΛ. φθογγής Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 12 μισθόν ηδίστων λόγων. ΟΡ. κοινή Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 13 ουδέν άν λόγων, Πυλάδη, τόδ' Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 14 ' ούνεκ' αγγέλου λόγων 340 Ρήσος παρέστω Ρήσος Ευριπίδη.txt
- 15 ή λελειμμένω λόγων; Τέκμησσα και Σοφοκλής Αίας.txt
- 16 σύ προύθηκας λόγων. ά δ' Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 17 ' αναπτυχαί, οίωv λόγων άρρητον εισήκουσ' Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 18 περισσεύοντα τών λόγων άφες, και Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 19 μήτερ, ου λόγων έθ' αγών, Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 20 μήκος τών λόγων έθου πλέον, Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 21 και τρίβων λόγων έλεξεν εις Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 22 εύσεπτον αγνειαν λόγων έργων τε Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 23 ήδη διά λόγων, ή σκήπτρά Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 24 δ', επει λόγων ήκουσαν, έσχον Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt

- 25 δόκησις αγνώς λόγων ήλθε, δάπτει Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 26 τών πάλαι λόγων ίχνος. 845 έστιν Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 27 ουχί περιπλοκάς 495 λόγων αθροίσας είπον, Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 28 θόρυβος καί λόγων ακοσμία; ΜΕ. Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 29 αν των λόγων αλγώ κλύων, Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 30 , ώ πάτερ, λόγων, αλλ' έργα Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 31 εμέ κήρυκες λόγων. αλλ', ώ Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 32 λέξω; ποιί λόγων αμηχανών έλθω; Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 33 τις τών λόγων ανήρ σοφός Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 34 μέ σοι λόγων απώση πόλλ' Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 35 τών σών λόγων αρεστόν ουδέν Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 36 'εμαυτή διά λόγων αφικόμην καλοιδόρησ Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 37 . Ίων Φέρε λόγων απώμεθ' άλλων. Ίων Ευριπίδη.txt
- 38 κρείσσων μυρίων λόγων βροτοίς. κείνης Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 39 έσθ' όπου λόγων γ' ακούσαι Σοφοκλής Αίας.txt
- 40 ; Ισμήνη --καί λόγων γ' αυτάγγελος, Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 41 σύν τάχει λόγων γάρ ου Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 42 πάς οράν. λόγων γε μήν Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 43 προφήτης σοι λόγων γενήσομαι. Πενθεύς Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 44 συμφέροντα λέξεται. λόγων δ' ακούσαι Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 45 αγών' έρχη λόγων. δεί τόνδε Φοίνισσες Ευριπίδη.txt

- 46 ου μακρών λόγων δείται ταραξω Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 47 υπερ- βολαίς λόγων δυσφρόνων παραβαλλό Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 48 ποιμένες 715κοινών λόγων δώσοντες αλλήλοις Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 49 ', ως μάθη, λόγων δώσω τόδ' Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 50 , στυγνός, ού λόγων εγώ άλγιστ' Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 51 των αεί λόγων. εγώ δε Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 52 από δεινών λόγων; εικός πέπονθα Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 53 τάχιστος τών λόγων ειπείν τε Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 54 ' ανήλωσεν γυνή λόγων ελέγχους, ώστε Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 55 πιστόν τόδε λόγων εμών δέχου 245 Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 56 τών σμικρών λόγων 640 επίπροσθέν εστι Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 57 ώδε σιγάν λόγων; επει σε Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 58 αστοί, τών λόγων επησθόμην προς Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 59 ; 250ΟΔ. πολλών λόγων ευρήμαθ' ώστε Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 60 σεμνομυθείς; ου λόγων ευσημόνων δει Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 61 χρηστόν καί λόγων ευφημίαν ελπίδα Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 62 εις έριν λόγων, ημείς μέν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 63 ' οίμαι διά λόγων ίόντ' εμού Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 64 τών μακρών λόγων 1335 καί τής Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 65 ' αντί τών λόγων κακώς. 240άγ', Ηρακλής Μαινόμενος
Ευριπίδη.txt
- 66 γαρ εκ λόγων καλών κακώς Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 67 . 130σπουδαί δέ λόγων κατατεινομένων ήσαν Εκάβη Ευριπίδη.txt

- 68 , τών εμών λόγων κλύων, Πενθεύ Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 69 πλείστων αγάμενος λόγων 965 κρείσσον ουδέν Άλκηστη Ευριπίδη.txt
- 70 ἔλθόντα προσφιλή, λόγων κρύψαι προς Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 71 μεν των λόγων λήξαι, σε Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 72 πάροιθε μέν λόγων λαθώμεθ' άμφω, Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 73 τών εμών λόγων μάτην γάρ Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 74 ποτ' εί λόγων μέμηνας ήδη, Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 75 . ώ ξένε, λόγων μέν κληδόν' Ελένη Ευριπίδη.txt
- 76 μακρῶ τάδε λόγων ματαίων, μή Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 77 όνων βουλευύματα, 450 λόγων ματαίων ούνεκ' Μήδεια
Ευριπίδη.txt
- 78 μακρών ημίν λόγων, μη και Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 79 μέν τών λόγων μνήμην έχω, Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 80 γάρ χρηστών λόγων ξενίων κυρήσεθ', Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 81 τών πατρός λόγων 40 οίόν τε Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 82 παλαιών εξαφίσταμαι λόγων, 480 ουκ ες Ιφιγένεια εν Αυλίδι
Ευριπίδη.txt
- 83 μέν τών λόγων ουκ ευτυχές. Ίων Ευριπίδη.txt
- 84 κλύοντας αιδεσθείς λόγων ούτ' αυτός Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 85 δή καινών λόγων ούτος γάρ Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 86 θεομαχήσω σών λόγων πεισθείς ύπο. Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 87 λάβωσι τών λόγων, 200 πλείους επεσφέρ Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 88 υμών εκ λόγων ποτ' ήλπισα. Ηρακλής Μαινόμενος Ευριπίδη.txt

- 89 πλείστον εκλείψω λόγων, πρὸς αὐτό Προμηθεύς δεσμώτης
Αισχύλου.txt
- 90 χρέος; ἢ λόγων πόλεος, ἐνεπέ Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 91 ταπίλοιπα των λόγων συ μεν Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 92 χωρῶμεν, ὡς λόγων τ' ἐπιστολάς Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 93 καυτός, εὐθείαν λόγων τέμνων κέλευθον, Ρήσος Ευριπίδη.txt
- 94 ' ἀρχάς τῶν λόγων ταύτας λάβω. Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι Ευριπίδη.txt
- 95 δεῖξαι φέρων, λόγων τε πίστιν Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 96 ; ποί καταστρέφεις λόγων τελευτήν; πῶς Πέρσαι Αισχύλου.txt
- 97 ἀντίπαιδος ἐκ λόγων τοσόνδ' ἐπνευσας, Ἀνδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 98 καί μεριμνητάς λόγων τούτους μεγίστην Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 99 Νηρήδος, ἐνδοθεν λόγων 820τῶν σῶν Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι Ευριπίδη.txt
- 100 οὔτος δυσχερέστερος λόγων 485τῶν τήσδε Ἰππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 101 . ΚΑ. παύσαι λόγων τῶνδ'. ἀλλά Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 102 . Ξούθος Παύσαι λόγων τῶνδ', εὐτυχεῖν Ἴων Ευριπίδη.txt
- 103 ἔκνον, 845 πέμπε λόγων φάμαν• ὡς Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 104 ἦδε τῶν λόγων φράσω. ὄρκους Ελένη Ευριπίδη.txt
- 105 ἀγών' ἔρχη λόγων, 235ὡς δὴ Ἀνδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 106 . 1015 Θησεύς ἀλις λόγων, ὡς οἱ Σοφοκλής Οιδίπους ἐπὶ Κολωνῶ.txt
- 107 γαίαν αἰσχίστων λόγων. ὄλοιο καί Ἰππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 108 τολμητός ἢ λόγων ὑπο; ΕΛ. Ελένη Ευριπίδη.txt
- 109 ' ἄλλο σῶν λόγων ὑπο, Οὐς Ἴων Ευριπίδη.txt

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών στον συμφραστικό πίνακα συναντώνται πολλές φράσεις της ρητορικής – σοφιστικής στα κείμενα της τραγωδίας. Συγκεκριμένα εντοπίζονται: «πεισθείς λόγους, πείθου λόγους, απιστήσω λόγους, λόγους θρασείς, λόγους τιμώμεν».

- 1 τοίς εμοίς λόγους. 1240 Ὑλλος ὠμοι, Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 2 τοίς εμοίς λόγους. ANTIΓONH καλώς Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 3 τ' εμοίς λόγους. 60 Δηιάνειρα ὦ Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 4 νύν καθέστηκας λόγους. EP. ο Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 5 τήδε συμβήναι λόγους. EP. τί Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 6 ' ἔλεγγε πλείοσιν λόγους. Ηλέκτρα ὦ Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 7 σοίσι φαίνεται λόγους. ΘΕ. ὦ Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 8 δέ σοίς λόγους. 1670 Ἰδού, μεθίημ' Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 9 τοίς σοίς λόγους. 940 Κρέουσα Φοίβ Ἴων Ευριπίδη.txt
- 10 , σοίς πεισθείς λόγους. 1270 Νεοπτόλεμο Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 11 τούδε προσχωρεῖν λόγους. Νεοπτόλεμος εμοί Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 12 , τοίσδε τοίς λόγους. Νεοπτόλεμος ούκουν Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 13 εἶτα συγχωρεῖν λόγους; TP. μακρηγορούμεν Ἰππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 14 τοιοῖδε νικῶνται λόγους. 330 Χορός Τέκμησος Σοφοκλής Αἴας.txt
- 15 σύ μή λόγους ἐκπλησσεῖ με. Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 16 ὡς τοίς λόγους ἐνεστιν ἀμοιβήν Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 17 ' ἀμαρτάνουσιν ἐν λόγους ἐπη ἀγ' Σοφοκλής Αἴας.txt
- 18 τοίσδε τοίς λόγους, ἡμαρτον, εἰ Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 19 εμοίς πείθου λόγους, ἴν' ἦις Ελένη Ευριπίδη.txt

- 20 ψευδόμεθα τοίς λόγοις ίσως. ΚΛ. Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 21 εμοίς πεισθής λόγοις. αδελφέ, μικρός Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 22 σοίς επειθόμην λόγοις. αιαί, κατ' Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 23 πρώτ' ου λόγοις αιρήσομαι. 795ώ Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 24 , μηδ' αλίτοιμι λόγοις. αλλά μοι Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 25 ξύνειμι καί λόγοις αμείβομαι, κλύων Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 26 ' είμι καί λόγοις αμείψομαι ός Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 27 πίθησθ' εμοίς λόγοις. ανήρ όδ' Ηρακλής Μαινόμενος Ευριπίδη.txt
- 28 , αλλά με λόγοις απώλλυς, έργ' Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 29 ταύτα πείσομαι λόγοις. γένοιτο δ' Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 30 σοίς απιστήσω λόγοις. γυνή δέ Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 31 κάτω ξυνίστορες λόγοις δ' εγώ Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 32 γαίας εμέ λόγοις δέ συμβάς Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 33 τοίς εμοίς λόγοις διδούς, 30 ει Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 34 . Κύπρις είλε λόγοις δολίοις, 290τερπνοί Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 35 δέ μαλθακοίς λόγοις δυναίμεθ', ενταύθ' Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 36 οίς πεπύργωσαι λόγοις, εγώ δέ Ηρακλής Μαινόμενος Ευριπίδη.txt
- 37 άλλοθεν φίλων λόγοις εθάρσυνόν τε Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 38 , ω τέκνον, λόγοις ελεούσι μεν, Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 39 γλώσσαν εν λόγοις εμήν. επει Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt

- 40 ; ΜΕ. αὐτῆ λόγους ἐμοῖσι πιστεύσον Ἑλένη Εὐριπίδη.txt
- 41 καὶ πιθοῦ λόγους ἐμοῖσιν εἶπερ Ἄλκηστη Εὐριπίδη.txt
- 42 σε πεισθῆναι λόγους ἐμοῖσιν• εἰ Φιλοκτῆτης Σοφοκλῆς.txt
- 43 κόμπου χάριν λόγους ἐνεῖται. βαίνει Τρωάδες Εὐριπίδη.txt
- 44 ; πειστέον πατρός λόγους. ἐντῦναθ' ἵππους Ἰππόλυτος Εὐριπίδη.txt
- 45 , πολλά μὲν λόγους ἐπερρόθησε, πολλά Σοφοκλῆς Τραχινίαι.txt
- 46 αὐτῆν, οὐ λόγους ἐρρύσατο. Κρέουσα Ἴων Εὐριπίδη.txt
- 47 γάρ τότε λόγους ἐτέγγεθ' ἦδε Ἰππόλυτος Εὐριπίδη.txt
- 48 , τοῖς μὲν λόγους ἠύφρανε, τοῖς Ορέστης Εὐριπίδη.txt
- 49 ομόσε τοῖς λόγους θέλων, ἀκέραιος, Ορέστης Εὐριπίδη.txt
- 50 δε τοῖς λόγους θρασεῖς. Νεοπτόλεμο Φιλοκτῆτης Σοφοκλῆς.txt
- 51 δεσποτῶν ἐρεῖ 500 λόγους ἰάπτων ἴδετε Σοφοκλῆς Αἴας.txt
- 52 καὶ παρευκῆλει λόγους, 100κλέπτουσα μύθοι Ἡρακλῆς Μαινόμενος
Εὐριπίδη.txt
- 53 πύθοιτό τις λόγους κολάζειν ὦ Σοφοκλῆς Αἴας.txt
- 54 τοισίδ' ἔσταμεν λόγους, κουδεῖς ἐτόλμησ' Ἡρακλείδες Εὐριπίδη.txt
- 55 μὲν ἐν λόγους, λάθραι δέ Ἰππόλυτος Εὐριπίδη.txt
- 56 μὴ λῖαν λόγους, μῆδ' ἐνδεῆς Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι Εὐριπίδη.txt
- 57 καὶ πεισθεῖς λόγους, 715μητέρα κατακτάς Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις Εὐριπίδη.txt
- 58 σύ πρᾶνον λόγους μόνης γάρ, Πέρσαι Αἰσχύλου.txt
- 59 σοῖς ἀμιλλώμαι λόγους νεκροῦ παρόντος Ἰππόλυτος Εὐριπίδη.txt
- 60 ἐμοῖς πεισθῆς λόγους, οἷός σε Προμηθεύς δεσμώτης
Αἰσχύλου.txt

- 61 βαρβάρου πεισθείς λόγοις, ου γάρ Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 62 εμοίς πείσθη λόγοις ου γάρ Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 63 ' άγαν φοβείν λόγοις 215 ούτε θαρσύνειν. Πέρσαι Αισχύλου.txt
- 64 ' άξοντες η λόγοις πάλιν; Έμπορος Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 65 γ' εν λόγοις πείσειν δυνησόμεσθα Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 66 , ανδρός Έλληνος λόγοις πεισθείς', ός Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 67 δ' εν λόγοις πρεσβεύεται σέβω Ευμενίδες Αισχύλου.txt
- 68 έδειξας εν λόγοις προμηθίαν αλλ', Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 69 , ως αμιλληθώ λόγοις προς νουθετήσεις Ηρακλής Μαινόμενος
Ευριπίδη.txt
- 70 , εξόν διορθώσαι λόγοις σάν έριν, Ελένη Ευριπίδη.txt
- 71 λείπω χειρία λόγοις σέθεν. ΒΑ. Ικέτιδες Αισχύλου.txt
- 72 τιν' εν λόγοις στυγείν [αντ. Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 73 τοίσδ' ανταμείβομαι λόγοις 155σύ δ' Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 74 εν όμμασιν λόγοις τ' ελέγξω Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 75 χαίρω σοίς λόγοις, τά δ' Ελένη Ευριπίδη.txt
- 76 τοίσδε τοίς λόγοις τάδε έχω Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 77 δέ πιστεύων λόγοις τάξιν φυλάζων Ρήσος Ευριπίδη.txt
- 78 τοίς εμοίς λόγοις τάχα, όταν Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 79 ξέν', ου λόγοις τιμώμεν', αλλά Σοφοκλής Οιδίπους επί
Κολωνώ.txt
- 80 ' ου καταισχύνεις λόγοις, τιμών τε Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 81 ; ως εγώ λόγοις 385 τοίς νύν Σοφοκλής Τραχινίαι.txt

- 82 , ανδρί δημότη690 λόγους τοιούτους, οίς Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 83 ρεσθαι κέαρ.' λόγους τοιούτους πλαγκτός Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 84 ; πως απιστήσω λόγους 1350 τοις τούδ', Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 85 ' αὐτὸς τοῖς λόγους τούτοις φανῆς. Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 86 κερκίσιν οὔτε λόγους φάτιν αἶον Ἴων Ευριπίδη.txt
- 87 τ' εμοίς λόγους φίλου μετ' Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 88 λεχθείσι συγχωρεῖν λόγους. 300φθέγξει τι, Ἰππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 89 ηδύς τις λόγους φρονών κακώς Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 90 μάρτυς εν λόγους, ως εἰς' Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 91 μάντεων πεισθεῖς λόγους 575ὄλωλεν ως Ἰφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 92 κείνους τοῖς λόγους ὄντας θρασεῖς. Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 93 τὸν θεῶν λόγους ὅστις κλύων Ἰφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών στον συμφραστικό πίνακα συναντώνται πολλές φράσεις της ρητορικής – σοφιστικής στα κείμενα της τραγωδίας. Συγκεκριμένα εντοπίζονται: βραχύς λόγος, Εἴρηται λόγος, ορθοῦται λόγος, απλούς λόγος, φαιδρύνει λόγος».

- 1 σμικρός εξαρκεί λόγος. Αντιγόνη ὄδ' Σοφοκλής Οιδίπους ἐπὶ Κολωνῶ.txt
- 2 ' Ερμιόνης ἐστὶν λόγος; ΕΛ. ἀγαμος Ελένη Ευριπίδη.txt
- 3 σαφῆς οὔτος λόγος Ελένη δ' Ελένη Ευριπίδη.txt
- 4 ταμπλακήμαθ', ως λόγος, Ζεὺς ἄλλος Ἰκέτιδες Αισχύλου.txt
- 5 πημάτων ἀρχει λόγος. 815ΘΕ. ου Ἀλκηστη Ευριπίδη.txt
- 6 δ', ως λόγος. 535ΙΦ. ὀλοῖτο, Ἰφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt

- 7 εν Μυκηναίοις λόγος. ΙΦ. ώ Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 8 ή μάτην λόγος . . . Κρέουσα Τί Ίων Ευριπίδη.txt
- 9 κάμ' έχει λόγος. ΜΕ. ουπόποτ' Ελένη Ευριπίδη.txt
- 10 θάνω βραχύς λόγος. Μενέλαος Ώ Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 11 τώ πλήθει λόγος; Ξένος εκ Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 12 έστι τις λόγος; ΟΡ. ουδεις Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 13 ', ής απανταχού λόγος. ΟΡ. ως Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 14 τεκόντας ήν λόγος. Οιδίπους πώς Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 15 έπαλξιν. Είρηται λόγος. Ορέστης Ώ Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 16 ' ού σιγής λόγος. Ορέστης Λέγοιμ' Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 17 φυγάδας, ως λόγος. Πολυνείκης καλοίς Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 18 κακού μείων λόγος. Τέκμησσα πότερα Σοφοκλής Αίας.txt
- 19 κυπτός ορθούται λόγος. Τροφός αλλ' Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 20 ποί προβήσεται λόγος; ΦΑ. εκείθεν Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 21 γάρ ουντεύθεν λόγος. ΦΑ. ώ Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 22 τίς ήν λόγος; Χορός άλις Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 23 • ωδ' έχει λόγος. 225 Χορός έστι Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 24 καί καρανούται λόγος; Χορός εν [Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 25 όρκον. είρηται λόγος. 710 Χορός και Ευμενίδες Αισχύλου.txt
- 26 πόλεος εκλείπειν λόγος. Χορός μήποτ' Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 27 καιρόν εξείργοι λόγος. ά δ' Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 28 ', ίν' αυτός λόγος έχη μορφάς Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 29 . α] ποί λόγος ήκει; διά Τρωάδες Ευριπίδη.txt

- 30 θανείν απλούς λόγος. ήν δ' Ελένη Ευριπίδη.txt
- 31 παρ' Αίδα λόγος αιέν έχει Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 32 ' ένεστί μοι λόγος; αλλ' ει Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 33 ροτοίς γέρων 750 λόγος [αντ. γ. Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 34 Καί μήν λόγος γ' ήν Ρήσος Ευριπίδη.txt
- 35 ήλθέ μοι λόγος γάμων. ΚΛ. Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 36 σόν πείσει λόγος γάρ έκ Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 37 ' αναγκαίως έχει. λόγος γάρ εστιν Ελένη Ευριπίδη.txt
- 38 άν τούτου λόγος γένοιτ' άν Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 39 1660 ωδ' έχει λόγος γυναικός, ει Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 40 έδωκα καντεδεξάμην. λόγος δ' ο Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 41 ταύταιν ζυνών; λόγος δ' ός Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 42 . Χορός ικνεΐται λόγος διά στηθέων, Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 43 αλλ' επίφθονος 530 λόγος διελθειν ως Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 44 χρήζω, χω λόγος διοίχεται. Θησεύς Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 45 , προύπτος αγγέλου λόγος• διπλαί μέριμναι, < Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 46 . 865ΑΧ. ο λόγος εις μέλλοντ' Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 47 ή ζαμενής λόγος εκ Δαναών Σοφοκλής Αΐας.txt
- 48 με φαιδρύνει λόγος. 1120 επ Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 49 βιοτής αυτόν λόγος εστί φύσιν, Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 50 ώδ' έχει λόγος. θέλοντι δ', Χοηφόροι Αισχύλου.txt

- 51 μέντοι χω λόγος καλός προσήν, Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 52 Θησεώς παίδαας λόγος κλήρωι λαχόντας Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 53 ; Βα. ναί λόγος κρατεί σαφηνής Πέρσαι Αισχύλου.txt
- 54 ' ο πάς λόγος 910κτενεί νιν Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 55 γίγγονται κακοί. λόγος λέλεκται πας• Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 56 θνητοίς εισαεί λόγος μέγας τής Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 57 Τραχινίαι Δηιάνειρα λόγος μέν εστ' Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 58 μνείαν έχειν. 465 λόγος μέν ούν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 59 ' ώδ' έχει λόγος. μή σοι Πέρσαι Αισχύλου.txt
- 60 δ' άδικος λόγος νοςών εν Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 61 αυτά καταβαλεί λόγος, ουδ' ει Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 62 τιν' ήκειν λόγος ουδέν άζονθ', Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 63 , καί προβή λόγος ουχ ήπερ Ίων Ευριπίδη.txt
- 64 τωνδ' εικάσαι λόγος πάρα. παντοδαπός Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 65 ουπιών ημίν λόγος 630 προς τόνδ' Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 66 ήν πολύς λόγος 1140σέ και Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 67 άν ήν λόγος σέθεν. είη Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 68 βεβάσι, χω λόγος σημαινέτω. 345 Άγγε Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 69 κάμ' ήκει λόγος σοί μέν Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 70 . είς μου λόγος σοι πάντα Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 71 ο γούν λόγος σοι πάς Σοφοκλής Αντιγόνη.txt

- 72 ὄδ' αὐ λόγος σοι τού Ηρακλείδης Ευριπίδη.txt
- 73 οἶκον σός λόγος στέλλει πάλιν. Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 74 ἦν αὐτός λόγος στείχειν ἴν' Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 75 γαίαν: εἰρήται λόγος. στείχω δέ, Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 76 ἡδ' υποψία λόγος τ' εν Ελένη Ευριπίδη.txt
- 77 ἄλλος εκβαίνει λόγος, τίν' αὐ Τρώαδες Ευριπίδη.txt
- 78 Ο δέ λόγος τίς εστι Ἴων Ευριπίδη.txt
- 79 . μή καί λόγος τις Ζήνα ΙΚέτιδες Αισχύλου.txt
- 80 ροτούς. Χρυσόθεμις λόγος τις αὐτήν Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 81 μαντεῖον, ως λόγος τις εν Ευμενίδες Αισχύλου.txt
- 82 δέ δή λόγος τις ως Ελένη Ευριπίδη.txt
- 83 ευσεβής πίθοι λόγος. τοιάδε δημόπρακτος ΙΚέτιδες Αισχύλου.txt
- 84 ' ων, χω λόγος τοιόσδε μου. 138 Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 85 ' ο πληθύων λόγος, τό κοῖλον Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 86 καί θεούς λόγος 965 χρυσός δέ Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 87 έστι Καδμείων λόγος ως ἦν Ηρακλής Μαινόμενος Ευριπίδη.txt
- 88 δέ θηλειών λόγος. ὁ δ' Ηλέκτρα Ευριπίδη.txt
- 89 γάρ εξαιρεί λόγος ὁ καί Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 90 εξ αρχής λόγος, ὅσοις προσήλθον Ευμενίδες Αισχύλου.txt

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών στον συμφραστικό πίνακα συναντώνται πολλές φράσεις της ρητορικής – σοφιστικής στα κείμενα της τραγωδίας. Συγκεκριμένα εντοπίζονται: «φράζε δευτέρω λόγω, μή βλάβπη λόγω, κου λόγω δείξω μόνον, καπέδειξαν, ου λόγω μόνον, κου λόγω τεκμαίρομαι».

- 1 κάτοισθα δηλώσαι λόγω; Άγγελος τών Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 2 τας εμάς λόγω. Απόλλων ουδ' Ευμενίδες Αισχύλου.txt
- 3 πάντα προσφύσω λόγω. ΒΑ. άπιστα Ικέτιδες Αισχύλου.txt
- 4 δέ πεπυσμένη λόγω. Δηιάνειρα πώς Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 5 τούτο σημανείς λόγω. 1000ΕΚ. έστ', Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 6 δ' εστόν λόγω. ΕΛ. πότερος Ελένη Ευριπίδη.txt
- 7 , τώδε πιστεύω λόγω. Ηλέκτρα τίν', Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 8 μείζον ή λόγω. Ιοκάστη 390τίς Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 9 δήλος εί λόγω. 855 Κακών γάρ Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 10 , τώ νύν λόγω; Κλυταιμνήστρα δει Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 11 δεινά; Ρυσιάζομαι λόγω. Κρέουσα Ούκ, Ίων Ευριπίδη.txt
- 12 γε νύν λόγω. [90] Κρέων ει Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 13 ποτ' εξέβης λόγω; Νεοπτόλεμος ουκ Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 14 , φράζε δευτέρω λόγω. Οδυσσεύς Αχιλλέως Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 15 τώ νύν λόγω; Οιδίπους εμοί Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 16 μή βλάβη λόγω. ΠΡ. αλγεινά Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 17 τούνομ' αφθόνω λόγω. ΧΟ. Αίγυπτος. Ικέτιδες Αισχύλου.txt
- 18 πείθω νιν λόγω. Χο. έπου. Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 19 τωδ' επιστατεί λόγω. Χο. ούκ, Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 20 τωδ' επιστατεί λόγω. Χο. ούκ, Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 21 ' ουκ απαμβλυνείς λόγω. 715 Χορός νίκη Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 22 τόνδε πείσαντες λόγω άγοιντο νήσου Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt

- 23 μισείς μέν λόγω, έργω δέ Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 24 μέν εν λόγω αλγεινά, τοίς Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 25 τώ σώ λόγω 640 αυτός δ' Ευμενίδες Αισχύλου.txt
- 26 μηδέ κινείται λόγω, αυτός μαθήσει, Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 27 Ορέστου, πλήν λόγω γ' ησκημένον. Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 28 ' εμόν πατέρα λόγω γάρ ήσαν Άλκηστη Ευριπίδη.txt
- 29 ' εφορκός εν λόγω γένη τό Ικέτιδες Αισχύλου.txt
- 30 Δίον αψευδεί λόγω γείνατο παίδ' Ικέτιδες Αισχύλου.txt
- 31 [αντ. γ λόγω γοάται δέ Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 32 έσται, τώ λόγω δέ χρήσομαι Ίων Ευριπίδη.txt
- 33 ώδ' ηνθισμένον. λόγω δέ χρώ Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 34 τεθνηκώς ηγ• λόγω δε σ' Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 35 έτοιμος, κου λόγω δείξω μόνον Σοφοκλής Αίας.txt
- 36 , τώδ' υπηρέτεις λόγω, εί σοι Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 37 γάρ εν λόγω επειπερ άλλως, Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 38 πάρεισιν εν λόγω θέλει κατόπτης Ρήσος Ευριπίδη.txt
- 39 εν ψήφου λόγω θέσθαι δυναίμην, Ρήσος Ευριπίδη.txt
- 40 τούθ', όταν λόγω θανών έργοισι Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 41 θερμά κου λόγω κακά και Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 42 εκρυσμένον, 55 όπως λόγω κλέπτοντες ηδειαν Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 43 τούς σοφούς λόγω μάτην θνήσκοντας Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt

- 44 προσφέρεις εμοί, λόγω μέν εσθλά. Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 45 ' επήγεσα. ΜΗ. λόγω μέν ουχί, Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 46 ενθάδε, ξένος λόγω μέτοικος, είτα Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 47 θανάσιμον μόρον λόγω με τοιώδ' Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 48 αβείν. 675 Χορός λόγω μεν εξήκουσ', Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 49 ' έργα τώ λόγω μηνύεται. έφυσας Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 50 καπέδειξαν, ου λόγω μόνον. Αίγισθος Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 51 εν ταυτώ λόγω. 1655 μόρω δ' Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 52 , ούτε νικήσας λόγω ούτ' εις Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 53 κουχ υποστέλλη λόγω, ούτω δ' Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 54 τά πάτρια λόγω παλαιά δώμαθ', Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 55 μ' ειδέναι λόγω παλαιάς τωνδ' Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 56 εν σμικρώ λόγω παρήκεν, ώστε Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 57 τώδ' επεμβάλλεις λόγω, παραινέσαι σοι Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 58 μην η λόγω πείσαντες άξειν Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 59 σ' εχεγγύω λόγω πεισθείς' απωθώ Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 60 χερσίν ή λόγω πορεύεται, δίκας Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 61 ' εχώρουν Τίνι λόγω πορθμεύετε κλέπτοντ Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 62 ' έρωμαι δύο λόγω προθείς' άμα, 560 Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 63 σύν αφανεί λόγω σ' άτιμον Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt

- 64 χραίνεσθαι πόλιν, λόγω σκοπούσι τήν Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 65 εν ενί λόγω, σοφά τ' Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 66 πήματ' ου λόγω. ταδ' αυτόδηλα, Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 67 δέ τίς λόγω τε καί Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 68 . έργω κου λόγω τεκμαίρομαι. ορμώμε Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 69 σοι τώ λόγω τις ηδονή. Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 70 ΠΡ. απλώ λόγω τούς πάντας Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 71 ως απλώ λόγω τών νύν Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 72 ουδέν ή λόγω φέροις. Οιδίπους Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 73 εν πτυχαίς, λόγω φράσω σοι Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 74 δέλτου πτυχαίς λόγω φράσω σοι Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 75 ταύτ' αμείψασθαι λόγω, ως ου Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 76 τώδ' απέρριπται λόγω, 215 όθεν βροτοίσι Ευμενίδες Αισχύλου.txt
- 77 μή διεξελθών λόγω. ώ φίλταθ', Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 78 ', αλλ' απλώ λόγω, 610 ώσπερ δίκαιον Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών στον συμφραστικό πίνακα συναντώνται πολλές φράσεις της ρητορικής – σοφιστικής στα κείμενα της τραγωδίας. Συγκεκριμένα εντοπίζονται: «μήκος έκτεινον λόγου, σαφηνεία λόγου, λύειν λόγου, εκπλήσσει λόγου».

- 1 ; παραφρονώ φόβω λόγου. 805 Άγγελος φρ Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt

- 2 φροιμίους άρχη λόγου. Άγγελος ώ Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 3 προστιθείς σπουδήν λόγου; ΑΓ. βάκχας Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 4 εγγύς ών λόγου. Αλέξανδρος Σέ Ρήσος Ευριπίδη.txt
- 5 παρόντος εκπλήσσον λόγου; ΒΟΥ. ήκουσιν Ιφιγένεια εν
Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 6 φροιμίους άρχηι λόγου. ΜΕ. τεθνάσ' Ηρακλής Μαινόμενος
Ευριπίδη.txt
- 7 τούδε δεσπόσω λόγου. Χο. των Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 8 μήκος έκτεινον λόγου. Χορός έχρησας Ευμενίδες Αισχύλου.txt
- 9 ουκ αισχρόν λόγου ήν παίς Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 10 εκ σμικρού λόγου 620 ίν' ουμός Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 11 εν ξυναλλαγή λόγου. αλλ' ημίν Σοφοκλής Αίας.txt
- 12 πριαίμην ουδενός λόγου βροτόν όστις Σοφοκλής Αίας.txt
- 13 . αλλ', εκ λόγου γάρ άλλος Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 14 εκποδών έστω λόγου γνώση γάρ Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 15 ' εμποληθείς τού λόγου δ' ου Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 16 ; 280 Άγγελος Έγνωσ λόγου δέ δίς Ρήσος Ευριπίδη.txt
- 17 γένος. μακρού λόγου δει ταύτ' Προμηθεύς δεσμώτης
Αισχύλου.txt
- 18 άν φέρων λόγου δικαίου μηχανημα Σοφοκλής Οιδίπους επί
Κολωνώ.txt
- 19 , και σαφηνεία λόγου ειδώς τα Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 20 δει μακρού λόγου 875 ειπείν, σύ Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 21 ες ταυτόν λόγου, εκουσίως τήνδ' Τρωάδες Ευριπίδη.txt

- 22 ηνίκ' ηρχόμην λόγου, 890ελευθερώσειν μ' Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 23 κάθαμμα λύειν λόγου; ετύχομεν δίκας. Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 24 μ' εκπλήσσει λόγου, καί καθ' Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 25 , μηδ' ατιμάσης λόγου. καί τήδε Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 26 παντός αν λόγου κακού γλώσση Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 27 τ' αλλαγά λόγου καμείν; – γυναικός Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 28 . Ηρακλής δεινού λόγου κατήρξας ειπέ Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 29 μέν τού λόγου κενόν τόδε, 825 Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 30 ' ού σιγή λόγου κρείσσων γένοιτ' Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 31 τούδε τού λόγου μάλιστ' άν Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 32 κάμνει τού λόγου μάλιστά σοι; Ίων Ευριπίδη.txt
- 33 . ΠΡ. άλλου λόγου μέμνησθε, τόνδε Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 34 . ΤΕ. άλλου λόγου μέμνησο, μή Ελένη Ευριπίδη.txt
- 35 τί μοι λόγου μετά. ΘΗ. Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 36 ' ημίν τού λόγου μέτεστι δή. Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 37 , εκ τίνος λόγου 515 μεθύστερον τιμώ Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 38 Πώς έχει; Λόγου μετάδος, ώ Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 39 '; εκ τίνος λόγου νοσεί δόμος; Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 40 ' ενός κρατώ λόγου. ου γαρ Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 41 τού πρόσθεν λόγου, ούτοι ποτ', Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 42 παρόντων ήμισυς λόγου πάρα. Χορός Ευμενίδες Αισχύλου.txt

- 43 ουδ' έξω λόγου πέπονθας, οργαί Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 44 σοι δείξω λόγου. πατήρ μέν Ευμενίδες Αισχύλου.txt
- 45 τούτο γάρ λόγου πολλού καλώς Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 46 αρχή τού λόγου πρέπουσά μοι. Ίων Ευριπίδη.txt
- 47 840πέρα καί λόγου πρόσω τάδ' Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 48 ' ουδ' αποστήσει λόγου, πρώτον πυθέσθαι Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 49 ' εξ ουδενός 730 λόγου σιωπάς καπόπληκτος Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 50 ' έδρα σμικρού λόγου. σοί φασίν Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 51 μέν εις λόγου στάσιν τοιάνδ' Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 52 αμά κόνις λόγου τ' άνοια Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 53 μοι τού λόγου τάδ' αρχέτω Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 54 . εκ τίνος λόγου; τίς αυτόν Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 55 ημάς αξιοί λόγου τινός γυνή, Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 56 εγώ βραβεύς λόγου 275τούδ' ειμί, Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 57 μέν τού λόγου τούδ' εξερώ, Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 58 τώνδε, σύμβουλοι λόγου 170 τούδέ μοι Πέρσαι Αισχύλου.txt
- 59 ' άπελθε τού λόγου τούτου, γύναι. Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 60 μοι τού λόγου τούτου φέρει, [520] Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 61 δέ τις λόγου: ως αμφί Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 62 εν ανδράσιν λόγου; όστις πρός Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 63 καί σοφού λόγου, ότω με Ρήσος Ευριπίδη.txt

- 1 ; ώ δεινοί λόγοι. ΕΛ. κατεδάκρυσσα Ελένη Ευριπίδη.txt
- 2 εισίν ιατροί λόγοι; ΠΡ. εάν Προμηθεύς δεσμώτης Αισχύλου.txt
- 3 ; ή τίνες λόγοι; Παιδαγωγός τελουμ Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 4 τοι σμικροί λόγοι 415 έσφηλαν ήδη Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 5 ουν μέσω λόγοι. 820αλλ' εία Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 6 . αλλ' οι λόγοι γε καταπαλαίουσιν Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 7 άσαντος εξεφαίνετο. λόγοι δ' εν Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 8 ευπρύμνου νεώς. λόγοι δ' εχώρουν Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 9 γ' εμοί λόγοι. εγώ γάρ Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 10 οίδε δύστηνοι λόγοι. εσκεπάμην δέ Ηρακλής Μαινόμενος
Ευριπίδη.txt
- 11 ' επωιδαί καί λόγοι θελκτήριοι φανήσετα Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 12 εν Αργείοις λόγοι καθείλον ημάς Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 13 τύχης ωρμισμένον. λόγοι μέν οίδε Ηρακλής Μαινόμενος
Ευριπίδη.txt
- 14 . μεγάλοι δέ λόγοι1350 μεγάλας πληγάς Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 15 δ' Απόλλωνος λόγοι, οί φασιν Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 16 ξυμβεβάσί μοι λόγοι οι τήσδ' Ελένη Ευριπίδη.txt
- 17 εν μέσσωι λόγοι, οικτρά δέ Ελένη Ευριπίδη.txt
- 18 καλοί λίαν λόγοι ου γάρ Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 19 ου ψευδείς λόγοι. ου λέκτρ' Ηρακλής Μαινόμενος Ευριπίδη.txt
- 20 . θολεροί δέ λόγοι παίουσ' εική 885 Προμηθεύς δεσμώτης
Αισχύλου.txt

- 21 εκπλήσσοσσί με 935 λόγιοι, παραλλάσσοντες έξε Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 22 αικών δειματούμενοι λόγιοι 845 πεδάρσιοι θρώσκ Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 23 , ουμοί μέν λόγιοι πρός αιθέρα 335 Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 24 κρείσσονες, τίνες λόγιοι τήσδ' άν Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 25 , ως επλήθουον λόγιοι, τρισώματός τ Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 26 πάρεισιν οι λόγιοι 385 ός ούτ' Ίων Ευριπίδη.txt

3.7 Η διάρθρωση της επιχειρηματολογίας

Η επίδραση της ρητορικής γλώσσας φαίνεται στη διάρθρωση των επιχειρημάτων, ιδιαίτερα στα έργα του Ευριπίδη. (Goldhill,2012, σελ. 200 κ .ε.). Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντάται έξι φορές η μεταβατική – διαρθρωτική φράση : «πρώτον μέν ούν», επτά φορές η φράση «καί πρώτα μέν», τριάντα φορές η φράση «πρώτα μέν», εννιά φορές η φράση «μέν πρώτον», έξι φορές η φράση «δεύτερον δέ» . Μάλιστα, όλες σχεδόν οι μεταβατικές – προσθετικές διαρθρωτικές φράσεις συναντώνται στον Ευριπίδη, όπως φαίνεται παρακάτω:

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 6

1 6 5 πρώτον μέν ούν

1 καί νύν λαμβάνειν, είπερ ποτέ. πρώτον μέν ούν κατ' ούρον ώσπερ
Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt

2 σκιάς τήν Αφροδίτην καλλονήι θηρώμενος. 460 πρώτον μέν ούν μοι λέξον
όστις Βάκχαι Ευριπίδη.txt

- 3 ; εἰλέ σ' ἡ Δίκη χρόνωι; πρῶτον μὲν οὖν μοι δεύρ' ἐπίστρεψον
 Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 4 τις ἡμῶν δυστυχή λάβη τύχην. πρῶτον μὲν οὖν μοι ταγάθ' ἐξάσαι
 Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 5 ' ὅς ἡμῖν πομπός ἦν θεωρίας. πρῶτον μὲν οὖν ποιηρόν ἴζομεν νάπος,
 Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 6 γάρ σ' οὐκ εατέον κλύειν. πρῶτον μὲν οὖν τάρρητ' (εν ἀρρήτοισι
 Ηρακλῆς Μαινόμενος Ευριπίδη.txt

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 7

1 7 6 καί πρῶτα μὲν

- 1 ' ομοῦ εκατόν προσήγε συμμιγή βοσκήματα. καί πρῶτα μὲν δειλαιοῦ
 ἴλεω φρενί, Σοφοκλῆς Τραχινίαι.txt
- 2 , αὐταῖς ἐν ἀρβύλαισιν ἀρμόσας πόδας. 1190 καί πρῶτα μὲν θεοῖς εἰπ'
 ἀναπτύξας Ἰππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 3 παλαιαί παρθένοι τ' ἐτ' ἄζυγες. 695 καί πρῶτα μὲν καθείσαν εἰς ὠμούς
 Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 4 τ' ἀδελφοῦ φιλάτης τε συγγόνου. 1060 καί πρῶτα μὲν μοι τοῦ λόγου
 Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 5 ἐκ τε τειχεῶν ἡμῶν πάρα. καί πρῶτα μὲν προσήγε Νηίταις πύλαις 1105
 Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 6 ἤκω Θεῖτις λιπούσα Νηρέως δόμους. καί πρῶτα μὲν σοι τοῖς
 παρεστώσιν Ἀνδρομάχη Ευριπίδη.txt

7 θεάματα 1140 ξύνθημα παρφέρωντι ποιμέσιν λόγων. καί πρώτα μὲν
τόξιοι καὶ μεσαγκύλοι Φοίνισσες Ευριπίδη.txt

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 30

1 30 18 πρώτα μὲν

1 οἷς Ἄρης εγγείνατο μάχην συνάψαι, πρώτα μὲν Λυκάωνι, αὐθις δὲ Κύκνω,
Ἀλκηστη Ευριπίδη.txt

2 . Καλῶς δ' Απόλλων πάντ' ἐπραξε πρώτα μὲν 1595 ἄνοσον λοχεύει σ', ὥστε
Ἴων Ευριπίδη.txt

3 ' ὦν δέδωκ' εὐνοίαν ἐξηγούμενος. οἷ πρώτα μὲν βλέποντες ἐβλεπον
μάτην, κλύοντες Προμηθεὺς δεσμώτης Αἰσχύλου.txt

4 καὶ κακῶν τρικυμία 1015 ἐπεισ' ἄφυκτος. πρώτα μὲν γὰρ οκρίδα φάραγμα
βροντή Προμηθεὺς δεσμώτης Αἰσχύλου.txt

5 γυναϊκές εσμεν ἀθλιώτατον φυτόν ἄς πρώτα μὲν δεῖ χρημάτων
υπερβολή πόσιν Μήδεια Ευριπίδη.txt

6 εκατόν προσήγε συμμιγή βοσκήματα. καί πρώτα μὲν δείλαιος ἰλεω φρενί,
κόσμω Σοφοκλῆς Τραχινίαι.txt

7 πάν οἷος δορυσσούς Ἀμφιάρεως, τά πρώτα μὲν δόρει κρατύνων,
πρώτα δ' Σοφοκλῆς Οιδίπους ἐπὶ Κολωνώ.txt

8 ' εἶη καταγηράσκειν. 125 τῶν γὰρ μετρίων πρώτα μὲν εἰπεῖν τούνομα νικά,
χρήσθαι Μήδεια Ευριπίδη.txt

9 ἰσῶθεος Δα- ρεῖος ἄρχε χώρας. πρώτα μὲν εὐδοκίμους στρατιάς ἀπε-
αντ. Πέρσαι Αἰσχύλου.txt

- 10 εν αρβύλαισιν αρμόσας πόδας. 1190καί πρώτα μὲν θεοὶς εἶπ' αναπτύξας
χέρας Ἰππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 11 φῆις, σωφρονέστερος γεγώς. επίσταμαι γάρ πρώτα μὲν θεοῦς σέβειν
φίλοις τε Ἰππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 12 δούναι χάριν, 720γύναι, πρόθυμός εἰμι, πρώτα μὲν θεῶν, ἔπειτα παίδων
ῶν Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 13 παρθένοι τ' ἐτ' ἄζυγες. 695καί πρώτα μὲν καθείσαν εἰς ὠμούς κόμας
Βάκχαι Ευριπίδη.txt
- 14 χερῶν μιάσματος. ελθῶν δ' ἐκείσε πρώτα μὲν μ' ουδεὶς ξένων ἐκῶν
Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 15 μόνον νῦν δ' εἰμί δούλη. πρώτα μὲν με τούνομα θανείν ἐράν Ἐκάβη
Ευριπίδη.txt
- 16 ' ἀδελφοῦ φιλάτης τε συγγόνου. 1060καί πρώτα μὲν μοι τοῦ λόγου τάδ'
Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 17 στεναγμὸν οἰμωγὴν θ' ομοῦ; τά πρώτα μὲν νυν πίτυλος Ἀργεῖου δορός
835 Ἡρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 18 δ' ἄλλος ἠύθυνεν δόρυ. τά πρώτα μὲν νυν ρεῦμα Περσικοῦ στρατοῦ
Πέρσαι Αἰσχύλου.txt
- 19 μαθήσεται. 615 ἀλλ' ἔρπε, καὶ φύλασσε πρώτα μὲν νόμον, τό μή 'πιθυμείν
Σοφοκλῆς Τραχινίαι.txt
- 20 ' ἐς τήνδ' ἐστίαν ἐδεξάμην. ὅς πρώτα μὲν πενθούντα δεσπότην ορών
ἐσήλθε Ἄλκηστη Ευριπίδη.txt
- 21 τε τειγέων ἡμῶν πάρα. καί πρώτα μὲν προσήγε Νηίταις πύλαις 1105λόχον
Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 22 ' ἄγαν ὠνωμένον, 410ὅπως ἀνάτα ταῦτα πρώτα μὲν πόλει, αυτοῖσί θ' ἡμῖν
Ἰκέτιδες Αἰσχύλου.txt

- 23 κείνης χρεών. 975 Θρήνοις δ' αδελφαί πρώτα μὲν σέ υμνήσομεν, ἔπειτ'
Αχιλλέα Ρήσος Ευριπίδη.txt
- 24 ' ημάς οικτρά γάρ πεπόνθαμεν ἢ πρώτα μὲν σε γαμβρόν οἰηθείς' ἔχειν,
Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 25 Μυκηναίων στρατόν πολλήν δέχωμαι χειρὶ πρώτα μὲν σκοπούς πέμψω πρὸς
αυτόν, Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 26 Θέτις λιπούσα Νηρέως δόμους. καὶ πρώτα μὲν σοι τοῖς παρεστώσιν κακοῖς
Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt
- 27 βασιλικούς ωνειδίσας, εν τώδε δείξω πρώτα μὲν σοφός γεγώς, ἔπειτα
σώφρων, Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 28 μάλλον ἢ καταφθίνονθ' ὀρώ 260 ἢ πρώτα μὲν τά μητρός, ἢ μ' Σοφοκλῆς
Ηλέκτρα.txt
- 29 ' αναιμάκτους φυγάς. φθογγή δ' ἐπέσθω πρώτα μὲν τό μή θρασύ, τό
ΙΚέτιδες Αισχύλου.txt
- 30 1140ξύνθημα παρφέροντι ποιμέσιν λόχων. καὶ πρώτα μὲν τόξοισι καὶ
μεσαγκύλοις εμαρνάμεσθα Φοίνισσες Ευριπίδη.txt

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 9

1 9 6 μὲν πρώτον

1 άτερ. 625[νύν δ' ες δόμους μὲν πρώτον άξεσθαι κακόν μέλλοντες όλβον
Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt

2 ' άνθος οίχεται πεσόν. ώμοι, κακόν μὲν πρώτον αγγέλλειν κακά όμως δ'
Πέρσαι Αισχύλου.txt

- 3 ' άκουσόν μου, πάτερ τήν φιλτάτην μέν πρώτον ανθρώπω σχολήν όχλον τε
των Ευριπίδη.txt
- 4 πατέρων φημί σ' εκπεφυκέναι, Αλάστορος μέν πρώτον, είτα δέ Φθόνου,
Φόνου Τρωάδες Ευριπίδη.txt
- 5 σήν αμαρτίαν 1335τό μή ειδέναι μέν πρώτον εκλύει κάκης έπειτα δ'
Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 6 ήσαν εκφανείς ιδείν. τό δεξιόν μέν πρώτον ευτάκτως κέρας ηγείτο
κόσμω, Πέρσαι Αισχύλου.txt
- 7 τήδ' εκύρωσεν φάτις υμών, θεοίς μέν πρώτον εύξασθαι θέλω έπειτα, γή
Πέρσαι Αισχύλου.txt
- 8 χειμών πνεύσας γονίας ετελέσθη. παιδοβόροι μέν πρώτον υπήρξαν
μόχθοι τάλανές [τε Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 9 . ΙΦ. είεν τά τής θεού μέν πρώτον ως καλώς έχη φροντιστέον
Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 6

- 1 6 6 δεύτερον δέ
- 1 ξανθόν κάρα, έρρηξε δ' οστά. δεύτερον δέ παιδ' ελών 995χωρεί τρίτον
Ηρακλής Μαινόμενος Ευριπίδη.txt
- 2 ' ημάς, είτ' εχώρησαν πάλιν. τό δεύτερον δέ πούς επαλλαχθείς ποδί,
ανήρ Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt
- 3 κρατί ταναόν εκτενώ. ΠΕ. τό δεύτερον δέ σχήμα τού κόσμου τί
Βάκχαι Ευριπίδη.txt

4 ' αυτής πλείστα κέκτηται κακά. τό δεύτερον δέ τήν άνοιαν εύ φέρειν
Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt

5 σαι . . . 5 . . . πλόκαμον Ινάχω θρεπτήριον. τόν δεύτερον δέ τόνδε
πενθητήριον ου γάρ Χοηφόροι Αισχύλου.txt

6 καί πόλει φίλοις τε πάσι. δεύτερον δέ χρή χοάς γή τε Πέρσαι
Αισχύλου.txt

Η παράθεση δήλωσης αποδείξεων και τεκμηρίων, «θα αποδείξω». Ο ρηματικός τύπος δείξω σημαίνει «τεκμηριώνω», «παρουσιάζω δημόσια ένα λόγο. Το συγκεκριμένο στοιχείο αποτελεί μέρος της επιδεικτικής ρητορικής (Goldhill,2012, σελ. 200 κ .ε. · Wohl,2010 σελ 39).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται 55 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις του όρου δείκνυμι. Μάλιστα, ο τύπος της οριστικής του μέλλοντα και η προστακτική του αορίστου συναντώνται συχνότερα. Η φράση «δείξω δε» συναντάται τρεις φορές. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με το δείκνυμι είναι 117.

#Total No. of Cluster Types: 29

#Total No. of Cluster Tokens: 69

1	14	10	δείξω
2	9	7	δείξαι
3	7	6	δείξον
4	6	6	δείξεις
5	5	5	δείξει
6	2	2	αποδείξω

7	2	2	δείξαθ
8	2	2	δείξειν
9	2	2	δείζόν
10	1	1	αποδείξουσαν
11	1	1	δείξας
12	1	1	δείξασα
13	1	1	δείξατε
14	1	1	δείξεν
15	1	1	δείξη
16	1	1	δείξης
17	1	1	δείζομεν
18	1	1	δείξουσιν
19	1	1	δείζωμεν
20	1	1	εκδείξαι
21	1	1	εκδείξιας
22	1	1	εκδείξης
23	1	1	ενδείξαιτό
24	1	1	ενδείξομαι
25	1	1	ενδείξω
26	1	1	επιδείξω
27	1	1	καπεδείξατε
28	1	1	πιδείξων
29	1	1	προδείξης

#Total No. of Cluster Types: 12

#Total No. of Cluster Tokens: 27

1	8	7	έδειξεν
2	4	4	έδειξας
3	3	2	έδειξα
4	3	3	έδειξε
5	2	2	έδειξ
6	1	1	απέδειξας
7	1	1	απέδειξεν
8	1	1	απόδειξιν
9	1	1	εδειξάτην
10	1	1	καπέδειξαν
11	1	1	καπίδειξις
12	1	1	πρόδειξον

#Total No. of Cluster Types: 7

#Total No. of Cluster Tokens: 11

1	4	4	δείκνυσι
2	2	2	δείκνυσιν
3	1	1	δείκνυμεν
4	1	1	δείκνυμι

5	1	1	δείκνυσί
6	1	1	εδείκνυμεν
7	1	1	ενδείκνυσιν

#Total No. of Cluster Types: 7

#Total No. of Cluster Tokens: 10

1	3	3	δεικνύναι
2	2	2	δεικνύς
3	1	1	αποδεικνύμενα
4	1	1	δεικνυμένων
5	1	1	δεικνύτω
6	1	1	καναδεικνύναι
7	1	1	προδεικνύς

#Total No. of Cluster Types: 1

#Total No. of Cluster Tokens: 3

1	3	2	δείξω δέ
---	---	---	----------

1 ταύτη τόνδ' έρωτα χρή πεσείν, δείξω δέ Θησει πράγμα κακφανήσεται.
καί Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt

2 νύν κατ' οίκους συνδέτους ακίζεται. 65 δείξω δέ καί σοί τήνδε περιφανή
Σοφοκλής Αίας.txt

3 τόδε τιμώμενοι χαίρουσιν ανθρώπων ύπο. δείξω δέ μύθων τώνδ' αλήθειαν
τάχα. 10 Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt

3.8 Η Πειθώ και ο δόλος

Οι γυναίκες του Χορού στον *Αγαμέμνονα* του Αισχύλου παρακαλούν την Πειθώ δολίαν, την προσωποποιημένη πειθώ του δόλου να τους συμπαρασταθεί. Η Αθηνά για να εξευμενίσει τις Ερινύες αναφέρει «ευγνωμονώ το βλέμμα της Πειθούς, γιατί επιβλέπει τη γλώσσα και το στόμα μου. Η Πειθώ έχει κεντρικό ρόλο στις *Ευμενίδες* του Αισχύλου. Η κοινωνική λειτουργία του λόγου στην πόλη αποτυπώνεται στην *Ορέστεια*. (Goldhill, 2012, σελ. 210 κ.ε. · Kennedy 1963, σελ. 47). Ο Οδυσσέας και ο Νεοπτόλεμος πείθουν με δόλο τον Φιλοκτήτη για να τους ακολουθήσει στην Τροία και να πάρει μαζί του το τόξο του Ηρακλή. Σταθερά θέματα στο έργο είναι η πειθώ και η απάτη (Craik, 1980, σελ. 248 κ.ε.) με στόχο το κέρδος.

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται 157 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις της έννοιας – όρου της πειθούς – του πείθομαι. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με την πειθώ και το πείθομαι είναι 341. Η έννοια του δόλου συναντάται με 46 διαφορετικούς συγγενείς ετυμολογικούς τύπους. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με το δόλο είναι 142. Μάλιστα, στο *Φιλοκτήτη* του Σοφοκλή εμφανίζεται η έννοια του δόλου με μεγαλύτερη συχνότητα.

#Total No. of Cluster Types: 24

#Total No. of Cluster Tokens: 47

1	10	9	πειθώ
2	5	5	έπειθ
3	4	3	πειθούς

4	3	3	κάπειθ
5	2	2	έπειθέ
6	2	2	έπειθε
7	2	1	έπειθεσ
8	2	2	πειθαρχία
9	2	2	πειθοί
10	1	1	έπειθον
11	1	1	απειθήσας
12	1	1	απειθοίης
13	1	1	εξέπειθεσ
14	1	1	επειθόμην
15	1	1	ευπειθέσ
16	1	1	ευπειθή
17	1	1	πειθάνορα
18	1	1	πειθάρχω
19	1	1	πειθήμονες
20	1	1	πειθαρχείν
21	1	1	πειθαρχούσά
22	1	1	πειθόμεναι
23	1	1	πειθόμεσθα
24	1	1	πειθώμεθ

#Total No. of Cluster Types: 15

#Total No. of Cluster Tokens: 48

1	10	7	πείθου
2	7	7	πείθει
3	5	4	πείθομαι
4	4	4	πείθειν
5	3	3	πείθ
6	3	2	πείθεις
7	3	2	πείθοι
8	3	2	πείθω
9	2	2	πείθεσθαι
10	2	2	πείθη
11	2	2	πείθηι
12	1	1	επεσκοπείθ
13	1	1	επιπείθομαι
14	1	1	πείθεται
15	1	1	πείθομαί

#Total No. of Cluster Types: 31

#Total No. of Cluster Tokens: 76

1	20	15	πείσομαι
2	6	4	πείσεται
3	4	3	πείσας
4	4	4	πείσει

5	4	3	πείσεις
6	4	2	πείση
7	3	3	πείσειν
8	3	3	πείσηι
9	2	2	πείσαι
10	2	1	πείσαντες
11	2	2	πείσασα
12	2	2	πείσθητι
13	2	2	πείσω
14	1	1	αναπείσαιμεν
15	1	1	επίσθη
16	1	1	επίσθης
17	1	1	επίσθησαν
18	1	1	καπιπείσομαι
19	1	1	πείσαιμ
20	1	1	πείσαιμί
21	1	1	πείσαιμι
22	1	1	πείσαις
23	1	1	πείσαντ
24	1	1	πείσαντά
25	1	1	πείσαντε
26	1	1	πείσασά
27	1	1	πείσειας

28	1	1	πείσεσθαι
29	1	1	πείσης
30	1	1	πείσμασιν
31	1	1	πείσων

#Total No. of Cluster Types: 32

#Total No. of Cluster Tokens: 64

1	11	9	πεισθείς
2	5	1	επεισ
3	4	4	έπεισε
4	4	4	πειστέον
5	3	3	πεισθείς
6	3	3	πεισμάτων
7	2	2	έπεισέ
8	2	2	έπεισα
9	2	1	έπεισαν
10	2	2	έπεισας
11	2	2	πεισθής
12	2	2	πεισθείσα
13	2	2	πεισόμεθ
14	2	1	πεπεισμένος
15	1	1	έπεισ

16	1	1	έπεισεν
17	1	1	εκπέπεισαι
18	1	1	εξέπεισ
19	1	1	εξέπεισέ
20	1	1	εξέπεισας
21	1	1	εξέπεισεν
22	1	1	εύπειστα
23	1	1	πέπεισμαι
24	1	1	πεισίβροτόν
25	1	1	πεισθήναί
26	1	1	πεισθήναι
27	1	1	πεισθήσομαι
28	1	1	πεισθείσαι
29	1	1	πειστηρίους
30	1	1	πεισόμεσθ
31	1	1	πεισόμεσθα
32	1	1	πεπεισμένη

#Total No. of Cluster Types: 13

#Total No. of Cluster Tokens: 18

1	3	3	πίθεσθε
2	3	3	πίθη
3	2	2	πίθαι

4	1	1	επίθετ
5	1	1	επίθου
6	1	1	καπίθες
7	1	1	πίθεσθέ
8	1	1	πίθησθ
9	1	1	πίθηται
10	1	1	πίθοιμ
11	1	1	πίθοιο
12	1	1	πίθοις
13	1	1	πίθοιτο

#Total No. of Cluster Types: 31

#Total No. of Cluster Tokens: 49

1	28	16	πιθού
2	4	4	πιθέσθαι
3	3	3	πιθοίμην
4	2	2	επιθής
5	2	2	πιθανός
6	2	2	πιθόμενος
7	2	2	πιθών
8	1	1	επιθέστεροι
9	1	1	επιθή

10	1	1	ευπιθείς
11	1	1	πιθείν
12	1	1	πιθόμενος
13	1	1	πιθώμεθα

Total No. of Cluster Types: 2

#Total No. of Cluster Tokens: 2

1	1	1	εκπέπεισαι
2	1	1	πέπεισμαι

#Total No. of Cluster Types: 4

#Total No. of Cluster Tokens: 12

1	7	6	πεποιθώς
2	3	3	πεποιθέναι
3	1	1	πεποιθότα
4	1	1	πεποιθότες

#Total No. of Cluster Types: 5

#Total No. of Cluster Tokens: 25

1	14	10	πέποιθα
2	5	5	πέποιθ
3	3	3	πέποιθας
4	2	2	πέποιθεν

5 1 1 πέποιθά

#Total No. of Cluster Types: 20

#Total No. of Cluster Tokens: 105

1	19	15	δόλω
2	18	1	δόλων
3	10	7	δόλον
4	9	6	δόλιον
5	8	6	δόλος
6	7	5	δόλιος
7	6	3	δόλια
8	6	5	δόλοισι
9	4	3	δόλοισιν
10	4	1	δόλωνα
11	3	2	δόλοις
12	2	1	δόλοι
13	2	2	δόλοι
14	1	1	αδόλοισι
15	1	1	αδόλωσ
16	1	1	δόλιά
17	1	1	δόλιαι
18	1	1	δόλιόν
19	1	1	δόλου

20	1	1	δόλωνος
----	---	---	---------

#Total No. of Cluster Types: 26

#Total No. of Cluster Tokens: 37

1	5	4	δολίω
2	4	4	δολίαν
3	2	2	δολίοις
4	2	2	δολεράς
5	2	2	δολιόφρων
6	2	2	δολώσας
7	1	1	δολί
8	1	1	δολία
9	1	1	δολίοισι
10	1	1	δολίους
11	1	1	δολιχής
12	1	1	δολιχαύχενες
13	1	1	δολιχαύχενος
14	1	1	δολιόμυθα
15	1	1	δολιόπους
16	1	1	δολομήτιδες
17	1	1	δολοποιός
18	1	1	δολοφόνου

19	1	1	δολούμεθα
20	1	1	δολόεντα
21	1	1	δολόμητιν
22	1	1	δολώματι
23	1	1	δολώπις
24	1	1	δολώσαι
25	1	1	δολώσαντες
26	1	1	δολώσαντος

1	μη ληφθώ	δόλω. Άγγελος	Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
2	δέ σύν	δόλω 775 Αρταφ	Πέρσαι Αισχύλου.txt
3	ώδε σύν	δόλω. 1270ΕΚ.	Εκάβη Ευριπίδη.txt
4	σ' εγώ	δόλω Φιλοκτήτη	Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
5	ανθρώπων	δόλω έκτεινεν Σοφοκλής	Τραχινίαι.txt
6	εσεν. ΚΛ.	δόλω δ', αγενν Ιφιγένεια εν Αυλίδι	Ευριπίδη.txt
7	όν χρειή,	δόλω δέ, τούς Προμηθεύς δεσμώτης	Αισχύλου.txt
8	δ' εν	δόλω δει μάλλο	Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
9	όρθμευσας	δόλω. εγώ δέ	Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
10	ή σύν	δόλω κεντήσεθ'	Σοφοκλής Αίας.txt
11	555 ως άν	δόλω κτείναντε	Χοηφόροι Αισχύλου.txt
12	ου, μη	δόλω λαβόντα γ	Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
13	ΑΝ. οίμοι	δόλω μ' υπήλθε	Ανδρομάχη Ευριπίδη.txt

14	λής φανή,	δόλω μέτειμι τ	Μήδεια Ευριπίδη.txt
15	, ει μη	δόλω. νυν δ’	Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
16	σου τόδε	δόλω προσέρπον	Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
17	λήθος σύν	δόλω τε δύσμαχ	Εκάβη Ευριπίδη.txt
18	αβούσαν ή	δόλω τινί ή	Ίων Ευριπίδη.txt
19	τά γάρ	δόλω τώ μή	Σοφοκλής Οιδίπους επί Κολωνώ.txt

Η λέξη κέρδος είναι φορτισμένη στις διενέξεις – συζητήσεις για την πολιτική και την ηθική του 5ου αιώνα π.Χ. (Goldhill,2012, σελ 214 κ .ε. · Craik, 1980, σελ. 248).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται 8 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις της έννοιας – λέξης του κέρδους. Μάλιστα, η ονομαστική της λέξης κέρδους συναντάται 47 φορές. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με το κέρδος είναι 66.

#Total No. of Cluster Types: 8

#Total No. of Cluster Tokens: 66

1	47	23	κέρδος
2	6	4	κέρδη
3	4	4	κέρδεσιν
4	3	3	κέρδει
5	2	2	κέρδιστον
6	2	2	κέρδους
7	1	1	αισχροκέρδειαν
8	1	1	κέρδιον

3.9 Ο συλλογισμός - επιχείρημα της πιθανότητας

Στις *Τρωάδες* του Ευριπίδη η Ελένη μεταχειρίζεται ένα από τα πιο κοινά σχήματα λόγου της ρητορικής του 5ου αιώνα π.Χ., τον συλλογισμό που επικαλείται το εύλογο, το ενδεχόμενο, το πιθανό, ο οποίος έχει ως βασικό πρότυπο τις περιπτώσεις όπου οι ομιλητές θεωρούν ένα γεγονός φυσικό. (Goldhill,2012, σελ 218 κ .ε. · Knudsen – Ahern,2012, σελ. 40 και 48).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται 11 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις της έννοιας του εικότος. Μάλιστα, η ονομαστική του ουδετέρου της λέξης εικότος συναντάται 34 φορές. Αξίζει να σημειωθεί ότι το επιχείρημα – συλλογισμός του πιθανού χρησιμοποιείται και από τους τρεις τραγικούς όπως προκύπτει παρακάτω. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με το εικός είναι 58.

#Total No. of Cluster Types: 11

#Total No. of Cluster Tokens: 58

1	34	19	εικός
2	12	8	εικότως
3	3	2	εικότ
4	2	2	προσεικότα
5	1	1	εικόσιν
6	1	1	εικότα
7	1	1	εικότος
8	1	1	επεικότα
9	1	1	επεικότως
10	1	1	κατερεικόμεναι
11	1	1	προσεικότες

- 1 πέμπεις τινά, 55 μάλιστα δ' όνπερ εικός Ύλλον, ει πατρός νέμοι τιν'
Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 2 Τώ θεώ γούν ουκ απιστείν εικός. Ξούθος Εύ φρονείς άρα. Ίων Ίων
Ευριπίδη.txt
- 3 ' ούτε παμφλέκτου πυρός ανειλόμην, ως εικός, άθλιον βάρος, 1140 αλλ' εν
ξέναισι Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 4 πρώτος, ώ Ζεύ, καί γάρ εικός, άρκεσον. αιτήσομαι δέ σ' ου Σοφοκλής
Αίας.txt
- 5 • νυν δ' άλλοισι δούς οισ εικός έκπλει, ταμά μοι μεθείς όπλα.
Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 6 . Οδυσεύς τώ γάρ με μάλλον εικός ή 'μαυτώ πονείν; Αγαμέμνων σόν
Σοφοκλής Αίας.txt
- 7 ένδικα αλλ' ουχί προς τούτ' εικός ήν αυτήν θανείν. Εγώ δέ Ορέστης
Ευριπίδη.txt
- 8 ήσαν διπλοί, ούς τήσδε μάλλον εικός ήν θνήσκειν, πατρός 540 και
μητρός Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 9 πράγμα μή θεήλατον, [255] ακάθαρτον υμάς εικός ήν ούτως εάν,
ανδρός γ' Σοφοκλής Οιδίπους Τύραννος.txt
- 10 δ', ώ τέκν', ούς μέν εικός ήν πονείν τάδε, κατ' οίκον Σοφοκλής
Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 11 ' εμή. 1400βαρβάρων δ' Έλληνας άρχειν εικός, αλλ' ου βαρβάρους, μήτερ,
Ελλήνων Ιφιγένεια εν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 12 μοι φίλος. 615TP. σύγγνωθ' αμαρτείν εικός ανθρώπους, τέκνον. ΙΠ. ώ
Ζεύ, Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 13 ουχί συνδράσουσα νουθετείς τάδε. 1025 Χρυσόθεμις εικός γάρ
εγχειρούντα και πράσσειν κακώς. Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt

- 14 , γύναι, τάδ', ουδ' εκείνα μέμφομαι εικός γάρ οργάς θήλυ ποιείσθαι γένος
910 Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 15 σύ τοι παίδων πατήρ 345πέφυκας εικός δέ σφιν εύνοιάν σ' έχειν.
Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 16 Ζεύς γε Τυφώ καρτερώτερος μάχη• εικός δε πράξιν άνδρας ωδ' αντιστάτας,
519 Επτά επί θήβας Αισχύλου.txt
- 17 μανθάνειν. ΧΟΡΟΣ άναξ, σέ τ' εικός, εί τι καίριον λέγει, μαθειν,
Σοφοκλής Αντιγόνη.txt
- 18 δούλην μηδέ προσδόκα τόδε ουδ' εικός, είπερ εντεθήρμανται πόθω. έδοξεν
ούν Σοφοκλής Τραχινίαι.txt
- 19 ουκ οίδα, τόν τεκόντα δ' εικός ειδέναι. 690 Κλυταιμνήστρα οί 'γώ, κατ'
Χοηφόροι Αισχύλου.txt
- 20 ' έση. Μενοικεύς ουκούν σέ φράζειν εικός, εκπονείν δ' εμέ. Κρέων
980Δελφούς Φοίνισσες Ευριπίδη.txt
- 21 νιν, ανθράποισι δέ θεών διδόντων εικός εξαμαρτάνειν. 1435καί σοί
παραινώ πατέρα Ιππόλυτος Ευριπίδη.txt
- 22 ' εξειδέναι τούς εκ Διός γάρ εικός εστι πάνθ' οράν. Παιδαγωγός ξέναι
Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 23 κτανών πρόθες ταφεύσιν, ών τόνδ' εικός εστι τυγχάνειν, άποπτον ημών ως
Σοφοκλής Ηλέκτρα.txt
- 24 ' ουκ αντιρρέπει• ως κομπάσαι τωδ' εικός ηλίου φάει 575 υπέρ
θαλάσσης και Αγαμέμνων Αισχύλου.txt
- 25 360 ελθών Ατρείδας προς φίλους, ως εικός ην, τα θ' οπλ' απήτουν
Φιλοκτήτης Σοφοκλής.txt
- 26 κρατούντες ενθάδ' ευρίσκουσί σε. ΧΟ. εικός θεών ικτήρας αιδείσθαι,
ξένε, και Ηρακλείδες Ευριπίδη.txt

- 27 τώ Πανδίονος. σὺ δ', ὡσπερ εἰκός, καθανή κακός κακώς, Ἀργούς κάρᾳ
Μήδεια Ευριπίδη.txt
- 28 ὄψιν φίλων, Ορέστα, χειρῶν περιβολάς εἰκός λαβεῖν λήξαντα δ' οἴκτων
καπ' Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 29 δε ταῦτα καὶ Κλυταιμίστρα μέλιν 585 εἰκός μάλιστα, συν δε
πλουτίζειν ἐμέ. Ἀγαμέμνων Αἰσχύλου.txt
- 30 ἠ τα των διακόνων, ὡς εἰκός, οἶμαι, τουμόν ἐν σμικρῷ μέρος
Φιλοκτήτης Σοφοκλῆς.txt
- 31 . λέοντος ἀντρον αἱματορρόφου οἰκεῖν τοιαύτας εἰκός, οὐ χρηστηρίοις ἐν
τοῖσδε πλησίοισι Εὐμενίδες Αἰσχύλου.txt
- 32 προσήκετε. ἀλλ' ἀνταμείψασθ'• οὐ γὰρ εἰκός οὐτ' ἐμέ 230 ὑμῶν
αμαρτεῖν τούτο Φιλοκτήτης Σοφοκλῆς.txt
- 33 μεταβολάς ἦλθον ἀπὸ δεινῶν λόγων; εἰκός πέπονθα τὸν ομόθεν
πεφυκότα στέργων Ἰφιγένεια ἐν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 34 τὰς δ' ἐμὰς οργὰς φέρειν εἰκός σ', ἐπεὶ νῶν πόλλ' ὑπείργασται Μήδεια
Ευριπίδη.txt
- 1 τό τῆς θεοῦ γ' ἐξένευσας εἰκότως. ἸΦ. πᾶσάν γε μισοῦσ' Ἑλλάδ',
Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 2 [αντ. γ] Ζεὺς ετερορρεπῆς, νέμων εἰκότως ἀδίκᾳ μὲν κακοίς, ὅσια δ'
Ἰκέτιδες Αἰσχύλου.txt
- 3 ἦ, σθένειν τό θεῖον μάλλον εἰκότως ἔχει. ἸΦ. μηδέν μ' ἐπίσχει Ἰφιγένεια
ἐν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 4 ἄ μοι πάρος ἐλθούσ' ἀκλητος. εἰκότως δ' ἄμ' ἔσπετο θυγατρί
νυμφεύσουσα Ἰφιγένεια ἐν Αυλίδι Ευριπίδη.txt
- 5 ἐμῶν φύλαξ, ἀπουσία μὲν εἶπας εἰκότως ἐμή• 915 μακράν γὰρ
ἐξέτεινας• ἀλλ' Ἀγαμέμνων Αἰσχύλου.txt

- 6 σύ, παί Λαερτίου, γάλα τοκεύσιν εικότως θυμουμένοι, σύ τ', ώ τάλαινα,
Εκάβη Ευριπίδη.txt
- 7 εμέ καί κασιγνήτην εμήν. Πυλάδης Εικότως, κακής γυναικός άνδρα
γίγνεσθαι κακόν. Ορέστης Ευριπίδη.txt
- 8 ' εμοί τότε πόλις τό δώρον εικότως κατήνεσεν. ου δήτ', επεί τοι Σοφοκλής
Οιδίπους επί Κολωνώ.txt
- 9 πικρώς, 610 πώς ουχ υπ' αυτής εικότως μισησομαι, όταν παραστώ σοί
μέν Ίων Ευριπίδη.txt
- 10 . δίκαιος ηυσέβεια καί προμηθία. 12014ως εικότως σε πάσα θαυμάζει πόλις.
1203ΙΦ. Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη.txt
- 11 μάτην μαντεύεται, εμού ταρασσει, μήτερ, εικότως φρένα. Κρέουσα Άκουε
δή νυν Ίων Ευριπίδη.txt
- 12 τό γ' άκον πράγμ' άν εικότως ψέγοις; μητρός δέ, τλήμον, ουκ Σοφοκλής
Οιδίπους επί Κολωνώ.txt

3.10 Ο καιρός και η τύχη

Η πιθανότητα – η τύχη και η ευκαιρία – καιρός συνεργάζονται με το θεό στον έλεγχο όλων των υποθέσεων. Η τύχη είναι τα δευτερεύοντα γεγονότα που πολλές φορές είναι αποφασιστικής σημασίας και δύσκολα μπορεί να προβλέψει και να εκτιμήσει κάποιος (Finley, 2004, σελ. 60 κ.ε.).

Σύμφωνα με την ανάλυση στο AntConc του σώματος κειμένου των τριάντα μία τραγωδιών συναντώνται 18 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις της έννοιας του καιρού. Μάλιστα, η ονομαστική και η αιτιατική ενικού συναντώνται 54 φορές. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με τον καιρό είναι 80. Επιπλέον, εντοπίζονται 181 διαφορετικοί συγγενείς ετυμολογικοί τύποι – λέξεις της έννοιας της τύχης. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με την τύχη – ατυχία είναι 902. Αξίζει να σημειωθεί ότι η κατάσταση της ευτυχίας παρουσιάζεται 178 φορές και η κατάσταση της δυστυχίας 117.

#Total No. of Cluster Types: 18

#Total No. of Cluster Tokens: 80

1	28	21	καιρόν
2	26	15	καιρός
3	5	5	καιρώ
4	4	3	καιρίως
5	3	3	καιρού
6	2	2	καιρίαν
7	1	1	άκαιρ
8	1	1	άκαιρα
9	1	1	άκαιρος
10	1	1	επίκαιρον
11	1	1	εύκαιρόν
12	1	1	καιρίας
13	1	1	καιρίοισι
14	1	1	καιρίους
15	1	1	καιριωτέραν
16	1	1	καιροῦ
17	1	1	καιρώι
18	1	1	παράκαιρον

#Total No. of Cluster Types: 32

#Total No. of Cluster Tokens: 383

1	73	26	τύχη
2	72	22	τύχας
3	59	24	τύχης
4	42	23	τύχην
5	20	14	τύχοι
6	18	11	τύχα
7	14	10	τύχαι
8	12	5	τύχηι
9	11	9	τύχοις
10	10	7	τύχαν
11	10	6	τύχω
12	9	8	τύχαις
13	5	5	τύχοιμ
14	4	3	τύχοιμι
15	3	1	ευτύχει
16	3	3	ευτύχησεν
17	2	1	ευτύχησ
18	2	2	τύχοιτε
19	1	1	δυστύχησεν
20	1	1	εντύχης
21	1	1	ετύχομεν
22	1	1	ευτύχουν

23	1	1	ηστύχει
24	1	1	ηστύχεις
25	1	1	ηστύχησεν
26	1	1	τύχαισι
27	1	1	τύχαισιν
28	1	1	τύχε
29	1	1	τύχης
30	1	1	τύχοιεν
31	1	1	τύχοιμεν
32	1	1	τύχη

#Total No. of Cluster Types: 130

#Total No. of Cluster Tokens: 426

1	54	26	τυχείν
2	22	13	τυχών
3	18	12	ευτυχείν
4	17	10	δυστυχή
5	16	10	δυστυχής
6	16	12	ευτυχής
7	15	11	ευτυχείς
8	13	7	δυστυχείς
9	12	9	ευτυχεί
10	11	10	ευτυχή

11	9	6	δυστυχείν
12	8	8	δυστυχές
13	8	7	ευτυχώς
14	7	4	δυστυχεί
15	7	3	ευτυχές
16	6	5	ευτυχούντα
17	6	6	ευτυχούσα
18	6	5	ευτυχών
19	5	5	ευτυχέστερος
20	5	4	τυχούσα
21	4	4	ευτυχίας
22	4	4	ευτυχοίης
23	4	4	ευτυχούντας
24	3	3	έτυχον
25	3	3	δυστυχίαι
26	3	2	δυστυχούντας
27	3	3	δυστυχώ
28	3	3	δυστυχών
29	3	3	δυστυχώς
30	3	3	ευτυχέστερον
31	3	3	ευτυχία
32	3	3	ευτυχοίμεν
33	3	3	συντυχών

34	3	2	τυχούς
35	3	2	τυχούσαι
36	2	1	δυστυχέστατον
37	2	2	δυστυχία
38	2	2	δυστυχεστάτη
39	2	2	δυστυχεστάτην
40	2	2	δυστυχούντ
41	2	2	δυστυχούντί
42	2	2	δυστυχούσι
43	2	2	δυστυχούσιν
44	2	2	ενδυστυχήσαι
45	2	1	ευτυχίαις
46	2	2	ευτυχίαν
47	2	2	ευτυχοίεν
48	2	2	ευτυχούμεν
49	2	2	ευτυχούντ
50	2	1	ευτυχούντες
51	2	2	ευτυχούντι
52	2	2	ευτυχούντος
53	2	2	ευτυχούς
54	2	2	ευτυχούσά
55	2	2	κακοτυχές
56	2	2	τυχόντ

57	2	2	τυχόντες
58	1	1	έτυχε
59	1	1	έτυχεν
60	1	1	ανδροτυχείς
61	1	1	δυστυχέστατοι
62	1	1	δυστυχέστερον
63	1	1	δυστυχήσαι
64	1	1	δυστυχίαισιν
65	1	1	δυστυχεστάτα
66	1	1	δυστυχεστάτας
67	1	1	δυστυχεστάτω
68	1	1	δυστυχεστέροις
69	1	1	δυστυχοί
70	1	1	δυστυχούνθ
71	1	1	δυστυχούντος
72	1	1	δυστυχούντων
73	1	1	δυστυχούσ
74	1	1	εντυχούσα
75	1	1	εντυχόντες
76	1	1	εντυχόντι
77	1	1	εντυχών
78	1	1	επιτυχεί
79	1	1	επιτυχόντος

80	1	1	ευτυχέστατα
81	1	1	ευτυχέστατοι
82	1	1	ευτυχέστεροι
83	1	1	ευτυχήματ
84	1	1	ευτυχήματα
85	1	1	ευτυχίσαι
86	1	1	ευτυχίσας
87	1	1	ευτυχίσομεν
88	1	1	ευτυχίσουσιν
89	1	1	ευτυχίσωμεν
90	1	1	ευτυχίαι
91	1	1	ευτυχείτ
92	1	1	ευτυχείτε
93	1	1	ευτυχεστέρω
94	1	1	ευτυχοί
95	1	1	ευτυχοίτην
96	1	1	ευτυχούν
97	1	1	ευτυχούνθ
98	1	1	ευτυχούντά
99	1	1	ευτυχούς
100	1	1	ευτυχούσαι
101	1	1	ευτυχούσι
102	1	1	ευτυχούσιν

103	1	1	ευτυχώ
104	1	1	κάτυχον
105	1	1	κακοτυχείς
106	1	1	κακοτυχεστάτα
107	1	1	καντυχόντες
108	1	1	κευτυχούμεν
109	1	1	κευτυχούσα
110	1	1	ξυντυχία
111	1	1	ξυντυχίαι
112	1	1	ξυντυχόντων
113	1	1	ξυντυχών
114	1	1	παλιντυχεί
115	1	1	προστυχόντα
116	1	1	προστυχόντι
117	1	1	προστυχών
118	1	1	συνδυστυχή
119	1	1	συνευτυχοίην
120	1	1	συντυχίαι
121	1	1	συντυχίαις
122	1	1	συντυχίας
123	1	1	συντυχόν
124	1	1	συντυχόντα
125	1	1	συντυχόντας

126	1	1	τυχής
127	1	1	τυχηρόν
128	1	1	τυχούσαν
129	1	1	τυχόντα
130	1	1	τυχόντας

#Total No. of Cluster Types: 15

#Total No. of Cluster Tokens: 75

1	27	17	τυγγάνει
2	13	10	τυγγάνω
3	10	8	τυγγάνειν
4	9	5	τυγγάνεις
5	3	3	τυγγάνων
6	2	2	τυγγάνοι
7	2	2	τυγγάνουσ
8	2	2	τυγγάνουσιν
9	1	1	εντυγγάνω
10	1	1	τυγγάνης
11	1	1	τυγγάνοις
12	1	1	τυγγάνον
13	1	1	τυγγάνοντα
14	1	1	τυγγάνοντας
15	1	1	τυγγάνουσαν

#Total No. of Cluster Types: 4

#Total No. of Cluster Tokens: 18

1	7	6	τεύζεται
2	5	4	τεύξει
3	3	3	τεύξη
4	3	3	τεύξομαι

Συμπεράσματα

Οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές συνέβαλαν καθοριστικά στην ανάπτυξη της γλωσσολογίας, καθώς κατέστησαν πιο εφικτή και πιο γρήγορη τη συλλογή την αποθήκευση και την επεξεργασία τεράστιου όγκου αυθεντικού γλωσσικού υλικού. Η ανάλυση αυτού του γλωσσικού υλικού είναι πλέον ευκολότερη, γρηγορότερη και περισσότερο αξιόπιστη και ακριβής χάριν της δυνατότητας των νέων τεχνολογιών, καθώς επιτρέπει την ταχύτατη αναζήτηση, την ανάκληση, την ταξινόμηση και τον αυτόματο υπολογισμό στατιστικών στοιχείων. Η υπολογιστική γλωσσολογία μέσα από τη χρήση, την ανάλυση και τη μελέτη εντοπίζει τη συχνότητα των λέξεων στο σώμα κειμένου, τη συνύπαρξη συγκεκριμένων τύπων με άλλες λέξεις και τις συχνότητες εμφάνισής τους. Συχνά, σημαντική πληροφορία εξάγεται άμεσα από τις συχνότητες. Η παρούσα προσέγγιση που βασίζεται στο συγκεκριμένο σώμα κειμένου που δημιουργήθηκε συμπληρώνει άλλες προσεγγίσεις, μελέτες στη δομή και υποθέσεις σε θεωρητικό πλαίσιο, με πρωτότυπο, όμως, τρόπο μέσα από τη χρήση, την ανάλυση και τη μελέτη της υπολογιστικής γλωσσολογίας με το εργαλείο Ant conc. Το μέγεθος του σώματος κειμένων που δημιουργήθηκε αποτελείται από 247.717 λέξεις και περιέχει τις σωζόμενες τραγωδίες των τριών σημαντικών τραγικών ποιητών του 5^{ου} αιώνα π. Χ. Αισχύλου, Σοφοκλή και Ευριπίδη. Με το ψηφιακό εργαλείο Antconc εντοπίστηκαν φράσεις και λέξεις κλειδιά της ρητορικής - σοφιστικής μέσα στην τραγωδία.

Οι σοφιστές αλλά και οι τραγικοί ποιητές έχουν κοινούς προβληματισμούς σε σχέση με την πόλη τους, τους θεούς, την τιμωρία. Η σχετικότητα των ηθικών αξιών, η

αδυναμία πλήρους γνώσης, η αστάθεια της πραγματικότητας, η αντίθεση φύση και νόμου, η θεωρία του κοινωνικού συμβολαίου και η πολιτιστική εξέλιξη του ανθρώπου, η ρητορική γλώσσα, η κριτική για τους θεούς αποτελούν μερικά από τα βασικά θέματα που απασχολούν τους σοφιστές. Υπάρχει έντονος διάλογος για τον άνθρωπο, την πόλη και τη γλώσσα. Η γλώσσα της τραγωδίας αποτελεί συνδυασμό σχημάτων λόγου, νομικών – ρητορικών όρων, λέξεων των δημοσίων θεσμών της πόλης. Η δύναμη της γλώσσας έγκειται στην ικανότητα του πείθειν. Βασικό στοιχείο είναι ο λογος που οφείλει να μαγεύει και να θέλγει. Η πεζογραφία επέδρασε στην ποίηση του Σοφοκλή και του Ευριπίδη. Η αντανάκλαση της σοφιστικής συναντάται στην Αθηναϊκή κοινωνία ιδιαίτερα στο θέατρο του Ευριπίδη. Ο ελληνικός λόγος εκφράζει τη λογική και την ισορροπία με τη βοήθεια των αντιθέσεων (δίκαιο # άδικο, φύσις # νόμος, «βαρβάρους νόμοισιν # Ελλήνων νόμον», σωτηρία # καταστροφή της πόλης, ευτυχία # δυστυχία, κ.α.). Έτσι, εκφράζεται με την αντίθεση περισσότερο η σαφήνεια.

Η δίκη εκφράζει την τάξη και την αρμονία στο εσωτερικό της πόλης – κοινωνίας. Η δικαιοσύνη θριαμβεύει απέναντι στην ανεξέλεγκτη βία της εκδίκησης. Η τελεολογική προοδευτική πορεία προς την επικράτηση της τάξης ενσαρκώνεται με τη δικαιοσύνη. Μάλιστα, το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με τη δίκη, το δίκαιο και το άδικο είναι 777. Ο όρος «δίκη» σχετίζεται με το δίκαιο, τη δικαιοσύνη, το δικαστήριο, την ανταπόδοση, την τιμωρία και τη νομική υπόθεση. Το επίθετο δίκαιος συναντάται 24 φορές και το επίρρημα ενδίκως 28 φορές. Ο τύπος του απαρεμφάτου «αδικείν» παρουσιάζεται 8 φορές. Αξίζει να αναφερθεί ότι η έννοια του δικαίου εμφανίζεται με σχεδόν απόλυτη συχνότητα στις τραγωδίες τονίζοντας τη σημασία της για την ύπαρξη και την πρόοδο της κοινωνίας. Οι φράσεις «δούναι δίκην» και «δώσεις δίκην» εμφανίζονται αρκετές φορές μέσα στο σώμα κειμένων των τραγωδιών υποδηλώνοντας την επιρροή της ρητορικής των δικαστηρίων στην τραγωδία. Η ψηφοφορία αποτελεί σημαντικό μέρος της διαδικασίας της δίκης. Η έννοια της ψήφου εμφανίζεται κυρίως στις *Ευμενίδες* και στις *Ικέτιδες* του Αισχύλου και στον *Ορέστη* του Ευριπίδη.

Η ευθύνη θεωρείται κυρίαρχο στοιχείο της τραγωδίας. Ο υπεύθυνος – αίτιος τιμωρείται. Χαρακτηριστικές είναι οι εκφράσεις: «αίτιον κακών», «αίτιος κακών», «αιτίαι κακών». Στο κέντρο, όμως, της τραγωδίας βρίσκεται η αμαρτία. Τα αμαρτήματα προκαλούν τον οίκτο, καθώς οι δράστες υποφέρουν για

κακουργηματικές πράξεις που δεν σκόπευαν να διαπράξουν. Ωστόσο, η οργή του θύματος απαιτούσε την τιμωρία.

Επιπρόσθετα, η συχνότητα των φράσεων σχετικά με το νόμο αποδεικνύουν τη σημασία των νόμων για την πολιτεία και για τους θνητούς, καθώς οι φράσεις που συναντώνται συχνότερα είναι «νόμον βροτοίς, νόμος βροτοίς, νόμοις βροτών, νόμους βροτών», παρόλο που οι άνθρωποι έχουν την τάση να αδικούν και νόμος δύσκολα μπορεί να τους συγκρατήσει. Η πόλη αποτελεί το δομικό στοιχείο της τραγωδίας του 5^{ου} αιώνα π. Χ.. Στόχος των πολιτών είναι η σωτηρία και η ασφάλεια της πόλης. Η έννοια της πόλης παρουσιάζεται 621 φορές μέσα στο σώμα κειμένων των τραγωδιών. Συναντώνται εκφράσεις διάσωσης και άλωσης – καταστροφής μιας πόλης. Οι θεοί υπάρχουν «νόμω» και όχι «φύσει». Αποτελούν ένα κατασκευάσμα του ανθρώπου, όπως άλλωστε και η πόλεις κράτη που καθιερώθηκαν από τους ανθρώπους «νόμω». Ο άνθρωπος είναι εκ φύσεως κοινωνικό και πολιτικό όν. Απαραίτητη, όμως προϋπόθεση για την κοινωνική συνύπαρξη αποτελεί ο νόμος. Οι κοινωνίες προοδεύουν και προκόβουν με την τήρηση του νόμου. Η ανομία προκαλεί ανασφάλεια, κοινωνικές αναταράξεις και συγκρούσεις. Από την άλλη η ίδια η φύση επιβάλλει ο ασθενέστερος να εξουσιάζεται από τον ισχυρότερο. Αυτή ονομάζεται φυσική δικαιοσύνη, καθώς το δίκαιο βασίζεται στη δύναμη και την ισχύ. Ο ανθρώπινος νόμος ευνοεί τους αδύναμους για να γλιτώσουν από τη σκληρότητα των δυνατών. Βέβαια η φυσική δικαιοσύνη είναι ανώτερη από την ανθρώπινη.

Οι χώροι των συνελεύσεων, συζητήσεων αλλά και των αποφάσεων συναρτάται με την επίδειξη του λόγου. Ο κάθε πολίτης σφυρηλατεί το κύρος του και την κοινωνική του θέση μέσα σε αυτούς τους θεσμούς με τη βοήθεια του λόγου, της σύνθεσης ομιλιών. Έτσι, το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με το λέγω – λόγος είναι 2375. Οι Αθηναίοι διδάσκονταν την τέχνη της πειθούς από τους σοφιστές, τους δασκάλους σύνθεσης λόγων. Η σχέση μαθητή με δασκάλου φανερώνεται με τη φράση: «δίδασκέ με». Οι φράσεις «εὐ λέγειν» και «καλῶς ἔλεξας» αποτυπώνουν την επιρροή των ρητορικών ομιλιών και του σοφιστικού κινήματος κυρίως στις τραγωδίες του Ευριπίδη, καθώς μια ομιλία είναι καλή τόσο σε μορφή όσο και σε περιεχόμενο. Οι φράσεις «σοι λέγω», «χρη λέγειν», «τί λέξεις», «τί λέξω;», «τί τούτ' ἔλεξας;», « εγώ λέγω» και «εμοίς λόγοις» δηλώνουν ότι η ανάγκη του λόγου είναι επιβεβλημένη για τη λειτουργία της πολιτείας και τη σύναψη διαπροσωπικών σχέσεων. Τέλος, συναντώνται πάμπολλες φράσεις της ρητορικής –

σοφιστικής στα κείμενα της τραγωδίας. Χαρακτηριστικές είναι οι παρακάτω: « μή αποδέξεται λόγους», «λόγους πειστηρίους», « δούναι λόγον», «πεισθείς λόγοις», « πείθου λόγοις», « καπέδειξαν, ου λόγω μόνον» , «κου λόγω τεκμαίρομαι», κ.α..

Η επίδραση της ρητορικής γλώσσας φαίνεται στη διάρθρωση των επιχειρημάτων με τις προσθετικές μεταβατικές λέξεις : «πρώτον μὲν οὖν», «καί πρώτα μὲν», «πρώτα μὲν», «μὲν πρώτον», «δεύτερον δέ». Όλες σχεδόν οι μεταβατικές – προσθετικές διαρθρωτικές φράσεις συναντώνται στις τραγωδίες του Ευριπίδη. Επιπλέον, ο τύπος «δείξω» που σχετίζεται με την παράθεση αποδείξεων και τεκμηρίων παρουσιάζεται μέσα στο σώμα κειμένων των τριάντα μία τραγωδιών ως επίδραση της επιδεικτικής ρητορικής.

Η πειθώ έχει κεντρικό ρόλο στην τραγωδία, καθώς Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με την πειθώ και το πείθομαι είναι 341. Τις περισσότερες φορές η Πειθώ επιτυγχάνεται με το δόλο. Μάλιστα, το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με το δόλο είναι 142. Βέβαια, στόχος της Πειθούς και του δόλου είναι το κέρδος, μια λέξη φορτισμένη στις συζητήσεις διενέξεις για την πολιτική και την ηθική του 5^{ου} αιώνα π. Χ..

Στο σώμα κειμένων των τριάντα μία τραγωδιών εντοπίζεται ένα από τα πιο κοινά σχήματα λόγου της ρητορικής, ο συλλογισμός που επικαλείται το εύλογο και το πιθανό «το εικόσ». Μάλιστα, η ονομαστική του ουδετέρου της λέξης εικότος συναντάται 34 φορές.

Η πιθανότητα – η τύχη και η ευκαιρία – καιρός συνεργάζονται με το Θεό στον έλεγχο όλων των υποθέσεων. Η τύχη είναι τα δευτερεύοντα γεγονότα που πολλές φορές είναι αποφασιστικής σημασίας και δύσκολα μπορεί να προβλέψει και να εκτιμήσει κάποιος. Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με τον καιρό είναι 80 ενώ Το σύνολο των συγγενών ετυμολογικών λέξεων – τύπων σε σχέση με την τύχη – ατυχία είναι 902.

Σε μελλοντικές ερευνητικές εργασίες θα μπορούσαν να διερευνηθούν και άλλα μοτίβα – λέξεις – τύποι της ρητορικής στην αρχαία τραγωδία όπως οι αντιθέσεις έπαινος # ψόγος, καλός # κακός, οι σύνδεσμοι μεν – δε, είναι # φαίνεσθαι . Επιπλέον, θα μπορούσε να διερευνηθεί η επικράτηση θετικών ή αρνητικών στοιχείων μέσα στην τραγωδία για παράδειγμα αν εμφανίζεται συχνότερα η έννοια του καλού ή του

κακού, του επαίνου ή του ψόγου. Τέλος, θα μπορούσε να διερευνηθούν οι καταλήξεις όλων των μερών του λόγου που δημιουργούν παρηχήσεις και ισόκωλα σχήματα στους στίχους των τραγωδιών.

Βιβλιογραφία

Allan, W., (2000). Euripides and the Sophists: Society and the Theatre of War. *Illinois Classical Studies*, Vol. 24/25, pp. 145-156.

Allen, D., (2016). *Greek Tragedy and Law*. The Cambridge Companion to Ancient Greek Law Edited by Michael Gagarin, David Cohen. Chapter 20 - Greek Tragedy and Law σσ. 374-393. Cambridge University Press.

Anthony, L. (2013). A critical look at software tools in corpus linguistics. *Linguistic Research* 30(2), 141-161.

Anthony, L. (2014). AntConc (Version 3.4.3). Tokyo, Japan: Waseda University.

Αριστοτέλης, 2008. *Ποιητική*. Μτφρ. Λυπουρλής Δ. Εκδόσεις Ζήτηρος. Θεσσαλονίκη.

Αριστοτέλης, 2002. *Ρητορική*. Τόμος 1ος: Βιβλίο Α. Μτφρ. Λυπουρλής Δ.. Εκδόσεις Ζήτηρος. Θεσσαλονίκη.

Αριστοτέλης, 2004. *Ρητορική*. Τόμος 2ος: Βιβλία Β-Γ. Μτφρ. Λυπουρλής Δ.. Εκδόσεις Ζήτηρος. Θεσσαλονίκη.

Αριστοτέλης, (1939). *Πολιτικά I-II*. Εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια. Μτφρ. Π. Λεκατσάς. Αθήνα: Ζαχαρόπουλος.

Barret,J.,(2002). *Staged Narrative Poetics and the Messenger in Greek Tragedy*. Berkeley, CA: University of California Press.

Bett, R., (2019). *Nature and Norms*, workshop for The Cambridge Companion to the Sophists, Princeton University

Bromberg, J. A. 2009. *Tragic Persuasion and Early Greek Rhetoric*. PhD, Pennsylvania: University of Pennsylvania.

Brummett, B., (2018). *Rhetoric in Popular Culture*. Fifth Edition. Printed in the United States of America.

Carter, D. M., (2013). Reported Assembly Scenes in Greek Tragedy. *Illinois Classical Studies*, No. 38, pp. 23-63.

Γούτσος, Δ., & Φραγκάκη, Γ. (2015). *Εισαγωγή στη γλωσσολογία σωμάτων κειμένων*. Αθήνα: ΣΕΑΒ.

Γούτσος, Δ. & Φραγκάκη, Γ. (2014). Πρόσφατη γλωσσική αλλαγή στα ελληνικά: Σχεδιασμός του Διαχρονικού Σώματος Ελληνικών Κειμένων του 20ού αιώνα. Στο G. Kotzoglou, K. Nikolou, E. Karantzola, K. Frantzi, I. Galantomos, M. Georgalidou, V. Kourti-Kazoullis, C. Papadopoulou & E. Vlachou (Επιμ.). *Selected Papers of the 11th International Conference on Greek Linguistics*. Rhodes: University of the Aegean, σελ. 318-329.

Γούτσος, Δ. (2003). Σώμα Ελληνικών Κειμένων: Σχεδιασμός και υλοποίηση. *Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*, Κρήτη: Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Γούτσος, Δ., King, P. & Χατζηδάκη, P., (1995). Η χρήση των corpus στη λεξικογραφία και περιγραφή της Νέας Ελληνικής. Στο Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα. *Πρακτικά της 15ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, 11-14 Μαΐου 1994. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, 843-854.

Γούτσος, Δ., (2003). Η χρήση των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων στη διδασκαλία του λεξιλογίου της Νέας Ελληνικής. *Πρακτικά 1ου Διεθνούς Συνεδρίου για τη Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας*, Αθήνα 25-26 Σεπτεμβρίου 2000. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών, 259-267.

Craik, E., (1980). Sophokles and the Sophists. In: *L'antiquité classique*, Tome 49, pp. 247-254.

Enos, R., (1993). *Greek Rhetoric before Aristotle*. Prospect Heights, Ill.: Waveland Press.

Finley, J., (2004), *Θουκυδίδης*. Μτφρ. Κουκουλιος, Τ.. Εκδόσεις Παπαδήμα.

Gagarin, M., (2002). *Antiphon the Athenian oratory, Law, and Justice in the Age of the Sophists*. University of Texas Press.

Goldhill, S. 1986. *Reading Greek Tragedy*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Goldhill, S., (2012). *Η γλώσσα της τραγωδίας. Ρητορική και επικοινωνία*. Στο Οδηγός για την αρχαία ελληνική τραγωδία. Επιμέλεια: Ρ. Ε. Easterling. Cambridge University. Μετάφραση – Επιμέλεια : Ρόζη Λ. – Βαλάκας Κ.. Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

Griffith, M. (2002). Slaves of Dionysos: Satyrs, Audience, and the Ends of the Oresteia. *Classical Antiquity* 21 (2) pp: 195–258.

Guthrie, W. K. C., (1991). *Οι Σοφιστές*. Μτφρ. Τσεκουράκης Δ., .Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης. Αθήνα.

Heath, J. 2005. *The Talking Greeks: Speech, Animals, and the Other in Homer, Aeschylus, and Plato*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Ησίοδος, 2001. *Εργα και Ημέραι, Θεογονία, Η ασπίδα του Ηρακλή*. Μτφρ. Γκιργκένης Στ. Εκδόσεις Ζήτηρος. Θεσσαλονίκη

Κατεβαίνης, Κ. (1999). *Συντακτικό της ελληνικής γλώσσας και κυρίως του αττικού πεζού λόγου*. 2η έκδ. μεταγλωττισμένη στη δημοτική και με προσθήκες από τον Χ. Α. Μπάλτα. Αθήνα: Παπαδήμας.

Kennedy, G., (1963). *The Art of Persuasion in Greece*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Kerferd, G. B., (1996). *Η Σοφιστική Κίνηση*. Μτφρ. Φαναράς Π. Εκδόσεις Καρδαμίτσας. Αθήνα.

Knudsen – Ahern, R., (2012). Poetic speakers, sophistic words. *The American Journal of Philology*, Vol. 133, No. 1, pp. 31-60.

Κύρκος, Β. (1973). Δύο ανθρωπολογικές θέσεις στο σοφιστή Αντιφώντα. *Μνήμων*. Τόμος Γ', σσ. 63-90.

Lesky, A. (1990). *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας*. Μτφ: Α. Τσοπανάκης. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.

Mastrorarde, D. J., (2010). *The Art of Euripides: Dramatic Technique and Social Context*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

McComiskey, B., (1992). Disassembling Plato's Critique of Rhetoric in the Gorgias. *Rhetoric Review*, Vol. 10, No. 2, pp.205-216.

McDonald, M. (2007). *Rhetoric and Tragedy: Weapons of Mass Persuasion*. In *A Companion to Greek Rhetoric*, edited by Worthington, 473–89. Malden, MA: Blackwell.

Μικρός, Γ. (2004). *Ηλεκτρονικά σώματα κειμένων και ορολογία*. Στο Μ. Κατσογιάννου & Ε. Ευθυμίου (Επιμ.). *Ελληνική ορολογία: Έρευνα και εφαρμογές* (σελ. 139-164). Αθήνα: Καστανιώτης.

Nortwick, T.,V., (2015) *Late Sophocles. The Hero's Evolution in Electra, Philoctetes, and Oedipus at Colonus*. University of Michigan Press

Romilly, J.,& Lloyd, J., (1993). The Great Sophists in Periclean Athens. *Rhetoric Review*, Vol. 12,1, σσ. 190-194.

Schiappa, E.. (1999). *The Beginnings of Rhetorical Theory in Classical Greece*. New Haven, CT: Yale University Press.

Short, B.,(1989). The Temporality of Rhetoric. *Rhetoric Review*. Vol. 7, No. 2, pp. 367-379.

- Sipiora, P. & Baumlin, J., (2002). *Rhetoric and Kairos Essays in History, Theory, and Praxis*. University of New York Press
- Σταματάκος, Ι. (1973). *Ιστορική Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής κατά τα πορίσματα της συγκριτικής γλωσσολογίας*. Αθήνα.
- Usher, S., (1999). *Greek Oratory: Tradition and Originality*. New York, NY: Oxford University Press.
- Vernant, J., P. & Vidal – Naquet, P. (1988). *Μύθος και τραγωδία στην αρχαία Ελλάδα*. Μετάφραση Γεωργούδη Στ., Τομος Α'. Εκδόσεις Ζαχαρόπουλος. Αθήνα.
- Vernant, J., P. & Vidal – Naquet, P. (1991). *Μύθος και τραγωδία στην αρχαία Ελλάδα*. Μετάφραση Τάττη Α., Τομος Β'. Εκδόσεις Ζαχαρόπουλος. Αθήνα.
- Wohl, V., (2010). A Tragic Case of Poisoning: Intention Between Tragedy and the Law. *Transactions of the American Philological Association*. Vol. 140, No. 1, pp. 33-70.
- Φραντζή, Κ., (2009). Δικαστική Γλωσσολογία: Αυτόματη Εξαγωγή Υφολογικών Γλωσσικών Χαρακτηριστικών. *Επιλεγμένα Έγγραφα από το 18ο Διεθνές Συμπόσιο Θεωρητικής και Γλωσσολογίας*, Vol 18, pp. 505 – 512.
- Zatta, C., (2012) Aristotle's «Poetics» and the political thought of tragic heroes. *Quaderni Urbinati di Cultura Classica*, Vol. 100, No. 1, pp. 67-94.

